ВІСТІ КОМБАТАНТА

5

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1971

ВІСТІ КОМБАТАНТА
УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький, Василь Верига

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:

United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA in association with:

Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lew, Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address: **P.O. Box 279, Stn "D", Toronto 9, Ont., Canada**

Статті, підписані прізвищем, чи ініціялами автора не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Англія	**1:10.0**	**0:5:0**	**ЗСА**	**5.00 дол.**	**1.00**
Австрія	**100 австр. шіл.**	**20**	**Канада**	**5.00 дол.**	**1.00**
Арґентіна	**670 пез.**	**120**	**Німеччина**	**20 н. м.**	**3.50**

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Австрія:
Dr. S. Naklowycz
Wien XX
Dresdnerstr. 124/III/19

Арґентіна:
Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, Argentina.

З.С.А.:
"VETERANS' NEWS"
P.O. Box 1184, Church St. Station,
New York, N. Y. 10008, U.S.A.

Англія:
Mr. Wasyl Nakonechny
23 Alexandra St.
Ashton - U - Lyne, Lancs. England

KIEV PRINTERS LTD. — 860 Richmond Street West, Toronto 140, Ontario

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 1971 Торонто - Нью-Йорк ч. 5(55)

ЗМІСТ

Безіменний поет.

СТРІЛЕЦЬКІ МОГИЛИ

Ой гогось калина в лузі
Сумно похилилась,
Під калиною забуті
Стоптані могили.

Ой не ронить калинонька
Червоні намиста,
Між хрестами тихо плаге
Вітер жовтолистий.

Вітер ходить і гитає
Написи затерті
І несе ген-ген по світу
Імена безсмертні.

Тиша... Не брязгить залізо
Не ревуть гармати...
Камінь можна поламати, —
Слави не здолати.

Ще не вмерла тая слава —
Й повік не загине, —
Тільки в лузі похилилась
Червона калина.

Кам'яні хрести розбиті,
Надписи затерті,
Між хрестами ходить слава
В німому безсмерті.

Львів 1965.

Мирон Заклинський

ТВОРЦІ ЛИСТОПАДОВОГО ЧИНУ*

У нашому громадянстві все ще нема одностайної оцінки, кому признати головну заслугу в удачі Листопадового Чину. Одні приписують її Національній Раді, інші нашим старшинам із Військового Комітету, ще інші високо заслуженому організаційному референтові Військового Комітету, підхорунжому УСС Дм. Палієву, ще інші комендантові, сотникові УСС Дмитрові Вітовському. Слід розглянути діяльність усіх тих осіб і чинників.

1) Віденська делеґація нашої Національної Ради старалася, щоб австрійська рада відділила територію східньої Галичини від західньої, яка відходила до незалежної польської держави, та щоб у тій східній частині передано владу Нац. Раді. Ця діяльність президента Національної Ради д-ра Є. Петрушевича не могла осягнути бажаної мети, бо Австро-Угорщина в останньому тижні жовтня вже розпадалася, всі народи, за виїмком нашого, покинули її, тому не мала вона на це сили, хоч би була й хотіла. Тим часом Австрія, своїм звичаєм, легковажила українців і порозумівалася з польськими галицькими діячами і з висланниками краківської Ліквідаційної Комісії та 27 жовтня 1918 р. тайком згодилася передати Польщі цілу Галичину! Віденська делеґація Національної Ради не знала про те і дальше вела свої старання, аж до 31 жовтня включно. Вона хотіла конче мати той леґальний атут перед Найвищчою Радою держав-переможців у Парижі, та й мала на увазі велику перевагу поляків у Галичині, ще й зміцнену опертям на самостійну польську державу, коли нашою силою були лише вояки, зорганізовані таємно Військовим Комітетом.

---

* Автор був учасником роззброєння австрійських військових частин вночі на 1 листопада 1918 року у Львові. Він виголосив на цю тему доповідь в Українському Військово-Історичному Інституті при НТШA у Нью Йорку 21 листопада 1970 р. — **Редакція.**

Львівська делеґація Національної Ради, під проводом д-ра Костя Левицького, орієнтувалася в усьому на віденську делеґацію та дбала, щоб Військовий Комітет не зробив якоїсь акції, що не подобалась би Австрії, бо вона, мовляв, незабаром передасть нам леґально владу над Галичиною. Дня 31 жовтня висланники львівської делеґації Національної Ради, під проводом голови, д-ра Костя Левицького, вимагали від цісарського намісника Галичини ґрафа Гуїна, щоб передав Національній Раді владу над українською частиною краю, покликавшись на цісарський маніфест і на 14 точок Вілсона. Але намісник рішуче відмовив, заявивши, що не має такого наказу з Відня. Отже виявилося, що переговори з Австрією не довели до нічого і наш край опинився безпосередньо перед небезпекою прилуки до Польщі. Стало ясно, що долю Галичини неможливо врятувати переговорами, і що треба негайної революційної дії.

2) Організаційний референт Військового Комітету підхор. Дмитро Паліїв відзначався вже в Леґіоні УСС, від 1917 р., провідницьким талантом, але не мав ще досвіду ані заслуг у політичних справах, із-за свого дуже молодого віку — 22 роки. Він, як і Вітовський, був одержимий справою нашої державности і заступав на таємних нарадах старшин УСС погляд, що УСС-и повинні покинути Австрію, щоб служити Україні.

Коли Паліїв приїхав 12 жовтня 1918 р. зі Жмиринки, де працював при кмді міста, до Львова, старшини УСС отаман Никифор Гірняк і пор. д-ра Володимир Старосольський ввели його до Військового Комітету, що мав саме тоді одно зі своїх частих засідань. Паліїв здивувався, що Військовий Комітет діє лиш на терені Львова, та заявив, що принесе на найближче засідання плян поширення його діяльности на всю Галичину і поза неї. Той плян приніс він на засідання 15 жовтня і його обрано тоді ж Організаційним референтом Військового Комітету. Він розвинув жваву діяльність і наладнав зв'язки в першу чергу з нашими старшинами в тих галицьких містах, де стаціонувало австрійське військо: Коломия, Станиславів, Перемишль, Золочів та ін. Майже в усіх тих містах зорганізовано тоді за його стараннями Обласні Військові Комітети. Також почав він наладжувати зв'язки з позагалицькими нашими частинами. Знаємо з одного спомину, що він їздив до кадри одного з галицьких полків на Моравію. Одначе скорий хід історичних подій обмежив час його діяльности до двох тяжнів, тому й не вдалося стягнути котрогось із галицьких полків у вирішальний час на поміч для Львова. Зате на галиць-

кому терені принесла його праця важливі висліди, бо роззброєння австрійських частин відбулося майже рівночасно у Львові та в провінційних містах.

В дні 31 жовтня був Паліїв правою рукою Вітовського у швидкій підготові роззброєння австрійських частин у Львові та на провінції. Він належав до штабу, що енергійно працював над цим. Того дня перед полуднем писав він накази до Обласних Військових Комітетів у справі роззброєння австрійських військових частин у їхніх містах. Де Комітету не було, посилав накази до довірених старшин. До другої години по пол. кур'єри з тими наказами вже від'їхали. До год. 4 по пол. від'їхали також кур'єри до управ наших політичних організацій у більших провінційних містах із закликом перебрати владу в імені Національної Ради. Вітовський був тоді всеціло занятий зі своїм штабом плянування роззброєння в самому Львові.

3) Львівські старшини, члени Військового Комітету, мають великі заслуги, бо вели таємно небезпечну працю освідомлювання й організування наших вояків львівської залоги в українські військові частини. Більшість із них показались, тоді й пізніше, не лиш добрими старшинами, але й видатними патріотами, прим. поручник Іван Рудницький (пізніше адвокат) і Черевко та чотарі Любомир Огоновський і Баб'як. Цей останній відзначився, як герой у боях на вулицях Львова, коли був комендантом становища «Головна Пошта», одної з найважливіших і найзавзятіш атакованих наших фортець у Львові, що боронила доступу до середмістя і Народного Дому. Одначе не було між тими старшинами ні одного з сильною індивідуальністю, ані з більшим стажем політичної, чи культурної праці в передвоєнних часах. Не було такого, що вмів би впливати на хід подій, на настанову львівської Національної Ради, коли переговори у Відні небезпечно затягались, хоч не давали нам нічого позитивного, крім обіцянок і витрати дуже дорогого часу. Старшини з Військового Комітету обмежувались до звітування і послуху Національній Раді. Не було між ними кандидата на коменданта. Коли ж приїхав вибраний Національною Радою комендант, сотник УСС Дмитро Вітовський, спонукав їх до рішення роззброїти австрійські військові частини найближчої ночі, не чекаючи на наказ Національної Ради, ані навіть на її згоду, бо вже не вистачало часу передати ту справу на наради й вирішення Ради.

4) Єдиний, що справді надавався на коменданта Військового Комітету в тих вирішальних і небезпечних днях, був Вітов-

ський. Він був загально відомий і популярний, як політичний провідник УССтрільців у полі, як комендант визначної стрілецької сотні, яка, попри великі воєнні осяги, вела серед УСС-ів перед у культурній і політично-ідеологічній праці. Був він знаний з-перед І світової війни, як учасник боротьби за наш університет у Львові, як член проводу Радикальної партії, та як культурно-освітній діяч, згодом, як організатор наших шкіл у здобутій Австрією частині Волині в рр. 1916-17 — серед важких воєнних обставин. Крім цих заслуг був він ще й видатною індивідуальністю, знав з досвіду військові й політичні справи, мав також досвід у конспірації. Був він людиною хрустального характеру і безкомпромісовим державником-соборником.

Як комендант Військового Комітету старався він пополудні 31 жовтня переконати львівську Національну Раду про конечність негайного військового виступу та вплинув на її рішення. Річ у тому, що член Національної Ради, д-р Лонгин Цегельський, що вернувся того ж дня, 31 жовтня з Відня, приніс вістку, що на засіданні австрійської ради міністрів западе того ж вечора рішення передати владу в Галичині українцям і що окремий кур'єр привезе завтра намісникові Галичини цісарське письмо з наказом у цій справі. Багато членів Національної Ради прихилялося до думки, що треба почекати до завтра. Тоді Вітовський, приявний на тій нараді, рішуче виступив проти відкладання збройного виступу. Він заявив, що до негайного перевороту все підготоване, але він може вдатися лише найближчої ночі, бо вже завтра, в день приїзду Ліквідаційної Комісії з Кракова, були б безсилі супроти польської переваги. Якщо не візьмемо Львова цієї ночі — казав він — завтра заберуть його поляки. Обіцянка передати нам владу — це обман. Австрійська влада вже нераз обманювала наших послів. Знаємо з часописних вісток, що поляки поважно приготовляються перебрати у Львові владу.

Коли Кость Левицький, голова львівської делеґації Національної Ради, випитував Вітовського про стан підготови до виступу, він інформував, що все складається гладко і зумисне не згадував про немалі труднощі й недостачі підготови. Своїм рішучим виступом спонукав він Національну Раду згодитися на роззброєння австрійських військ у Львові найближчої ночі.

Конечність нашого військового виступу назріла так нагло, що Вітовський не мав уже часу ранком 31 жовтня поставити ту справу на рішення Національної Ради та й вислід її нарад не був би певний. Тому він і його штаб виконали всю підготову, не

Олекса Кузьма

З ІСТОРІЇ ОДНОГО КУРЕНЯ
(З боїв під Львовом)

Після виходу українських військ зі Львова пам'ятної ночі з 21 на 22 листопада 1918 р., в селі Куровичах, 30 км. на схід, створився операційний центр оружної сили, що мала здобувати столицю краю від сходу. Була це команда «групи Схід», що розташувалась на фільварку ґрафа Потоцького. Шефом цієї команди став сотник УСС Букшований. Організувати боєві сили й слати під Львів — було першим її завданням. Взагалі після львівської невдачі українська армія зачинала тоді від самого початку наново організуватись. Крім одних Українських Січових Стрільців, що задержали свою формацію в цілості, все інше треба було наново творити, від споду до самої гори. Творилась наново й начальна (головна) команда, спершу в Бережанах, потім у Ходорові.

І мені судилося брати участь в тій роботі. В Куровичах в останніх днях листопада я дістав наказ зорганізувати другий курінь українського полку імени кн. Льва. Назва полку походила зі Львова, де названо так 15-ий полк колишньої австрійської армії. Перший курінь був утворений в Куровичах впродовж одного тижня сотником В. Черським і дня 30 листопада він відійшов на бойові позиції. Творення цього куреня пішло гладко, бо мав все готове: мужву, зброю, технічне заосмотрення і бойовий досвід зі Львова. Були це останки різних бойових частин, що перебули львівську кампанію. Зовсім інша була справа з моїм куренем. Коли мене іменовано курінним комендантом, я був один як палець. Не було ні одного жовніра, ні одного старшини на початок. Мені лише обіцювали, що щось прийде, але більше нака-

---

маючи формального рішення Національної Ради. Тим більша його заслуга. На розісланих наказах не було підпису голови Національної Ради д-ра Костя Левицького. Був лиш підпис Вітовського, як коменданта Військового Комітету. На наших західніх землях не було іншого старшини, якого підпис вистачав би під наказом — виконати такий переломовий і ризиковний крок.

Названих угорі старшин і діячів треба вважати за дійсних творців Листопадового чину. Учасників і виконавців було багато, але не можна підтягати їх під категорію творців того історичного акту.

зували, щоби за все я сам старався. Пригадалися мені, старому воякові, часи облоги перемиської кріпости, куди я дістався був після різних воєнних переходів, почавши від російської границі, в половині вересня 1914 р. Мою частину призначено до обсади кріпосної позиції, яка тоді не була ще готова. Мій комендант, майор Пангаис, бравий австрійський офіцер, приказав мені вибудувати для мойого відділу землянку. Я заявив, що не маю поняття, як це робиться. «Чим Ви є в цивільнім?» спитав мене. Довідавшись, що редактором, сказав: «Редактори повинні вміти не лише про все писати, але й все робити. Дивіться, як роблять другі і до двох днів землянка має бути готова!» Наказ був виконаний, але при шалених зусиллях і гляданнях цілої частини за потрібним матеріялом.

І тепер я взявся з запалом до роботи, хоч творення куреня стрічалося з більшими труднощами та перепонами, як колись будова землянки. Спершу за осідок моєї частини визначено село Словіту, 10 км. дальше на схід, де тоді знаходився вишкіл команди «групи Схід». Сюди й прийшов перший відділ з яких сто людей, головно з Чортківщини, під командою двох хорунжих. Це був перший зав'язок мого куреня. Люди прийшли лихо одягнені, переважно без зимових плащів і в подертих черевиках, хоч тиснув уже мороз і мело снігом. Мало принесли крісів, але за те привезли полеву кухню і це багато значило. Без теплої страви не вдержиться ніяке військо. Після відходу першого куреня на позиції я перемаршував дня 1 грудня з своїми людьми до Курович і тут поверх три тижні йшла дальша гарячкова робота.

Мій курінь зростав людьми скоро. Повітові команди в Перемишлянах, Рогатині, Бережанах і під Львовом надсилали раз-по-разу відділи, призбирані прихапцем у своїх районах, і до тижня я розпоряджав силою до 500 людей, яка побільшувалася все далі. Разом з мужвою прибували й офіцери, так що незабаром доповнено комендантами чотири сотні по чотири чоти. Найважніша річ була — зробити з тих людей військо: завести дисципліну й вирівняти військову освіту. В моїх руках була збиранина людей різного віку і воєнного вишколення. Були між ними досвідчені вояки, що вернулись недавно зі світової війни, але були й недавні новобранці ,що крісом не вміли якслід орудувати. Недостачі у військовім вишколенні треба було якнайскорше усунути. І старшини з підстаршинами взялися жваво до діла.

Трудніше було поконати недостачі в умундируванні. Вояки потребували не лише плащів, але й блюз, штанів, білля, взуття

— словом: всього. Найтяжче відчувалася недостача обуви, бо напів босі вояки не могли брати участи в муштрі, тільки сиділи по хатах. Добра четвертина людей не далася через те ні до чого вжити. Про недостачі в озброєнні й не говорити. Відділи приходили тільки наполовину з крісами, з невеличким запасом патронів. Машинові кріси, ручні ґранати і т. п. були відомі лише з оповідання.

Магазини команди «групи Схід» були порожні і тому прийшлося все потрібне на власну руку роздобувати. Говорено, що по селах в околиці повно військових річей, які попринoшено з війни або повідбирано подорожним воякам. Отже вислано на села реквізиційні виправи під проводом найенергічніших підстаршин. Бо всяке військове майно перейшло на власність української армії. І справді фіри вертались з різними військовими речами, привозили не лише всяке одіння, білля, коци, ремені, але й кріси, револьвери тощо, хоч багато військового добра наші сватки по селах таки не видали. Але що те все значило в порівнянні з великим запотребуванням цілого куреня! З «гори» потішали нас, що курінь дістане все потрібне; голих, босих і голіруч на фронт нас не пішлють. Лише кінчити формування куреня, бо на фронті він потрібний. Пора загального наступу на Львів зближався...

Важну ролю в адміністрації військової частини грає канцелярійна служба. В моїм курені не було ні одного рахункового підстаршини. Я мусів покликати до військової служби старшого віком учителя з околиці, що був фахівцем в тім напрямі, вишколеним в австрійській армії. Мусів вести курінну канцелярію і вишколювати рахункових підстаршин для сотенних канцелярій. Треба було також вишколити собі людей до телефонічної служби, без якої неможливі ніякі воєнні операції.

На пасовиську біля залізничої стації відбувалися щодень військові вправи. Вояки привикли були головно до позиційної війни, де цілими місяцями сиділося в окопах і в одному місці. Я звертав головну увагу на тактичні задачі та перевів кілька більших вправ у боях за місцевість, маневруючи в околичних селах. При воєннім вишколюванні мужви клалося велику вагу на ідейну сторону справи. Освідомлювано людей, за що ведеться війна. Викликувано підйом духа і ніхто не сумнівався, що українські війська в найближчім часі здобудуть назад столицю краю.

Під кінець третього тижня курінь числив около 700 людей. Його формування було завершене. Був доповнений обоз, вишкіл скорострілів зі Солови мав дати відділ з чотирма машино-

вими крісами. Бракувало все ще найважнішого: одягів, зброї і амуніції. Врешті інтедантура команди «групи Схід» привезла вагон мундурів, головно російських шинель і баранкових шапок. Була це допомога галицько-українській армії від України з-за Збруча. Протягом одного дня цілий курінь набрав іншого вигляду. Довгі сірі плащі і високі смушеві шапки надавали нашим воякам козацької поваги і зуховатости. Через них навіть настрій самих людей значно підвищився.

Одно лише нас непокоїло. Курінь все ще не мав достаточної кількости крісів, а зовсім мало амуніції. Ручні ґранати, які нам доставлено, не дуже тішили наших людей, бо мало хто вмів ними орудувати. Вправді вибрані інструктори перевели з курінем за селом окремі вправи в киданні ручними ґранатами, але цього було замало, щоб усунути острах перед тою небезпечною зброєю.

А тим часом воєнне положення наглило. Генерал Омелянович Павленко, що обняв головну команду над українськими військами, приспішив загальний наступ на Львів і натискав на команду «групи Схід», щоби другий курінь був готовий до походу. З трудом роздобуто для нього недостаючі кріси, але з таким малим запасом амуніції, що після загального вирівнання в цілому курені на один кріс припадало 15-20 набоїв. Пізніше обіцяли дати більше...

Але одно тішило мене, що нарешті кожний жовнір був поставлений на воєнну стопу і я міг цілий курінь ужити до воєнних вправ, які переводив до останньої хвилі, щоб надати йому якнайбільшої боєвої справности. Ревно помагали мені в тім сотенні старшини, браві вояки, переняті високою національною ідеєю, за яку йшла боротьба.

Одної гарної днини відбулося на майдані біля церкви торжественне заприсяження куреня, яке перевів висланий Начальною Командою військовий духовник о. Базилевич, а дня 24-го грудня я одержав наказ відмаршувати з курінем на позиції.

Вже западала ніч, як на гостинці край села станули чотири сотні в похідному порядку. Сотня скорострілів, вишколена в сусідній Солові, і повний обоз доповняли цілість боєвого куреня в силі около 750 людей. Вислід важкої поверх тритижневої праці. І я не міг опертися приємному почуванню совісно сповненого обов'язку, наложеного на нефахівця, дилетанта у воєнному ділі, що як резервовий старшина виніс з австрійської школи більше теорії, як практики. Та ніде правди діти, вся наша війна була ведена переважно дилетантами, подібно як всі інші війни, що

були епілогом великої світової війни. Інакше й не могло бути, особливо у недержавних народів, що щойно тепер із зброєю в руках стали здійснювати національне право самовизначення. За належне зорганізування куреня, вимуштрування й поставлення на боєву стопу я удостоївся признання від верховної команди.

На дворі було погано, студенний вітер віяв просто в очі, як мій курінь смерком дня 24 грудня став місити ногами мокру снігову кашу, що вкривала нам дорогу під Львів. Всі коменданти маршували також пішки, бо про коні не було й гадки. Однакові для всіх були воєнні труди. Зате грімкі співи лунали з соток грудей цілу дорогу — одинока осолода непевної вояцької долі. Наближаючись до цілі, ми бачили блиски й чули рокіт наших батерій, що били десь від Давидова, то знов від Дублян. А мене все болісно сверлувала думка, що йдемо на боєві становища майже без амуніції...

Пізнім вечором опинився курінь на приготовлених квартирах в Миклашеві, де була команда УСС, що держали позиції, які ми мали від них перейняти. Тут ми переночували, а на другий день рано я вибрався саньми зі сотенними комендантами оглядати наші позиції. Оглядини тривали цілий день (25 грудня), бо треба було об'їхати фронт на яких 15 кілометрів, розкинений між селами Лисиничі, Підбірці, Камінопіль, Сороки і Ляшки муровані. Розуміється, про якийсь суцільний бойовий фронт не було тут бесіди. Обсаджені залогою були тільки місцевості, а вони стежами піддержували між собою лучбу. Окопи з кільчастим дротом мали тільки Лисиничі, Підбірці і Ляшки муровані, в Сороках була виставлена тільки застава (польова сторожа), і Підбірці мали висунену позицію в ліску, що знаходиться між Лисиничами і Сороками. Польова телефонічна лінія вздовж цілого фронту лучила команди поодиноких залог з командою куреня, а звідси з командою «групи Схід». Найважнішою була позиція в Лисиничах, що мала неприятеля напроти себе в Кривчичах, і позиція в Ляшках мурованих, напроти котрої польська позиція була у фабриці кістяної муки, що знаходиться серед рівнини над Полтвою. Позиція в Ляшках мала ту для нас вигоду, що від села тягнеться на який кілометер в сторону Полтви присілок Френелівка, який позволяв нашим стежам підходити досить близько до польської позиції в кістярні.

Був перший день латинського Різдва і на польських позиціях панував спокій. Лише з кістярні впало кілька крісових вистрілів в напрямі Френелівки, коли побачено рух по нашім боці.

«Заграємо ми вам післязавтра» — сказав один із сотенних комендантів, коли кулі просвистіли над нашими головами.

Старшинам була вже відома тайна, що дня 27 грудня буде генеральний наступ на Львів, хоч наказу ще не оголошено. В ночі з дня 25 на 26 грудня наш курінь, відпочавши один день в Миклашеві, відійшов на позиції і змінив Усусусів, що відмаршували через Винники на південь від Львова. Перша і друга сотня обсадили Ляшки муровані і Сороки, третя Підбірці і лісок над Полтвою, а четверта Лисиничі. Курінна команда провела перший день фронтової служби в селі Прусах, дожидаючи дальших наказів.

Тим часом на фронті панував дальше святочний спокій, не перериваний стріляниною з жодного боку. Для нас це була тиша перед бурею, що мала зірватися на другий день, і я ще більше непокоївся грізною дійсністю, що мій курінь ще не дістав амуніції. Телефонував до команди «групи Схід» і одержав відповідь, що амуніція вже є в Краснім і буде на час доставлена. Адже потяги ходять з Красного аж під сам фронт — до Підборець...

Але минув день і з обіцянки ніщо не вийшло. Я став денервуватись і сон мене не брався. Невже завтра не думають наступати? Нарешті коло 3 години вночі приїздять з Курович два кінні післанці, закурені від стіп до голови снігом і приносять від команди «Групи Схід» накази. Дістаю три грубі важкі коперти. Одна адресована до мене, друга до команди артилерії в Жидятичах, третя до команди куреня сот. Човгана в Малехові. Дві останні треба було негайно під особистою відповідальністю відставити до місця призначення. До такої служби я мав призначених окремих їздців.

Читаю наказ для мого куреня. Розуміється, рано в 8 години починається генеральний наступ на Львів! Наказ Начальної Команди був дуже подрібний. В 10-ій год. рано мої сотні мають заняти на лівім крилі Кривчичі, на правім кістярню. В 12-ій годині вполудне мають бути в наших руках Знесіння і будинки міської різні за жовківською рогачкою. Вечором з наступаючим боєм оба крила мають получитися на жовківськім передмістю. Рівночасно ліворуч мого куреня посувається лисиницьким лісом коломийський півкурінь пор. Гошоватюка, а гостинцем на личаківську рогачку III. курінь УСС. Праворуч мого куреня наступає курінь сот. Човгана з Малехова на Збоїська і Замарстинів, ще дальше

група сот. Шашкевича. Всі наступаючі частини сходяться концентрично у Львові і наказ Начальної Команди визначив для кожної з них об'єкти в місті Львові до обсади.

Першим моїм завданням було розіслати їздцями відбитку цього наказу командам усіх чотирьох сотень, означуючи кожній з них район бойової акції, що мала початися за кілька годин. Опісля я з своїм прибічником довго штурмував телефон, пробуючи получитися з командою «Групи Схід» в справі амуніції, але даремне. Телефонічний дріт був десь в полі перерваний.

Тим часом гаятись було ніколи. Наближався важний момент в історії мого куреня, початок важкої боротьби. Не зажмуривши тої ночі ні разу ока, я вибрався досвіта з курінним штабом до Лисинич, щоби звідси кермувати наступом...

(З Калярдаря «Просвіта» 1926)

Я смертю вирізьбив; ти встань і прочитай:
Одне святе є в світі — кров людей хоробрих,
Одні живуть могили — вірних Батьківщині.

Юрій Липа

ПОВІДОМЛЕННЯ

Всіх шановних передплатників, кольпортерів і читачів просимо звернути увагу на нову адресу «Вістей Комбатанта»

P.O. Box 279, Stn "D", Toronto 9, Ont., Canada

Туди просимо спрямовувати все листування, замовлення, гроші тощо.

Д-р М. Малецький

РЕФЛЕКСІЇ ПІСЛЯ КОНГРЕСУ КУК

Десятий Конгрес Комітету Українців Канади за нами. Відбуті в днях 9-11 жовтня 1971 р. наради Конгресу в Вінніпезі перейшли в минуле, але їх імпакт може мати рішальний вплив на майбутнє самого КУК-у, а тим самим і на цілу українську спільноту в Канаді.

Присутність на конгресовому бенкеті представників федерального уряду в особі прем'єр-міністра П. Е. Труда, представників провінційних і муніціпальних властей, двох провінційних губернаторів, в тому одного українського походження, д-ра Воробця — губернатора Саскачевану, президента Жидівського Конгресу, представника польської спільноти та приявність інших промінентних гостей вказують на питому вагу та зростаюче значення української організованої спільноти в Канаді.

Саме на тому Конгресі прем'єр-міністер Канади вважав відповідним подати до відома, що федеральний уряд провадитиме політику багато-культурности Канади та буде піддержувати її

ПОШТА

(Стрілецька пісня)

Сумно сходять сірі дні за днями,
серед темних борів і піску,
в кругу дум поринув я безтямно
та щоденно жду гогось і жду.

Може вгує сум мій кароока
та веселу вістогку пошле,
втишить серця біль, тугу глибоку
а з гола хмарного тінь зжене.

Пошта — мрія моїх мрій...
Ах, пошта, пошта... Зелений однострій...
І там такі, як я, вистоюють щодня,
щоб раз хог щось дістати,
хог раз перегитати коханого листа.

Тяжко це словами оповісти,
як манить кохання юних літ,

фінансовими засобами. Так само він погодився заторкнути справу Валентина Мороза в своїх недалеких розмовах з прем'єром СССР Косиґіном. Якщо зважити, що ще чотири місяці тому становище Труда до цієї справи було зовсім інше і то неприхильне, то зміна погляду, згідно з його заявою, по лінії наших бажань-домагань — це теж успіх. Письмові звернення наших організацій — говорив прем'єр-міністер Трудо — та ідеалістична настанова української студіюючої молоді, задемонстрована 81-годинною голодівкою, мали чималий вплив на обзнайомлення його з українськими проблемами.

На Конгресі КУК його 32 складові організації були заступлені 595 делегатами. Приємне враження викликало серед делегатів велике число студіюючої молоді та представників молодшої генерації. Це тільки вказує на щораз більше зацікавлення проблемами української організованої спільноти в Канаді та на зрозуміння і правильну оцінку важливости ролі КУК, як її речника.

Перебіг нарад і дискусії на пленарних сесіях та на окремих комісіях Конгресу вказували на виразний двоподіл думок і поглядів на майбутню організаційну структуру КУК.

Як відомо, КУК побудований на принципі домовлення чотирьох великих організацій: Братства Українців Католиків (БУК),

---

як бажає серце добрих вістей
серед днів твердих, немов ґраніт.

Дух усе напружений, готовий,
а на шляху терня, трупи, кров;
бог війни змієм мгить стоголовим —
та над все пурпуриться любов,

Пошта — мрія моїх мрій... і т. д.

Не щадіть розради слів, кохані,
тут любимці ваші та брати,
що ярмо готові знять, кайдани,
дати труд і кров для Вітгини.

Хто поверне з походу щасливо,
тому квіттям встелюйте ви шлях;
вдягні будуть всі вам за вість милу —
тож пишіть, зміцняйте нас на змаг!

Пошта — мрія моїх мрій... і т. д.

Союзу Українських Самостійників (СУС), Українського Національного Об'єднання (УНО) та Ліґи Визволення України (ЛВУ). Обов'язуючий статут не передбачає виборности органів КУК, обсада їх домовлена, при чому пост голови КУК був закріплений за представником БУК. Зміна статуту можлива тільки на пропозицію Президії КУК, то значить знову ж за попереднім домовленням всіх чотирьох більших організацій. І саме в питанні зміни статуту, в першу чергу його організаційної структури, виявилися глибокі різниці поглядів. Одні погоджувалися та боронили існуючий тепер стан, другі ж знову обстоювали демократичний принцип виборности Екзекутиви КУК.

Стан домовлености триває вже 30 років. Цей принцип в початках був конечний і потрібний. З признанням розглядаємо пройдений шлях громадської роботи КУК та радіємо його досягненнями. Все ж таки існуючу систему вважаємо перестарілою і такою, що не відповідає вимогам сучасности. При такій системі скликування Конгресів тратить сенс та не має жодного логічного виправдання. Делегати з'їжджаються, забирають менше або більше часу на краще або слабше обґрунтовання своїх думок, дискутують, але вплив їх на рішення Конгресу та на склад проводу КУК — ніякий! Їм навіть не дозволяється вибирати Президію Конгресу. Домовленість накладає на складові організації обов'язок керувати справами спільноти не з волі більшости, а з домовлення кількох, не зважаючи на факт, чи дана організація розпоряджає відповідними та компетентними людьми. Практично навіть не найкращі були делеговані їхніми організаціями до КУК, а тим самим не могли самі децидувати в рішальний момент. Це з черги відбивалося відємно на оперативності Президії, нездібності її рішуче і швидко рішати, а в кінцевому висліді ефективність та досягнення не завжди були такі, які могли б бути в іншій структурі.

Нам незрозуміло, чому деякі великі організації лякаються виборности. Це ж найкращий спосіб виявити, які вони за великі, будьто чисельністю членства, будьто провідницьким потенціялом і стажем проробленої громадської праці. Принцип виборности це мірник впливів організації, актуальність їх статутових цілей та врешті успішність у переведенні намічених завдань. Якщо якась організація сама або на спілку з другою потрапить зорганізувати працюючу більшість з компетентними та відповідальними людьми та переконає Конгрес про актуальність та доцільність їх програми праці, то вони напевно в даному моменті найкраще нас

зможуть репрезентувати та нами керувати. Цей звичайний демократичний процес і зрозуміння його не вимагає великого інтелектуального зусилля. Оборона існуючого стану (ротаційність, переведена на останньому Конгресі та кооптовання ще двох організацій в число «великих» — це тільки інша дещо форма домовлености і нічого принципово не зміняє), лишає нас позаду розвинених і зрілих політичних спільнот. Ми раділи б, якби прим. делегати найбільшого оборонця статус кво (БУК-у) з тим же самим запалом і рішучістю боронили хоч би от помісности Української Католицької Церкви.

Позитивним явище уважаємо факт, що поділ думок серед делегатів проходив не під кутом політичних переконань, чи приналежности до організації, яка їх делегувала, але під кутом їх настанови до конечности структуральних змін в статуті КУК. Зростання їх сил і впливу повинен і мусить взяти до уваги теперішній провід КУК, якщо йому залежить на правильнім діянні та рості самого ж КУК та на добрі української спільноти в Канаді.

Виглядає, що принцип виборности в КУК — це конечність. Делегати на Конгрес повинні відповідно репрезентувати число дійсних, з заплаченими вкладками, членів організації. Частину тих вкладок одержував би КУК. Зміна самої назви Комітету на Конгрес давно виправдана, а також вимога активного представництва провінційних відділів КУК зовсім раціональна.

Таємність процесу вибору дозволяє делегатам голосувати згідно з їх переконанням. Виглядають також доцільними вимоги «централізованої децентралізації» під загальним керівництвом КУК. Тільки тоді концентроване зусилля цілої спільноти може принести успіх. Поодинокі референтури чи органи КУК могли б працювати в тих містах, де доцільність або наявність охочих і компетентних людей цього вимагає (напр. референутра зовнішніх зв'язків в Оттаві). Статутова комісія повинна працювати перманентно, щоб, обсервуючи інтелігентно життя, в час пропонувати відповідні зміни. Треба б вже застановлятися загально над майбутнім нашої спільноти в Канаді. Якщо взяти до уваги, що форми співжиття етнічних груп міняються тепер швидше, як колинебудь перед тим, то належить припускати, що з приходом до голосу нової чи молодших генерацій, ці форми і в нас будуть мінятися. Багато з зареєстрованих тепер 32-ох складових організацій КУК перестане практично існувати. Вже тепер поважне число з них це тільки «на папері» організації, що ще тримаються силою безвладу з уваги на брак членства, неспосібність

виконувати своїх статутових цілей або із-за застарілих метод праці. Логічно їх вплив на суспільство мінімальний, а правдоподібно в будучності рівнятиметься зерові. В новій ситуації оформлення статуту, опертого на реальній базі, не на фікціях — конечність. Вже сьогодні треба застановитися, чи з приходом нового покоління не слід вже тепер класти підвалини під перебудову організаційної структури КУК з «організації організацій» на інституцію з індивідуальним членством, організованим місцевими відділами КУК, об'єднаних в провінційних надбудовах і завершеним в Централі КУК. Треба ж взяти до уваги сьогоднішне наше організаційне, а спеціяльно політичне, зрізничковання не має здорових основ, воно пов'язане з минулим і вже сьогодні туди належить, а для молодшої генерації не матиме найменшого зрозуміння ні глузду.

Помимо висловлених застережень в заключенні оцінюємо Х. Конгрес КУК і його висліди позитивно. Значення та вплив української спільноти в Канаді якщо не поширений, то все таки скріплений. Масова участь в Конгресі представників молодшого покоління, зростаюча свідомість, що формований в будучому КУК чи не одинока в Канаді організація, що може запевнити наш розвиток і ріст тут у Канаді та своїми впливами в федеральному уряді помагати українському народові на рідних землях. Це зростання сил свідомих своїх цілей і метод їх осягнення — це елементи надії та віри, що будемо рости і розвиватися.

ВЖЕ ВИЙШЛА З ДРУКУ

праця кол. майора Ф. Д. Гайке, кол. начальника штабу І-ої УД п. н.

УКРАЇНСЬКА ДИВІЗІЯ «ГАЛИЧИНА»

Історія формування і бойових дій в 1943 — 1945 роках
За редакцією і з передмовою проф. д-ра
Володимира Кубійовича
16 схем усіх важливіших бойових дій і розташування;
24 сторінки світлин з архіву Головної Управи Братства
кол. вояків І-ої УД УНА;
Ціна $10.00
Наклад невеликий; всі книжки в твердій оправі.
Замовляти в місцевих Станицях Братства кол. вояків
І-ої УД УНА або в адміністрації «Вістей Комбатанта».
P.O. Box 279, Stn "D", Toronto 9, Ont., Canada

Б. Родар

"МИ ВАС ПОГРЕБАЄМО"

Хто з нас не пригадує собі ще так недавніх погроз большевицьких ватажків вільному світові, що большевизм погребає тих, що смітимуть їм протиставитися. Може в той час багато збували мовчки ті погрози, знаючи большевицьке блефовання як теж їхні методи застрашування. Але не могли вони забувати, що большевики діють послідовно і що вони не працюють на знищення світу з дня на день. Їх пляни далекосяглі і розчислені на десятки років наперед.

За «мирну коекзистенцію» з большевиками західній світ підписався обома руками і вколиханий ілюзорними здобутками... спочив на лаврах, залишаючи хід світових подій самим собі, чи радше спритній аранжеровці закаптурених аґентів Кремля. Миру західній світ щиро собі бажав і тому наївно вірив в большевицьку «миролюбну» пропаганду на експорт. Після жахіть і вичерпання в II. світовій війні большевицька пропаганда про мир падала на податливий грунт і роз'їдала почуття дійсности і смертельної загрози, яка крилася за тією пропагандою.

Україна пережила це ще в 18-их рр. У той час військові З'їзди стихійно домагалися творення українських збройних сил на оборону перед ворогами відроджуючоїся української державности. Тодішні псевдо-демократи впливові у Центральній Раді з Винниченком у проводі доклали всіх зусиль, щоби такі збройні сили знищити ще в зародку; вони демобілізували вояків, маячили про якусь неокреслену міліцію, бо їхні мозки були вже під гіпнозою московських «демократів», яким була загрозлива українська стихія зорганізована, здисциплінована і врешті з зброєю в руках. Наступ на українську душу пішов знутра від власних «демократів» і «соціялістів», вихованих в московських соціялістичних середовищах задивлених на Москву і ззовні крикливою пропагандою про мир таки прямо з Москви. У той самий же час Москва робила все, щоби зорганізувати та узброїти себе, притягаючи до цього діла навіть зненавиджених царських офіцерів і кинути їх на роззброєну вже духово Україну з кличами про мир, але мир подиктований московським сатрапом. В Московії не говорилося про мир, але навпаки!

Дехто хоче злагіднювати ствердження В'ячеслава Липинського, що не всі соціялісти були руїнниками української держав-

ности і ми з цим вповні погоджуємось, але фактом залишається і те, що всі руїнники були соціялістами, мовляв, «такі були часи — такі були люди». Правда, це був час, коли соціялізм не тільки в Україні був у моді, а все, що стосувалося незалежного, національного (в Україні), трактувалося як назадницьке, варте погорди, ба що більше, як зраду всесвітнього (читай: московського видання) соціялізму. Про український соціялізм, на жаль, ніхто не думав. Важко повірити, що такі були часи, але факти стверджують, що такі були люди, хоч вже в сусідній Польщі **польський соціяліст** Йосип Пілсудський організував свої легіони для боротьби за незалежну Польщу, а другий польський соціяліст Болеслав Лімановскі писав, що його «соціялізм — це розпечений до червоности патріотизм» — розуміється польський патріотизм!

***

Коли після II. світової війни на побоєвищах світу остали силою обставин дві велико-держави, ЗСА і СССР, скорше чи пізніше між тими двома державами мусіла б наступити конфронтація, до якої СССР готовився ще в розгарі незакінченої війни і далі готовиться вже десятками років. Совєти здавали собі надто добре справу, що після війни виплили в ролі велико-держави тільки силою обставин (співучасник-переможець в II. світовій війні, територіяльно і кількістю людської маси), хитрістю, забріханістю і тому за всяку ціну позували на світову потугу. Але такі атрибути не могли б їм принести перемоги в безпосередній конфронтації і тому після переходового періоду холодної війни, в якій совєти себе внутрішньо консолідували і зализували воєнні рани, конче потрібна була їм мирна коекзистенція, яку могли б вони використати назовні для експансії засобами «мирного» наступу на західній світ.

«Миролюбна» політика СССР пішла двома шляхами: внутрішнім, де вони збільшували, розбудовували та закріплювали свій воєнний потенціял і зовнішнім, на експорт, яким мусіли ослабити в першу чергу другу потугу, ЗСА. Ослабити можна було тільки при політиці мирного співжиття та проблематичної співпраці психологічним наступом, пропагуючи свої оманливі кличі про мир. Поволі, систематично вбивали почуття моралі спільноти, викликали та поширювали розладдя, розхитували суспільну структуру, підриваючи всякий авторитет і викликаючи причини до невдоволення, вони одночасно організували спротив. Такий «миролюбний» наступ йшов паралельно на всі сектори громадсько-політичного життя ЗСА.

Важним відтинком державної спільноти — це воєнно-мілітарний сектор, який покликаний боронити і захищати інтереси і спільне добро громадян. Опанувавши столицю фільмової продукції Голлівуд платними агентами та «ідейними» розсадниками деморалізації в ім'я збереження вигідного і безтурботного життя сибарита, вони за посередництвом фільмів та телевізійних програм дійшли до всіх прошарків спільноти і до найширших мас населення. Всією парою повели сконцентровану атаку на духове роззброєння громадської думки ЗСА, спершу висміваючи і принижуючи окремі визначні військові постаті, врешті події і на кінець взагалі війну в обороні батьківщини та високих ідеалів людства, так витворивши миролюбні настрої в масах, явно-славно почали вихваляти навіть зраду власної батьківщини для «добра» і «миру» цілого світу. Ми були свідками, як падали під ударами один за одним військові величності, як невтралізовано їхні реальні заходи і пляни для успішної оборони ЗСА, реальні пляни знищення напр. комунізму в Азії і т. п.

Що ж за той час діялося в СССР? Власних громадян майже від колиски втягано в карби військової дисципліни, молодь обох полів виховувано в парамілітарних організаціях, примусова військова повинність, продукція фільмів з воєнно-військовою тематикою, в яких під небеса розхвалювано дійсних або «роблених» героїв, особливо т. зв. «вітчизняної» війни, публікації з підкресленням геройства в обороні батьківщини, надавання окремим одиницям і цілим містам звання «героя», навіть поштові марки зображували окремі визначніші епізоди II. світової війни чи їх героїв, виховували суспільство СССР в зовсім протилежному напрямі. «Совєтське» світовідчування багатонаціональної «добровільної» федерації розпалювано до червоности московського шовінізму.

***

В ім'я ілюзоричного всесвітнього миру і з страху, щоби їх большевики не опреділили до категорії реакціонерів або «націоналістів», що большевики свідомо зрівняли з поняттям «нацистів» і шовінізму (за винятком московського нацизму і шовінізму) високопоставлені та відповідальні за долю своєї батьківщини одиниці повели політику уступок перед щораз більшими і більш нахабними домаганнями большевицьких можновладців та їх місцевих ступайків. В рахубу входили ще й виборчі голоси підступно збаламучених співгромадян.

Облудно задурманені ще з студентської лавки «високими ідеалами» про мирне співжиття народів або й таки за юдин гріш

тепер вже професори університетів і взагалі високих шкіл стали в «миролюбнім» дусі виховувати повірену собі молодь, той бойовий матеріял, який в майбутньому мав би вхопити за зброю в обороні своєї батьківщини. Вони до решти підважували почуття обов'язку, відповідальности, правопорядку і авторитету взагалі. Чирчіля воєнний знак перемоги (два пальці вгору в формі латинського V — «вікторі») замінено взагалі в піднесення вгору двох пальців на знак миру, що може символізувати покищо половину перемоги для большевизму (відомо: знаком піддання є піднесення двох рук вгору), бо їх вже навчили підносити одну руку вгору.

Які плоди «мирного співіснування» для ЗСА? Останні роки на фактах (особливо в зв'язку з війною в Віетнамі) характеризують це найкраще. Під впливом та пресією внутрішніх подій в ЗСА та настроями громадської опінії през. Ніксон відтягає свої війська з Віетнаму. Вони повертаються на батьківщину не тільки без перемоги (це вперше в історії ЗСА!), але вони повертаються обтяжені підозрінням воєнних злочинів на цивільному населенню, затроєні наркотиками і врешті цілковито здеморалізовані масовим дезертирством.

Хоч у Віетнамській кампанії згинуло 54,000 (44,500 на полі боїв) американських вояків міт чину американських військо-

вих з'єднань, що переможцями верталися на батьківщину з 16-ти воєнних походів з заслуженими почестями і вдячністю своїх співвітчизняників, пропав безслідно. Перед кожним поворотцем стає питання: І що далі? Батьківщина не може їх примістити навіть на працю і вони рад-не-рад збільшують ряди невдоволених безробітних, яких число сягає вже 6% всього населення ЗСА. Населення ставиться до поворотців з Віетнаму прямо вороже до тої міри, як ще ніколи перед тим цього не було. Пентагон не може на злагіднення такого наставлення похвалитися поважнішими успіхами чи перемогами на побоєвищах Віетнаму. Навпаки! Різного роду урядові комісії та врешті преса викриває щораз то нові скандалі і невідомо в чию користь роздмухує їх до крайніх границь!

В одному тільки 1970 р. здезертирувало з своїх частин 89,088 вояків, 228,797 вояків залишили без дозволу (навіть до місяця часу) свої частини. Вперше в історії ЗСА здезертирував абсольвент військової Академії Вестпойнт — твердині американської військової еліти — і опинився аж в Швеції, шукаючи там азилю. В тому ж самому році понад 90,000 вояків засудили воєнні суди, а ще 12,000 жде в в'язницях на свої суди. В одному році звільнено з війська «тільки»... 17,000 вояків за різні проступки. Бійки між вояками на расовім підложі (між білими та чорними) не перериваються навіть в військових касарнях.

Не без причини колишній персональний начальник в Пентагоні нарікав, що «ми дістаємо щораз більше нездисциплінованих молодих людей. Продукт спільноти, яка їх виховала в тому, щоби вони протиставилися авторитетові». Чи це дивно, коли зважимо, що самі батьки юнаків в призовному віці заохочують втікати з батьківщини перед обов'язком військової служби (їх є десятки, якщо не сотні тисяч в самій Канаді!) під таким чи іншим виглядом, легально або нелегально. За виставлення посвідки, що мала б стверджувати перед призовною комісією нездібність юнака служити в війську, лікарі інкасують величезні гонорарі. В останньому році понад 100,000 юнаків в призовному віці внесло прохання про звільнення їх від обов'язку служби під претекстом «морально-релігійних переконань». Т. зв. Вишкільний Корпус Старшин Резерви (Reserve Officers' Training Corps — ROTC), який вишколює в часі університетських студій до ступня чотаря (лейтенанта), цього року дістав тільки 109,598 кандидатів, коли ще перед десяти роками зголошених було понад 300,000 кандидатів.

Не можна легковажити ствердження адмірала Зумвалта, що «ми стоїмо перед кризою персоналу, яка межує вже з катастрофою», коли до повище сказаного додамо, що ще перед п'яти роками американська флота могла понад 50% своїх пілотів затруднити наново після закінчення їхньої законтрактованої шістьрічної службової повинности; сьогодні з трудом остається тільки 25%. Старшини підводних суден так само масово опускають свої становища негайно після вигаснення їх службової повинности. Не помагають премії, які виплачує Пентагон в сумі 15,000 долярів за продовження свого службового зобов'язання.

Хоч сьогодні в ЗСА засипують молодь різними противоєнними та противійськовими підпільними виданнями (начисляють їх понад 60), все таки старшини та підстаршини, яким припоручено в касарнях вишколювати призовників, вдається ще сяко-тако втримати свого роду дисципліну і старшини ще командують своїми з'єднаннями (але як довго?), то про це вже важко говорити поза американським материком, а особливо в Вієтнамі. Там множаться випадки, що вояки (часто навіть і за гроші) стріляють старшин, свідомих своїх обов'язків. З оповідань огірчених старшин виявляється, що часто старшини сідають в джунглях разом з підчиненим собі вояцтвом і дискутують, чи виконати наказ зверхника чи ні. Значить «мітінгования» вже зачалося, як було в нас в 18-их роках. Множаться випадки, що часами можна прирівнювати до нашого прокляття — «нейтралітету», бо, правда, коли ворог наступає, вояцтво борониться, бо кожному остаточно життя миле, але коли тільки вдається воно фактично виминає зустрічі з ворогом.

У той час, коли большевицька пропаганда розклала пацифістичними кличами молодь західнього світу в ім'я «вселюдського миру», світ мовчки приглядається, що діється в самому СССР. А вже крайня пора, щоби хоч сама молодь, якій прийдеться в майбутньому стати віч-на-віч дійсності, яку вона сама та її засліплені батьки приготовили, врешті отряслася з дурману!

Якже ж виглядає на ділі «пацифізм» в СССР? Треба було б, щоби репортаж «Прапори юноармійців» з журналу «Молодь України» — органу ЦК Комсомолу України був передрукований на всіх мовах культурного світу враз з поміщеними там світлинами.

Репортаж описує «воєнізовану гру «Карпати», що закінчилася літом ц. р., а тереном «гри» було Покуття і Буковина. У «воєнізованій грі» взяли участь тисячі молоді, яких «миролюбна»

Москва навчає «миролюбности» при помочі всіх можливих воєнних середників, включаючи туди артилерію, танки, ядрову та проти-ядрову зброю.

У військових мундурах, зі зброєю в руках дослівно діти (часто навіть 12-річні, а в допоміжних службах дівчата) «штурмували» ворожі оборонні укріплення. Тривала ця «воєнізована гра» зі всіми модерними родами зброї повних два тижні і закінчилася операцією під командуванням кадрових старшин. Ціле наказодавство, звітування тощо відбувалося на «общепонятном язике». Командував операцією генерал-лейтнант З. К. Слюсаренко. Хахол в генеральському мундурі не забув матірної мови і в селах говорив до людей по-українськи.

Учасниками були школярі з Буковини, Галичини, Донбасу й Дніпропетровська, Південної Київщини, Харкова й Одеси, отже всі з України і тому московська мова в часі «гри» тільки зайвий доказ нахабства Москви!

Завданням своєрідних «маневрів» дітей було викрити «зв'язки ворога з населенням», прочистити «від ворога» великі лісові масиви, а накінець, окруживши «ворога», підійти до його головної оборонної лінії та знищити її.

20-річні та старші бородаті "діти" в ЗСА вважають, що військова повинність супроти батьківщини — це зрада людства.

Коекзистенція — принесла користі для СССР, а його «миролюбна» пропаганда рясно зародила овочами зради, гоягузтва і мальконтенства серед молоді ЗСА.

Брак дисципліни, брак відповідного зайняття, зневіра, розчарування, цілковитий брак ідеї і ін. це все кидає не тільки вояцтво в обійми наркотиків, які в Вієтнамі багато легше та дешевше купити, як в ЗСА. Це все до решти викінчує американську молодь. Даремне відповідальні за збройні сили ЗСА чинники стараються якось відреставрувати заплямоване лице військового стану, як такого і притягти до себе молодих призовників різними гарними обіцянками. Даремне всякі «ґов-ґов»-дівчата сумнівної моралі танцюють в клюбах вояків, а пиво кожний вояк може купити в касарні з автомата. Пентагон заохочує нових добровольців обіцянками збільшенням платні та зменшенням службових обов'язків. Це може привести тільки до ще більшого розладдя. Американська спільнота мусить отрястися, видихатися з большевицького дурману, в якому вже сама дуситься, поки ще не запізно.

Частина архіву УПА в польських руках!

В часі військових вправ якийсь Анджей Бнінскі упорядковував архів своєї військової частини і тоді натрапив він на запис з зізнань полоненого упівця. У своїх зізнаннях полонений подавав, що в окруженій групі з ним був "Вережа", заступник Рена для політичних справ ОУН і що він мав у той час при собі архів. Згадувана група УПА була окружена польським військом в районі долини ріки Кальниці, отже логічно і там треба було шукати за архівом.

Бнінскі, як подає польська газета з Ольштина, "працівник Т-ва "Знання" в Ольштині, шукав архіву впродовж чотирьох років, а вихідною базою розшуків було село Криве. Перешукав він терен простором 30 кв. клм., звертаючи особливу увагу на пивниці розвалених чи спалених домів. При цьому згадано такі села, як Луг, Яворець і Завій.

Впертість і послідовність, з якою Бинінскі шукав за архівом УПА, доказує, що органи безпеки Польщі багато дечого ще не знають, а що все таки хотіли б знати, бо українська небезпека за кривди, заподіяні українському народові, зганяє їм сон з очей!

Після чотирьох років розшуків вдалося йому найти архів, схований у скелі в скриньці до набоїв для кулемета "Максим". Привівши архів до можливого стану, Бинінскі почав опрацьовувати документи для Військового Історичного Інституту. В архіві знайдено місячні операційні звітування сотень, що входили до складу куреня Рена, сотні "Біра", "Хріна", "Стаха" і "Бродича" за час від лютого 1945 р. до червня 1947 р., збірні місячні звіти Рена і матеріяли видавані референтурою "Холодний яр" — видавничим відділом ОУН; інструкції для командирів, для

Петро Самутин
ген. шт. генерал-хорунжий

VI СІЧОВО-СТРІЛЕЦЬКА ДИВІЗІЯ

Організація в Бересті і похід на Київ у 1920 р.

З табору інтернованих Ланцут — дивізія транспортами поступово прибувала до колишньої фортеці Берестя. Вже 9-го березня 1920 року прибуває до Берестя перший так званий «малий» Штаб дивізії з підполковником генштабу Всеволодом Змієнком на чолі. Всі відділи «малого» Штабу дивізії та частини дивізії розташувались в цитаделі фортеці.

Стрільці та старшини набували фізичних сил та приходили помалу до «військової» форми. Десь в середині місяця березня прибула до Берестя старшинська сотня, з якої набиралось в міру потреби поповнення для відділів після остаточного перегляду лікарською комісією.

21-го березня дивізія остаточно одержала назву: VI-та Стрілецька дивізія. (З першої переіменовано в VI-у).

Тут у Бересті розпочинається перевишкіл господарчого персоналу дивізії. Для цього були створені спеціяльні господарські курси під проводом польських старшин. Вся господарка дивізії провадилась за польськими зразками і цей перевишкіл був необхідний.

Остаточно була закінчена перша фаза формування та організації дивізії. Стрільці, підстаршини і старшини з повним запалом і енергією віддались бойовій підготовці в рямцях своїх відділів згідно з програмою вишколу. З повним напруженням працював Культурно-освітній Відділ.

політнчної служби в сотнях, внутрішні бюлетені інформації, опнси більшнх успішних бойовнх акцій тощо.

Пропагандивні видания команди УПА булн друковані українською та польською мовами. Крім того знайдено багато інших документів, як також документи, що стверджують співпрацю УПА з ВіН (Вольносьць і Неподлеґлосьць — польська військово-політнчна протнбольшевицька організація); далі особнстий щоденник "Верeжі" (пнсаний на другій сторінці карток поквнтовання інспекторату годівлі худобн Рільнничої Палатн в Ряшові і ін.).

Хто крився під псевдонімом "Вережа", Бнінскі не міг розкуснти. Він тільки стверджує, що його зовнішній знак був 477 (в). Натомість Рен, якого зовнішній знак був 477, насправді називався Васнль Іван Мізерний.

В часі перебування у Бересті — дивізія жила, працювала та підготовлялась до бойових дій в умовах повного спокою.

Та недовго прийшлося дивізії так жити і працювати.

Вже 22-го квітня 1920 року Командування дивізії одержує тайний наказ бути готовою вирушити в Україну. Перед командуванням дивізії стояло велике невідоме.

На одній із конференцій старшин штабу дивізії, штабової команди та кінної чоти Штабу дивізії, Начальник Штабу дивізії генштабу пполковник Змієнко сказав так: «Мені відомо, що серед стрільців і старшин дивізії вже став відомий «тайний» наказ про те, що дивізія має бути готовою вирушити в Україну і з цього приводу панує у всіх радість, але ця радість насуває і смуток. Дивізія ще якстій не підготовлена і організована і ми прибудемо в Україну в досить імпровізованому стані». На цій конференції були видані остаточні інструкції та чекалося лише на транспорти до вантаження дивізії.

23-го квітня 1920 року старшини Штабу дивізії та відділів підлеглих Начальникові Штабу дивізії офіційно привітали Командира дивізії пполковника генштабу Марка Безручка та Начальника Штабу дивізії пполковника генштабу Всеволода Змієнка з підвищенням до ранги генштабу полковників.

Дня 26-27-го квітня 1920 року розпочалося вантаження дивізії в транспорти на залізничній стації Берестя.

28-го квітня вирушив перший транспорт з маршрутом: Берестє — Ковель — Рівне — Здолбунів — Славута — Шепетівка — Полонне — Миропіль — Чуднів — Бердичів. Командуванню дивізії невідоме було положення на фронті і тільки в дорозі почали напливати інформації, з яких довідалися, що 25-го квітня розпочалась велика польська офензива в Україні. Рух транспортів відбувався дуже поволі, все це було пов'язане з рухом поляків на Київ. Дня 2-го травня ешелони дивізії прибули на стацію Бердичів.

Бердичів

Тут дивізія вивантажилась та розмістилась в казармах на передмісті Лиса Гора.

В транспорті залишилась Комендантська сотня (не повні дві чоти) та деякі служби піших бриґад. Комендантська сотня перейняла на себе охорону залізничої стації. Комендантом стації був польський старшина та поруч з ним наш старшина Технічного куреня.

В Бердичеві VI-а Січова стрілецько дивізія увійшла в склад і оперативну підлеглість II-ої (другої) Польської армії в командуванні генерала Лістовського.

Тут же в Бердичеві відбулося посвячення прапору дивізії, найбільшої нашої святости, зложення присяги на вірність Україні, перегляд та дефіляда частин дивізії. Були це незабутні хвилини.

Командир дивізії та його штаб покладали великі надії, що в Бердичеві вдасться докомплектувати відділи дивізії приблизно до воєнного стану. Йде гарячкова праця Культурно-освітнього Відділу при писанні відозв до населення та заклику вступу в лави українського війська. Болюче питання — це поповнення кіньми та організація обозів дивізії. Поповнення кіньми гарматних куренів. Все це вимагало часу і ще раз часу. Але події на фронті перекреслюють всі пляни і задуми Командування дивізії.

Вже 5-го травня 1920 року дивізія одержує тайне «авізо»: «Бути готовою в кожній хвилині вирушити вперед». З цього моменту дивізія підпорядкована в оперативному відношенні ударній групі, що йде безпосередньо на Київ. Групою командує особисто маршал Польщі Й. Пілсудський. В пізнішому ударна група, уже в часі самої акції на Київ, була переіменована в III-ю Польську армію, на чолі котрої став генерал-поручник Ридз-Сміґли.

Чи ж могли протестувати командир дивізії та його Штаб, що дивізія ще не закінчила своєї організації, що дивізія непоповнена ще до воєнного стану, що дивізії бракує транспорту?!

Перед командуванням дивізії — стояв Київ. І тому командування не протестувало.

Вніч з 5-6 травня 1920 року дивізія вантажиться в транспорти і вирушає залізницею в район скупчення III-ої Польської армії, щоби взяти участь в наступі на Київ. Напрямок: Бердичів — Козятин — Фастів. Район скупчення III-ої Польської армії командуванню дивізії невідомий. З наказу Командира дивізії генштабу полковник Змієнко враз зі зв'язковим старшиною польського війська генштабу поручником Марушевським їде в район I-ої дивізії Леґіонів для з'ясування положення і бойових обставин.

Таким чином VI-у Січову Стрілецьку дивізію кинули на бойовий фронт в стані досить імпровізованому. Здійснились слова начальника штабу дивізії, сказані на конференції у Бересті.

На цьому місці дозволимо собі дещо відхилитись від нашої теми та подати інформацію про загальне положення на фронті, що безперечно мало свій рішаючий вплив на організацію і формування дивізії.

Наступ на Київ

Нам вже відомо, що польська офензива розпочалась 25-го квітня 1920 р. Головний удар провадився на напрямку: Житомір — Київ (Ударна група). Одночасно була скерована одна дивізія кінноти на вузлову стацію і містечко Козятин.

II-а польська армія в командуванні генерала Лістовського провадила наступ в напрямку Бердичів — Самгородок. В склад тієї армії входила і VI-а Січова Стрілецька дивізія, тому вона і була скерована залізницею з Берестя до Бердичева.

В напрямку Вінниця — Жмеринка наступала VI-а польська армія в командуванні ген. Івашкевича.

Польська офензива була повним заскоченням для червоних. Надзвичайна швидкість посування вперед поляків була великою несподіванкою, бо поляки мали перевагу над червоними тільки двома дивізіями піхоти. На головному напрямку Житомир — Київ зосереджено тяжку артилерію і технічні засоби.

Вніч з 25-26-го квітня 1920 року відділи ударної групи ген. Ридза-Сміґлого, прорвавши оборону большевиків, почали зближатись до міста Житомира, де стояла в резерві 58-а піхотна дивізія червоних. Рано 26-го квітня розпочалась атака на місто. Добре поведений наступ, получений з обходом міста, змусив червоних відійти поза Житомир на схід та після вуличних боїв Житомир впав в руки поляків.

27-го квітня здобуто Бердичів та загін кінноти опановує вузлову стацію Козятин. 28-го квітня 1920 року північне згрупування польських військ здобуває Овруч-Коростень і місто Радомишль на річці Тетерів. Після тяжких та драматичних боїв здобуто рівнож стацію Малин. Опановано також місто Вінницю, за місто Бар і вузлову стацію Жмеринку йдуть тяжкі бої. Ударна група ген. Ридза-Сміґлого опанувала у визначеному терміні Житомир та захопила у свої руки переправи на річці Тетерів, чим облегшила собі дальший рух на Київ.

Цей рух був продовжуваний на спеціяльний наказ Головного польського командування, а властиво, особисто маршала Пілсудського. До рана 28-го квітня 1920 року дії всіх частин польських військ дають дуже добрі наслідки. Бої розгравалися з XXII-ою Совєтською армією (Штаб Київ). Ця армія була заскочена і з великими втратами здезорганізована, відходила на схід, хоч і не була знищена.

Далеко менше потерпіла XIV-а Совєтська армія (на півдні), але теж була змушена відходити. В такому положенні Го-

ловне командування польських військ дає наказ приступити до переслідування червоних, але тільки до лінії віддаленої від Києва на 70 кілометрів.

Головне польське командування не хоче допустити до того, щоби частини ударної групи «зарвались» за далеко та й не спричинили загрози для свого південного крила. Все ще існувала загроза збоку XIV-ої армії. Крім того треба було упорядкувати і так вже розтягнуті комунікації з частинами та приготовитись до солідної атаки на Київ.

В такій оперативній ситуації VI-у Січову Стрілецьку дивізію відірвано від командуючого II-ою польською армією та передано в оперативне підпорядкування ген. Ридзові-Сміґлому, що маршував на Київ. Що ж в цей час діялось по боці червоних?

27-го квітня 1920 року Штаб XII-ої Совєтської армії о годині 23-ій видає своїм частинам наказ не до виконання: «Боронити річки Тетерів, містечка Лемахів, Радомишль, Бердичів і Козятин». Штаб армії не знає, що діється з підлеглими йому частинами. 29 квітня 1920 р. оригінальний оперативний наказ XII-ої совєтської армії попадає в руки поляків і не було жодних сумнівів щодо його правдивости. Після совісної аналізи цього наказу можна було прийти до висновку, що совєтське командування за всяку ціну хоче виграти час і ставити полякам спротив на шляху до Києва, приготовляючи його район до впертої оборони.

Польське командування не мало відомостей про евакуацію Києва большевиками, ані про те, чи до району Києва прибувають резерви зі сходу чи теж півдня. На підставі створеної ситуації і рішено «добре» приготовитись до атаки проти Києва. Польське командування навіть вдоволене витвореною ситуацією. Трапляється нагода, в разі оборони червоними району Києва, до повного знищення XI-ої совєтської армії. Такої нагоди власне і шукає маршал Й. Пілсудський. Краще бити совєтські сили на правому боці Дніпра, ніж доганяти їх на безмежних просторах лівого берега.

Створена ситуація на цілому фронті дає змогу перевести реорганізацію на Київському напрямку. «Ударна група» — тепер уже III-я армія — що нею командував маршал Пілсудський, переходить в командування ген. Ридза-Сміґлого. Упорядковується зайняті терени, налагоджується залізничний рух і розвантажується залізничні вузли. Добровільне затримання ударної групи (III-ої армії) від 27-го квітня до 7-го травня 1920 року сприяє полякам і большевикам; полякам в сильному і солідному приго-

товленні до наступу на лінію Дніпра та виеліміновання XII советської армі, а Советам перевести плянову евакуацію Києва та правого берега Дніпра. XII-а советська армія незнищена і непереслідувана використовує 10-тиденну перерву в операціях та спокійно відтягає свої частини на лівий беріг Дніпра.

III-я польська армія тратить час на солідну підготову до наступу на Київ, групує тяжку артилерію і технічні засоби. Але сталося те, що дуже часто трапляється на війні: до атаки на район до Києва не доходить. XII-а советська армія залишає для прикриття Києва тільки незначні відділи для зупинювання поляків, відходить за Дніпро і залишає столицю Ураїни. Клясичний приклад браку так званої глибокої розвідки польського командування. Взагалі, можна сказати, брак будь-якої розвідки був наслідком наставлення згори атакувати Київ. В той час, коли високі штаби аналізують загальне положення, приймають рішення і почувають себе добре на далекій віддалі від ворога, передові частини, що ведуть бої, почуваються найгірше, коли втратять зв'язок з ворогом. Фронтовики почувають себе найкраще, коли бачать ворога, коли ворог дає «знати» про себе. У такому прикрому положенні знайшлися частини III-ої польської армії, затримавшись на наказ Головного командування. Тоді ініціятиву в свої руки перебирають найбільш енергійні командири, не боючись за наслідки і відповідальність.

Один із командирів бригад I-ої Легіонової дивізії на власну руку висилає одну зміцнену сотню піхоти для нав'язання утраченого контакту з ворогом в напрямку на Київ. Ця сотня входить до Києва по обіді 8-го травня 1920 року, не стрінувшись з спротивом червоних. Сотня зустрічає в Києві I-ий полк шволежерів, що рано того самого дня вступив до Києва і теж не зустрів червоних.

Отже Києва не треба було здобувати, він був зайнятий без стрілу. (Відсилаємо до книжки «Виправа Кійовска», ген. Тадеуша Кутшеби. Варшава-Краків — 1937 р.).

Ще в дивнішому положенні опинився командир VI-ої Січової Стрілецької дивізії. Дивізія, навантажена в транспорти, знайшлася в русі на рейках, не маючи жодного зв'язку не тільки з своїми зверхниками, але і внутрішнього зв'язку між транспортами. В тій ситуації командир дивізії висилав свого найближчого помічника, начальника штабу дивізії — шукати зв'язку і з'ясувати положення на фронті. На протязі 8-го травня 1920 року Київ був остаточно опанований.

Федір Цимбалюк-Обиченко
чотовий I УД УНА

ОСТАННІЙ БІЙ ПІД ФЕЛЬДБАХОМ

З поміж фронтових ліній

Останнього дня місяця квітня 1945 р. моя чота силою 43 вояки із 5-ої сотні 30-го полку I УД УНА знаходилася на розвідах у селі Мільдорф, у Стирії, де ми занимали становища поміж фронтовими лініями. Після не цілих двох тижнів перебування на місці я одержав наказ вертатися назад до своєї сотні, котра стояла на передмістю в південно-західній частині Фельдбаху.

Десь коло години 10-ої вечором даю наказ приготовитися до відходу, а коло 11-ої год. стягаю всі свої застави, що були розположені вздовж ворожої лінії, й опускаємо наші становища малими групами в напрямі нашої фронтової лінії. Поміж розцвілими садами місяць освічує наші стежки відвороту. Обережно висилаю передню стежу до нашої фронтової лінії із кличкою в місце переходу, щоби часом таки наші власні вояки не відкрили по нас вогню, вважаючи нас за ворога.

На фронті тиша і ми спокійно переходимо нашу фронтову лінію, що тягнулася луком на узгір'ю хвилястого терену Стирії, покритого малими лісками й гаями. Зійшовши з узгіря, зупиняємось у долині вже в запіллю, за фронтом. Ствердивши, що всі мої вояки вже зібрались, вирушаємо чотовим клином до місця постою нашої сотні.

Десь коло 1-ої години ночі зголосив я свій поворот командантові сотні хор. Москаликові, а моя чота розташувалась у тій самій шопі, де ми перебували перед виходом на позиції до села Мільдорф.

Перебувши неціліх два тижні поміж фронтовими лініями у селі Мільдорфі, де на кожному кроці ми виставлені були на різні небезпеки і де не обійшлось без прикрих пригод, включно з стратою одного вояка, який попав в руки большевиків, ми перейшли на вповні заслужений відпочинок. Зараз на другий день ми почистили зброю та весь наш виряд, як також приводили себе самих до гідного зовнішнього вигляду.

По обіді я одержав наказ зголоситися особисто до командира нашого 11-го куреня, майора Черніна. Коли я зголосився

до нього, він дуже ввічливо привітав мене і запросив до свого помешкання. Це вже вдруге я зустрічався з ним особисто. Не знаю хто майор Чернін був по національності, словак чи німець зі Словаччини, але говорив до мене словацькою мовою, а я говорив українською і ми вповні розуміли один одного і нам непотрібно було перекладача.

Майор Чернін почастував мене «шнапсом» і, жартуючи, що українці люблять випити із закускою, його дружина, що була разом із ним, подала нам закуску. Я був приготований, що він вимагатиме від мене докладного звіту з перебування в селі Мільдорфі і тому мене зовсім не здивувало, коли він справді почав про те розпитувати. Найбільше його цікавило те, як наш вояк попав до большевицького полону. Довелось розказувати все в подробицях.

— Мої застави були розставлені вздовж попід ворожою лінією, — почав я розказувати. — На правім крилі стояв на заставі ройовий Кулинич з групою вояків, а біля висунутої ще дальше до переду хати в окопі за прикриттям живоплоту при пільній доріжці, що йшла до ворожої лінії, стояли два вояки. Згідно з вашим наказом «за всяку ціну зловити і привести совєтського полоненого», я усім своїм заставам зарядив, що коли б один чи двох ворожих вояків йшло в село — не стріляти, а перепустити їх в середину наших застав, щоб зловити їх живцем. І так воно сталося, що над вечір йшов один совєтський вояк тою доріжкою просто в село. Тих двох вояків, що були в окопі, бачили його і чекали на нього, бувши певними, що їх ніхто не міг завважити за тим живоплотом. Коли большевик зрівнявся з ними, зовсім несподівано прицілився до них своєю фіною і, крикнувши «руки у верх», наказав їм виходити на доріжку, один за другим. Переходячи з піднятими руками попри хату, Грицько Чумак завважив, що двері до хати відчинені, вскочив туди і так врятувався. Совєтський солдат залишився тільки з одним нашим вояком і з ним поспішно побіг до своїх окопів.

Питав він мене ще і про інші випадки та про мої спостереження, про що я звітуваа йому кожного дня через зв'язкового, який був призначений з функером до моєї розвідчої групи. Обсервував я все сам з піддашя будинку через дірку, вийнявши з криші одну дахівку. Через неї бачив я докладно не тільки ворожий терен, але навіть рух вояків у ворожих окопах. Чернін розпитував мене, в яких боях я був ще до приходу до Дивізії і де ми пере-

бували, а навіть жартами пригадав, що я був три дні в українській партизанці в Югославії. Я йому відповів, що я вояк і завше виконую доручення своїх зверхників. Я бачив, що він докладно поінформований про наше чи моє минуле. На закінчення майор Чернін сказав, що в дуже скорім часі буде застосована нова тактика в сучасній війні і потішив мене, що на днях буде створена спеціяльна група для дуже важливих завдань і що до тієї групи я буду призначений. Хотілося дуже його запитати про ті важні завдання, але знаючи, що підлеглому не годиться питати, а лише виконувати накази свого зверхника, я цього не питав. Командир ще раз почастував мене «шнапсом» і попрощав мене, подавши мені руку. Я подякував йому за гостину і з тим пішов назад до своєї сотні.

Думи, мої, думи...

Повертаючи до своєї сотні, що розташувалася не більше як 20 хвилин ходу, мені почали насуватися різні думки про те, що мені говорив командир куреня і цікавило мене, що він для мене готує. Кінець війни вже на днях, а життя таке миле і тут кожного дня людина мусить дивитися смерті в очі. От хочби в останніх подіях в селі Мільдорфі, з котрого щасливо вийшов. Невжеж під кінець війни прийдеться попрощатися з цим світом, котрий з кожним днем стає миліший як та весна, що стоїть в повному розцвіті довкруги нас. Пролити кров в обороні своєї Батьківщини — це одна справа, а тут прийдеться згинути на чужій землі і то вже в обороні такого самого ворога, як і той, проти якого воюємо. Ніби і сьогодні німець вже нас визнає і признає нам право на наше самостійне життя на рідній землі, але це все перед його власним сконанням. А що він робив і як поводився з нашим народом, коли уся наша батьківщина була ним окупована? Не так ще давно як я сам боровся з ним на своїй рідній Волині.

В ході роздумувань над моєю ситуацією пригадались мені варварства німців у селі Стіжку на Крем'янеччині за те, що недалеко села в лісі перебував український партизанський загін Хрона. Кого лише вони зловили живим, дітей, жінок і старих людей, усіх загнали у стодолу, а потім її запалили, а разом з нею спалили живцем і всіх задержаних людей. Не вдоволившись тим, вони пустили з димом ціле село, щоб і ті, яких вони не захопили, не мали до чого вертатися. Що ж завинили були у тому випадку ті немовлята та безборонні селяни? Облави влаштовувані німецькою жандармерією на людей по селах, а зокрема по базарях та

вулицях міст і містечок, ловлення матерей, що залишили дома своїх немовлят і дітей, щоб поробити необхідні закупи для родини, нагадували собою татарські напади із часів XIV-XVII століть. Всіх тих зловлених людей німці, як дичину, заганяли в товарові вагони й вивозили в Німеччину на різні роботи. Не помагали ні плачі, ні прохання матерей, щоб або їх звільнили до дітей, або щоб дозволили їм дітей забрати зі собою.

Якраз тепер ці образи недавноминулого німецького божевілля в Україні пересувались перед моїми очима і ще більше викликували злобу і ненависть до німців, на яких ми дивились як на культурних людей. І перед мною знову станула постать майора Черніна із його обіцянкою при моєму відході. Я щойно вчора повернувся із одного пекла, а він уже успів мене «потішити» новим якимсь призначенням. Як мені це розуміти, як кару чи як відзначення? І мене це бентежило. Мої думки плуталися, коли розглядав наше положення і причини, що нас привело до «союзника». Хіба ж не безвиглядна ситуація, яка витворилась із поновним поворотом московського ката? Проти двох воювати годі і тому й вибрали ми менше зло — пішли з тим, що нищив тільки наше тіло, проти того, що нищив наше тіло і душу.

Нові люди, новий дух...

— Ні, сказав я собі, сьогодні я тільки вояк Першої Української Дивізії УНА, яка пішла слідами наших батьків і продовжує наші визвольні змагання у боротьбі з ворогом за свої права, за свою державу. Нехай за політику відповідають наші провідники, а моє діло, діло вояка — виконувати накази й поборювати нашого одвічного ворога — Москву.

Серед таких рздумувань я увійшов на подвіря постою нашої сотні, де розносився запах теплої вечері. Я зголосив свій поворот комендантові сотні, з'їв вечерю і пішов на спочинок.

На другий день рано комендант сотні зарядив збірку і дав наказ приготуватися до відходу у повному виряді. Вечором того дня ми відійшли у західньому напрямку до якогось села недалеко Фельдбаху. Там ми розложились на якомусь господарстві в стодолі і смачно переспали на свіжій соломі, не знаючи що нас чекає завтра.

На другий день, 3 травня, перегруповано і поповнено нашу сотню німецькими вояками з протилетунської оборони. Моя чота, в якій не було ані одного німця, дістала їх тепер аж 10, а моїм заступником призначено німця в ранзі бунчужного, тобто один

ступінь вищий від мене. Назначення німця моїм заступником мене насторожило і я це зрозумів, що він має бути наглядачем наді мною. У зв'язку з тим я мусів бути дуже обережний, бо хоч я і почувався вже вояком УНА, однак жодних змін у нашому командуванні не впроваджено; все лишилось, як було попередньо.

Як виявилося пізніше, ті німці, котрих приділено до моєї чоти, не мали піхотинського вишколу і ніколи не були на фронті, а що найгірше були зовсім здеморалізовані й тільки вичікували нещасного кінця війни. У моїй чоті був перед тим бойовий настрій, а тепер зауважив я зміну, що її принесли ті ж новоприділені німці. З їхнім приходом я знайшовся у прикрій ситуації. Не знаючи німецької команди ані німецької мови, я мусів мати при собі перекладача, через якого все полагоджував.

4 травня по обіді ми одержали сухі харчі на кожного стрільця, а на додаток горілки («шнапсу»). З тієї нагоди ціла чота гарно забавилася та спільно поспівали, якби передчували, що це було останнє наше прощання і більше в житті не доведеться стрінутися усім разом.

Перед вечором одержали ми додатковий запас амуніції і наказ приготовитися в повнім бойовім виряді до відходу. Я зарядив перегляд зброї і усього виряду і після перевірки зголосив комендантові сотні, що все в порядку і чота готова до відходу. При заході сонця ми в повнім виряді повільним маршем відходимо в напрямі на місто Фельдбах. Нарешті ми у Фельдбаху, переходимо вулицями міста в напрямі просто на схід і маршуємо до фронтової протисовєтської лінії. Серед вечірної тиші займаємо становища у найбільш висуненому вперед відтинку проти совєтського фронту, що творив лук, починаючи від ріки Рааб через головну дорогу на південний захід.

Нові завдання — нова небезпека

Ми зайняли становища, що мали важливе стратегічне значення. Тут проходив головний шлях на місто Фельдбах, а дальше шлях на північний захід на місто Грац та інший вузол доріг, що розходилися в напрямі на захід. Ліворуч від наших становищ фронт тримала німецька частина SS Viking, а праворуч були частини нашого 30 полку. Ніч пройшла тихо навіть не відчувалося, що ми знаходимося в першій лінії фронту.

Другого дня, 5 травня, Великодна субота, гарний соняшний день на передодні нашого радісного свята Христового Воскресіння. Хоч ми усі в окопах, однак настрій у нас усіх святочний

та бадьорий. Того дня ми всі вкопувалися, сподіваючись ворожого наступу на Великдень. Ніч була тиха... Злегка весняним подихом повівав вітрець... Притишився фронт. На розсвіті обійшов я увесь відтинок своєї чоти, вітаючи всіх своїх друзів підстаршин і стрільців традиційним «Христос Воскрес». Рано 6 травня — Великдень. Наші сподівання наступу ворога не здійснилися. Розгорнувся чудовий, весняний Великодний ранок, тільки замість святочної паски і свяченого яйця ми отримали на сніданок додатково баворської вудженої шинки, що її знайшов стрілець Бориняк у замурованій пивниці господарських забудовань позаду нашої фронтової лінії. Шинка викликала серед стрільців добрий настрій і гумор. Перший день Великодня, опісля ніч як теж і другий день пройшли спокійно. Гарна погода і тишина панували вздовж фронтової лінії. Не розстаючись зі своєю гітарою, стрілець Бакланів грав та співав усякі пісні, а що сам він був родом з Одеси, то не бракувало також і різних частушок. Бакланів був гарний на вроду хлопець, дуже приємний у поведінці і всі його любили. Він одинокий, який вносив дещо гумору й розради в нашу фронтову буденщину.

Світлий понеділок, 7-го травня 1945 р. Десь біля 10-ої години вечором ройовий Петренко зголосив, що комендант сотні хорунжий Москалик і хор. Іваник пішли в «партизанку», що означало, що їх немає на фронті. Мені тяжко було повірити, що справді таке могло статися. Як могли, не передавши нікому команди й не повідомивши нікого із чотових, наші старшини покинути фронт, залишаючи сотню на передній лінії на призволяще.

Підозріваючи, що тут могла бути якась ворожа провокація, я рішився провірити цю новину особисто і пішов у те місце, де знаходився комендант сотні. На місці коменданта сотні нікого не було. Це було дивне, бо, звичайно, комендант міг кудись вийти, але там усе хтось залишався. Я все ще не вірив, що вони зникли з фронту. Можливо, що командир куреня покликав їх на якусь нараду. Але це також неможливе, бо хтось таки тут мусів би остатись.

Вертаюся до своєї чоти і обговорюю ситуацію з ройовим Петренком. Хто ж буде за сотню відповідальний і хто буде нею командувати в разі ворожого наступу? Нам невідомо, що діється ані ліворуч ані праворуч нашої сотні. Коли ж приходить до мене з правого крила стрілець Попинюк і зголошує, що від командира куреня приїхав зв'язковий і кличе мене до себе. Мені на душі стало трохи легше. Іду. Це був німець старшина і ще один під-

старшина і ми разом пішли до баворської пивниці в місце колишнього постою штабу нашої сотні. Зв'язковий старшина привіз для мене наказ від командира куреня, майора Черніна і дав мені його прочитати. Наказ був написаний в українській і німецькій мовах і в ньому стояло що:

1. Чот. Ярослав Обиченко призначений комендантом цього відтинку фронту.

2. Під його команду підлягають 5-та сотня та дві чоти лівого крила (не пам'ятаю вже з котрої сотні).

3. Не вільно опустити даного відтинку фронту до завтра, тобто до дня 8-го травня, до год. 2.30 пополудні.

Я той наказ підписав близько 12-ої год. вночі з понеділка на вівторок. Зв'зковий старшина запевнив мене, що сам командир куреня буде тримати зі мною зв'язок телефоном і, побажавши мені успіху, сів на свого мотоцикля і від'їхав назад. Підстаршина німець, який прибув разом із зв'язковим старшиною залишився зі мною. Він власне командував тими двома чотами на лівому крилі із сусідньої сотні. Його група в силі 70-ти вояків зайняла в суботу вночі становища близько пів кілометра на північ від нас із завданням передньої застави. Ми домовились, що для удержання зв'язку він пришле свого зв'язкового, яким я буду пересилати усі мої доручення. На цьому ми попрощалися і він відійшов до своєї частини. Та заки це сталось, він ще декілька разів повторив одну і ту саму фразу ніби до мене, ніби до себе самого: «Ми тут пропали. Ми тут пропали».

Ось це і було те призначення, про яке мені говорив майор Чернін і збігом обставин я став комендантом оборони міста Фельдбаху. Нашим завданням було стримати наступ ворога, але з якою метою? Невже ж це вже кінець війни і Дивізія відступає на захід, а ми маємо охороняти цей відступ? Я відчув на собі якусь велику відповідальність і мені по спині пішли мурашки.

Мені було незрозуміло, чому то оборонну частину, в силі яких 180 вояків, доручено очолити мені, а не якомусь старшині? Але на роздумування не було часу і я почав на швидку руку організувати свій «штаб». Покликав до себе ройового Петренка, Грицька Чумака, Михайла Ярошенка і ми в чвірку відбули нашу нараду, на якій я з'ясував наше положення і зарядив перевірку наших частин на цілому відтинку. Крім того я покликав Височанського та Бориса (родом зі Станиславівщини, на жаль, забув

його прізвище), щоб були постійно біля мене для окремих доручень.

Ярошенка у супроводі одного стрільця я вислав розвідати, хто знаходиться на наших крилах. По якомусь часі наші розвідчики повернули із невеселими відомостями. «На передній лінії ані з права ані з ліва немає нікого». Це все ділялось уже над ранком. Це, розуміється, нас дуже насторожило і занепокоїло. Що воно тут робити? Чи не відступати, помимо наказу, під місто Фельдбах і там зайняти становища, щоб не попасти у вороже окруження? Але, як виявилося, на такий крок уже було запізно.

На сході заповідався гарний і погідний ранок, а я навіть і ока не прижмурив і був не тільки змучений, але ще більше збентежений. Саме тоді, коли я збирався бодай хоч трохи задрімати, прибіг до мене зв'язковий з лінії і зголосив, що большевики підготовляють наступ. Я з усім моїм, як це так можна назвати, «штабом» вибіг у центр відтинку до своєї чоти. Наставав день і вже було зовсім видно, як по розцвілому ріпаку стрибали совєтські вояки, підсуваючись під нашу лінію.

Бої почалися!

Зорієнтувавшись, наскільки це було можливе, у ситуації, подаю команду з свого становища по нашій лінії в обидві сторони: «Вогонь!» У відповідь на наш вогонь вдарили совєти по нас з усіх родів зброї і сипнули по нас гранатометним вогнем вздовж нашого відтинку фронту і створилося пекло. Поблизу мене вже ранені ройовий Баб'як і стрілець Попенюк. Мені зголошують, що на цілім нашім відтинку є вже не тільки ранені, але й вбиті.

Ворог посилює свій наступ і засипає нас гранатометним вогнем, який найбільше завдає нам втрат в людях. Нам бракує тяжкої зброї. Перший наступ ми відбили і бій ніби почав притихати; ворог відступив і продовжувалась тільки легка перестрілка. Але за кілька хвилин знову вдарили по наших окопах гранатомети і вслід за тим знову посилений ворожий наступ на лівім крилі і в центрі нашого відтинку. Ми вдруге відбили наступ, але в цей час на правім крилі розгорівся завзятий бій і ворог доходив уже до наших окопів, намагаючись прорвати нашу фронтову лінію і, окруживши нас, притиснути до ріки Рааб. Я вислав ройового Петренка і кілька вояків на праве крило на підсилення, щоб не допустити до окруження, яке заплянував ворог. За якийсь час ворожий наступ на праве крило було відбито, але мій найліпший друг ще з партизанських часів та рядів Українського Ле-

ґіону Самооборони ройовий Петренко, як і багато інших вояків заплатили за це своїм життям.

Але як тільки ми відбили наступ на правім крилі, ворог заатакував наше ліве крило, яким командував згаданий німець підстаршина. Там під обстрілом гранатометного вогню ворог прорвав нашу лінію і клином врізався через головну дорогу до ріки Рааб. Усі мої намагання відбити ворога та промостити шлях відвороту для наших двох чот на лівому крилі показались безуспішними. Ліве крило попало в окруження ворога і ще деякий час продовжало відбиватись, а потім стрілянина затихла. Ліве крило попало в полон.

Щоб забезпечитись від несподіваного наскоку ворога іззаду, я створив на лівому крилі оборонний причілок і тим забезпечив наш тил. Через деякий час продовжувалась ще перестрілка, але між годиною 7.30 а 8.00 рано бій припинився.

Жертви в людях були поважні. З моєї чоти з чотирьох ройових тільки один ройовий Кулинич остався в живих, а трьох інших загинуло. Подібна ситуація була і в інших чотах. Найгірше давався в знаки брак амуніції, а головно кулеметів та ручних гранат, яких ми взагалі не мали, не говорячи вже про якунебудь тяжку зброю, якою саме большевики найбільше намагали. В додатку до цього у нас забракло санітарного виряду, а відкритий терен не дозволяє перебрати ранених та й немає закритого місця, де б їх можна було примістити. Посилаю Грицька Чумака і ще одного стрільця до пивниці, в якій ми перебували перед боєм, щоб з залишених баворських простирал надерли бандажів для ранених.

Так само із-за відкритого терену важко мені було перевірити стан положення мойого відтинку, який знаходився серед тої розлогої долини. Ворог держав гору із селом Мільдорф, дуже важливий стратегічний пункт, звідки бачив нас, як на долоні. Зв'язку не було ніякого. З трудом добився я до тої пивниці, де був телефон, і спробував зв'язатися з командою куреня. Але телефон був нечинний. — Що воно тут робити, — думаю. Я опинився зі своїми рештками залоги в трагічній ситуації. Відступ неможливий через відкрите поле, яке тягнеться аж до міста Фельдбах. Жодного природного прикриття немає, хоч це і зовсім недалеко, бо ледви один кілометер від передмістя. Щоби не попасти в окруження, одинокий рятунок — це вихід на головну дорогу і під прикриттям насипу, яким вона проходила — відступати

до передмістя. Висилаю зв'язкового Бориса до команди куреня із звітом і домаганням про доставу амуніції і резерви для підсилення мого відтинку фронту, як також про піддержку мойого відтинку тяжкою зброєю.

На фронті запанувала тиша, невідомо було, що діється позаду нас. Чи часами ворог не перетяв нам вже дорогу на місто Фельдбах? Чекаю нетерпеливо на поворот зв'язкового Бориса. Десь між годиною 12 і 12.30 вернувся Борис і сповістив, що штаб нашого куреня, як також усі фронтові частини нашої Дивізії відступили на захід. Цивільне населення говорить, що Німеччина вже підписала капітуляцію і війні кінець. Але в поворотній дорозі Борис попав під обстріл большевиків і легко ранений в голову. Довкруги нас дальше панувала тишина. Я боявся, що ворог припинив наступ, щоб нас обійти з-заду, притиснути до ріки Рааб і замкнути нас в кільце. Чекати до ночі — може бути запізно. Щоб не попасти в окруження, я рішаюсь на ризико: даю наказ приготуватися до відступу.

Прорив на місто Фельдбах

Коло години 1 по обіді даю наказ відступати за головну дорогу і під одиноким закриттям насипу дороги пробиватися до міста Фельдбах. Лінію фронту опускати малими групами. В разі атаки ворога, мусимо відбиватися і, прикриваючись власним вогнем, пробиватися і займати становища за насипом дороги. Відступ починає ліве крило, а праве закінчує і забезпечує тили нашого відступу.

Опускаємо наші оборонні становища першої лінії фронту і пересуваємося за насип головної дороги. Вздовж дороги було кілька господарських будинків, а при них невеликі овочеві сади та взагалі дерева, які і нам уможливили відірватися від лінії фронту. Але коли вийшли на відкритий терен розлогої долини, ворог відкрив по нас вогонь і почав наступ з лівого боку, намагаючись перетяти нам відступ і окружити нас. На допомогу піхоті прийшли тепер катюші і гранатомети, які завдали нам нищівного удару. В млі ока він перемішав нас із землею. Крик і зойки ранених, безперервний клекіт зброї і розрив стрілен створили справжнє пекло на землі. По нашій стороні великі втрати. Ворог без перестанку атакує, ми боронимося. В тім короткім часі того нерівного бою більш як половина моєї частини згинула або були ранені, яким не можна було дати навіть першої допомоги.

Я зарядив пробиватися в місто під прикриттям нашого власного вогню. Просуваємось таки через трупи своїх товаришів, попри ранених, котрі просять порятунку й помочі.

Ось ми вже на передмістю і я організую оборонний причілок лівого флангу, щоби забезпечити прорив решти вояків, які ще не вспіли добитись до нас. В тому часі ворог знову розпочав сильний барабанний вогонь катюш та гранатометів, скошуючи усе, що тільки знаходилося в його обсягу.

На дорозі немає права навіть і голови підняти. Перед нами зловіщими вогненними язиками спалахнуло передмістя Фельдбаху, до якого ми щойно вспіли пробитись. Ройовий Поренський іде разом із двома іншими стрільцями в місто як передня стежа, але він не встиг ще як слід піднятися разом із своїми хлопцями, як вони всі попадали на землю прошиті ворожими кулями. Це були наші останні жертви, що впали таки на моїх очах при вході до міста.

Вскакуємо в місто! Просуваємося вулицями міста в західньому напрямку, стрілянина легкої зброї притихла, але продовжувався обстріл по місті з тяжкої зброї: артилерії і гранатометів. Виходимо за місто. Праворуч від нас за якого пів кілометра ліс, що тягнеться вздовж ріки Рааб, ліворуч польова дорога та хвилястий терен покритий малими лісками. Сходимо на польову дорогу і тут затримуємося, дожидаючи решти недобитків нашої залоги, які ще добігали. Коли вже усі долучились, з острахом ствердив я, що з 180 членів залоги лишилося нас не більш як 25 вояків. Решта загинули геройчною смертю в нерівних боях того дня з ворогом, а мала частина, в тому числі ранені, попали в большевицький полон. Можливо, що може ще дехто поодинцем, а може і мала група в замішані під час обстрілу з тяжкої зброї міста, могли повернути на дорогу, що проходила на північний захід на місто Ґрац. Боєздатність підстаршин і стрільців залоги, якою я командував, була дуже велика і вони виявили в тих боях неабияку відвагу, зокрема, коли порівняти наше озброєння із озброєнням ворога.

Озброєння нашої залоги було дуже слабе в порівнанню із оброєнням ворога, бо ми оперували лише легкою зброєю, не маючи навіть ручних гранат, котрі є необхідні в обороні. Ми не мали допоміжної тяжкої зброї, артилерії ані гранатометів, що є підставою чито в обороні, чи в наступі. У нас був всього 1 легкий кулемет на рій. Іншої автоматичної зброї не було. Натомість

ворог мав на кожний рій — 1 кулемет і 3 автомати, крім того тяжкі кулемети, гранатомети і допоміжну тяжку зброю, артилерію і «катюші». Отже при тих умовах, з такою перевагою вогневої сили ворога, нашій залозі приходилося самій зводити нерівні бої того дня і прориватися з окруження.

Відійшли ми усі разом, решта тих недобитків, приблизно 1 кілометер польовою дорогою в напрямі на село Санкт Стефан. Голодні й до краю змучені зупинились ми поблизу якогось ліска. Ми не знали, що діється довкруги нас, ані не знали, куди наша Дивізія відійшла та де мав би бути її збірний пункт. На військовій карті ми розглянули терен і вибрали напрям на захід на місто Твінберґ. Для безпечнішого перемаршу ми розбились на три малі групи і так вирушили в мандри невідомого завтра.

День 8 травня 1945 р., останній день війни, криваво записався в моїй пам'яті. Мої упавші на полі бою друзі і наш відступ — стоять ще й сьогодні в моїх очах і залишаться мабуть на все моє життя.

Пишучи свої спомини після 25-ти років, багато чого в моїй пам'яті вже затерлося і не можу пригадати собі прізвищ усіх комендантів роїв, як також і деяких стрільців, з котрими я ділив долю і недолю тодішніх воєнних обставин. Коли ми опинилися в таборі воєнно-полонених коло міста Ріміні в Італії, хорунжий Андрій Коморовський декілька разів намовляв мене описати останні бої залоги міста Фельбаху, про котрі він знав як адьютант майора Черніна, командира ІІ-го куреня 30-го полку Української Дивізії Але в той час я цього не зробив тому, що не був певний, що станеться з нами, бо ж ми були під опікою англійців — союзника москалів, проти яких ми воювали. Роблю це із великим опізненням щойно тепер.

Я від себе прошу своїх побратимів по зброї, підстаршин і стрільців, що були учасниками тих боїв, що їх я описую, щоб вони доповнили те, про що я тут не зі злої волі не згадую чи евентуально справили неточності, якщо вони вважають, що такі тут зайшли. На кінець хочу зазначити, що всі ступені старшин і підстаршин, як також команду я подаю в українській термінології, яка була прийнята в Українській Повстанській Армії та в Українському Леґіоні Самооборони, в котрих я перебував перед вступом до Української Дивізії. Зрештою німецької команди я не знав і нею в Дивізії не послуговувався.

Автор

М. Маґура

ПОЛКОВНИК УБП ПРО ДІЇ УПА НА ЗАХІДНІЙ ЛЕМКІВЩИНІ

У 1969 році вийшли з друку «Літерацького Видавництва» в Кракові, Польща, спомини полковника УБП (Уряд Безпеки Публічної) Станіслава Валаха, п. заг. «Бил в Польсце час». Накалад 15 000 + 283, сторін 364.

У книжці описані епізоди боротьби комуністичної Польщі із націоналістичним польським підпіллям по капітуляції Гітлерівської Німеччини на терені Краківського воєвідства. Сам автор книжки брав активну участь у тій боротьбі. Спочатку як шеф повітового УБП в Хшанові і Ліманові, опісля як шеф 3-го відділу УБП в Кракові, в якому були зосереджені всі справи, зв'язані з боротьбою з т. зв. «реакційним підпіллям» на терені Краківського воєвідства. Вкінці, в квітні 1947 року, переходить на пост повітового шефа УБП в Новому Санчі й тут зустрічається безпосередньо з Українською Повстанчою Армією.

Не буду зупинятися над описами боротьби польської комуністичної влади із своїм власним т. зв. «реакційним підпіллям» та описом всіх тих фантастичних жорстокостей того ж підпілля. Нехай це залишається справою власного «польського» сумління автора, та тих польських патріотів, які стояли по той бік барикади «обивателя пулковніка».

Мені, як колишньому воякові й учасникові дій Української Повстанчої Армії на терені Лемківщини, доведеться скористати із запрошення автора та подати свої завваги і спростування, які торкаються виключно дій УПА.

С. Валах на сторінці 10-ій у своєму «Слові» пише: «Буду надзвичайно вдячний тим читачам, які подадуть мені свої завваги про книжку. Розчислюю головно на тих, які були учасниками тих випадків. Зібрані такою дорогою спостереження, завваги і вказівки, допоможуть мені доповнити і поправити книжку».

Беручи до уваги поліційне і політичне становище автора, тяжко сподіватись, що мої завваги і спростування як колишнього вояка УПА та учасника дій на описуваному терені, будуть узяті ним до уваги і доповнять та поправлять видану книжку. Однак в ім'я історичної правди, в ім'я моєї знищеної вужчої батьківщини Лемківщини, не можу не скористати із

запрошення автора та не викрити всіх тих хитро, по-поліційному спрепарованих, нібито історичних фактів.

По-перше, автор як поляк, своїм писанням приносить велику шкоду своєму власному польському народові. Описуючи про Українську Повстанчу Армію намагається представити її як жахливого, жорстокого ворога польського народу, а тим самим поглиблювати ненависть поляків до українців. Це ніщо інше, як сліпе виконування наказу Москви. Тільки Москві сьогодні найбільше залежить на тому, щоб українці ніколи не простили своїх кривд полякам, а поляки ніколи не визбулись своєї пихи, заперечування всього українського та мрій про «моцарствову Польщу, від моря до моря».

Автор, як шеф УБП не знайшов і не подав ні одного факту, який вказував би на ворожість і жорстокість УПА супроти мирного польського населення, яке жило на українській Лемківщині. Не подав і навіть не мав відваги його препарувати. Навпаки «обивателю пулковніку», подам для вас немилий історичний факт, що із 9-ох пограничних з Лемківщиною польських сіл, до проводу цієї «найокрутнейшей» банди Смирного, приходили в 1946 році делеґації з проханням приборкати сваволю пеперівців (партійців) у їхніх селах. І на ваше незадоволення, провід Смирного відмовив проханню польських селян. Відмовив не тому, що не хотів допомогти тероризованим вашою партією полякам, а тому, щоб не дати вашій брехливій пропаґанді можливостей розписуватись про жорстокості і ворожість до поляків «окрутних українцуф».

Полковникові Валахові, як шефові 3-го відділу УБП в Кракові, напевно відомий і інший факт, який він «необачно» пропустив і не подав, використовуючи у своїх споминах архівні матеріяли. УБП від 1945 до кінця 1947 року арештувало на терені повітів Ясло, Горлиці, Грибів і Новий Санч — 72 поляків (не українців, а таки родовитих, «з крві і косьці» поляків), — ні защо інше, як тільки за співпрацю з Українською Повстанчою Армією, та запроторило їх в тюрму, від 2-ох до 7-ох років.

Це вам, найкращий доказ як «страшно загроженою була польська людність зі сторони УПА» (стор. 75). Але зразу на сторінці 77-ій написано таке: «Крім організації, вишколу і узброєння ще один елемент впливав на те, що УПА була поважною небезпекою для молодої людової влади (Польщі), та через довгі місяці (не місяці, а роки — М. М.) боротьби, не можна було її зліквідувати».

Цим «ще одним елементом», автор уважає співпрацю українського населення Лемківщини з УПА, про що і пише далі.

Так, це відповідає правді. Українська Повстанча Армія була дійсно поважною небезпекою для уряду комуністичної Польщі і вимагала кількох довгих років завзятої і виснажуючої для неї боротьби. Але УПА в ніякому разі не була небезпекою для мирного польського цивільного населення.

Друга справа, це — залюбки вживаний автором приросток до поодиноких відділів УПА — «банда». Автор споминів старається звести Українську Повстанчу Армію до «ґрасуйонцих банд», бо годі підозрівати його у нерозумінні, що таке банда, а що не банда.

Тут йому й не вийшло. Він сам собі заперечує пишучи: «Рівночасно через цілий час давала про себе знати найчисельніша і найжорстокіша банда УПА, під керівництвом Смирного. (Стор. 66). Але далі на 76 сторінці написано: «Була то (УПА) прекрасно зорганізована армія»...

Якою великою «небезпекою була Українська Повстанча Армія для польського населення», автор наводить коротку історію, цілі й структуру УПА. Він пише:

«УПА — Українська Повстанча Армія, постала в 1943 році, як збройне рам'я ОУН, яка в часі окупації тісно співпрацювала з німцями».

«На чолі т. зв. Головної Ради Визволенчої (УГВР) стояв Степан Бандера, а йому безпосередньо підлягав командир УПА, Роман Шухевич — «Тарас - Чупринка», який керував Головним Військовим Штабом. Йому з черги підлягали 4 операційні групи:

УПА «Схід», на терені Поділля;

УПА «Захід» — на терені Львівського і Станиславівського воєвідств;

УПА «Північ» — на теренах Волині і Полісся, та

УПА «Південь» — на теренах Закарпатської України.

«В рамах групи «Захід» на терені східньої Польщі, названім українськими фашистами «Закерзонським Краєм» (терени, що обіймали частину воєвідств Любельського, Ряшівського і Краківського та були розташовані по другій стороні лінії Керзона) зорганізовано військові відділи УПА під назвою «Сян». Групи «Сян» творили військову округу ч. VI УПА».

«В тій окрузі діяло 16 сотень УПА. Кожна із сотень начислювала від 80 — 200 людей — «стрільців», яка з черги ділилася на три або чотири «чоти», це значить плютони, кожний по 3 «рої» — дружини. 4 — 6 сотень творили «курінь» — батальйон. У склад групи Сян входило три курені: «Байди», «Залізняка» і «Рена»...

«Військові сили групи «Сян» разом із боївками і сіткою ОУН начислювали біля 6 000 людей». (Сторінки 75 - 76).

Не буду зупинятися над знанням автора правдивої історії УПА. Він напевно має змогу вивчити її. Але всеж таки не можна не подати хоча деякі завваги для «виправлення» його книжки.

Тяжко повірити, щоб автор з переконанням закидав УПА співпрацю з німцями. Чейже ж напевно відомі йому численні акції і завзяті бої УПА проти німців. Знаний йому також терор і знущання німців над українським народом. Чув напевно про масові арешти і запроторювання у концентраційні табори смерти та екзекуції, які переводили гітлерівці над українськими патріотами за їхню співпрацю з УПА.

Але автор іде старою большевицькою дорогою. Подаючи один якийсь факт, лучить його з десятьма іншими, видуманими, брехливими, зпрепарованими пропаґандивною машиною, щоб у такий спосіб дезорієнтувати читача і не дати йому змоги пізнати властивої правди.

Подаючи, наприклад, більш чи менш правдиву структуральну побудову Української Повстанчої Армії, обов'язково пришиває їй співпрацю з німцями, та зводить до армії однієї української політичної організації. Йому не вільно, з наказу його працедавців, допустити до того, щоб читач довідався, що Українська Повстанча Армія не була власністю однієї української політичної групи, а таки була збройним рам'ям цілого українського народу. Рівнож варто б знати полк. Валахові, що сл. п. Степан Бандера не був головою УГВР, а був ним сл. п. генерал-хорунжий Роман Шухевич — Тарас Чупринка.

Маркантним прикладом препарування «історичних фактів» пропаґандивним большевицьким апаратом є таке місце на сторінках 76 - 77:

«Всі члени, які виконували керівні функції в УПА, перейшли гітлерівський розвідочний і поліційний вишкіл. Багато рядових членів УПА, колишніх українських поліцистів, гітлерівці на терені Генерального Губернаторства, вишколю-

вали в спеціяльних школах. Незалежно від українців до УПА належало багато СС-манів, словацьких ексфашистів — Глінківців, мадярських, з банд Шалосього і румунських — Горії Сіми».

Прочитавши цей уступ у книжці, який автор напевно живцем переніс із якоїсь там сторінки праці пропаґандивного апарату, ще раз переконуєшся, що польсько-большевицька брехня — немає меж.

Авторові конечно треба переконати польського читача, що для Української Повстанчої Армії не вистачало сил у своєму власному 50-мільйоновому народі. Вона (УПА) змушена була позичати людей в інших народів і то обов'язково «фашистів». Дивно, що до вичислених вгорі фашистів різних народів, забув додати й своїх польських.

Знову ж, щодо вишколу провідних членів УПА гітлерівцями, то чи ж автор може уважати цих останніх так наївними, щоб вишколювали своїх противників для скорішої своєї загибелі? С. Валах хіба мав досить часу пізнати гітлерівців і ґестапо, будучи на провідному становищі Армії Людової в час німецької окупації Польщі.

Як виглядав правдивий гітлерівський «вишкіл» для багатьох провідних і рядових членів УПА, може послужити приклад гітлерівської «підготови і вишколу» Смирного, про якого автор так часто й такими «теплими» словами згадує у своїй книжці. Про цей вишкіл знаю подробиці, будучи другом і близьким співробітником «вишколюваного».

Ранньою весною 1944 року, ґестапо несподівано окружило школу в селі Мшана біля Дуклі на Лемківщині, де вчителював Смирний. Був він у цьому часі в клясі із своїми учнями. Увірвавшись із криком «генде гох» до кляси, ґестапівці арештували його та запроторили до тюрми в Яслі, залишаючи в клясі вкрай переляканих дітей. І тут у підземеллях ґестапа розпочалась «підготовка і вишкіл». Розпочали їх ґестапівці жорстоким, до непритомности, побиттям, продовжуючи опісля кількаденною голодівкою, напускаючи на зв'язаного в'язня розлючену поліційну собаку, стосуючи вішання і душення. Закінчивши таким чином першу частину свого «вишколу», перенесли його на ношах та вкинули в камеру, де зустрів він багато подібних собі «вишколюваних», які перебуваючи на «відпочинку», чекали на продовження і закінчення оцього згадуваного С. Валахом гітлерівського вишколу для членів УПА.

Думаю, що цей випадок, а таких можна б наводити дуже багато, повинен вистачити С. Валахові, на підтвердження його

«історичного факту» — вишколу гітлерівцями провідних членів УПА.

Продовжуючи свою власну коротку історію постання УПА, автор пише:

«Українські фашисти з-під знаку тризуба цілковито дезорганізували нормальний спосіб життя у повітах їх дій. Нападають і ліквідують територіяльні адміністраційні одиниці, державні уряди, політичні і громадські організації, палять села та промислові заклади, вбивають працівників УБП і МО (Міліція Обивательська — М.М.), партійних діячів і людність. У 1945 році на терені Ряшівського воєвідства дуже поважно здезорганізовано працю державної адміністрації, знову ж східні терени Ряшівщини поважно знищено і спалено» (сторінка 77).

На ствердженні, що українці «з під знаку тризуба» палили села, закінчує свої реляції автор. Але треба тут поставити питання, чому українці (УПА), палили села?

Так, ми палили спорожнілі власні (не польські!) села. Доводилось нам це з болем серця робити, на знак рішучого протесту проти московсько-польського насильного виселення наших людей. Їх же безправно, насильно, жорстоко і брутально викидувано з їх власної прадідівської землі. Викидано їх з цієї землі, яку вони цілими століттями рясно скроплювали своїм потом і кров'ю. Справи тоді, «обивателю пулковніку» ставлено рішучо: якщо не наше, — не буде й ваше. Це був протест наболілої душі українця проти несправедливости, терору і насилля, який сам собою, кликав до неба про пімсту.

Щоб підтвердити свої твердження про «жорстокість і варварство украінцуф», С. Валах наводить кілька цитат із книжки полк. Й. Ґерґарда, п. н. «Луни в Бєщадах». Ці ніби приклади «учасника боротьби з бандами», (Ґерґарда тобто), ніщо інше, як витвір звиродніло-хворої фантазії того ж Ґерґарда, та спроба пришити свої злочини, жорстокості і варварства українцям.

Даремні сьогодні спроби обох полковників, та їм подібних, пришити українцям злочин масового варварського морду, який перевели польські комуністично-бандитські з'єднання над безборонним українським населенням села Волковиї та других. Не поможуть вам, навіть найогиднііші описи хворобливої вашої фантазії, як: «...вояки УПА з куреня «Рена», 30-ьох полонених польських вояків, не розстрілювали, а стинали їм голови топором». Або «... вояки УПА у Волковиї прив'язали до лавок кільканадцятьох мужчин (не думайте, що поляків, ні — таки

своїх братів українців — М.М.) і порізали їх, (нічим іншим, як) звичайною пилою до дерева». А вже вершком звироднілої фантазії полк. Ґергарда є такий образ: «Одній вагітній жінці (мова про село Волковию), «бандерофци» з сотні Гриня відчинили живіт, вийняли плід, а вложивши на його місце живого крілика, — зашили рану шевською дратвою».

В чому властиво справа? Що стало причиною виписування ось таких хворобливо-фантастичних байок? А справа ось в тому, що бандити з УБП, МО, ОРМО і ВП в 1946 році несподівано напали на село Волковию, яке начислювало 140 до 160 хат і вимордували у ньому 363 людей. В тому числі — більшість жінок і дітей. Хоч цей жахливий злочин поповнили бандити — польські комуністи, він мимо волі, лягає чорною незмитою плямою на всіх поляків. І тому тепер таке гарячкове шукання доріг, щоб скинути цю ганьбу 20-го століття із себе, та перекинути її на «українцуф». Крім фантастичних, надуманих (а може й ними самими практикованих) мордів, ці злочинці з УБП, взялись також і до продукції «документуф». Спрепарувавши такий «історичної ваги документ», в якому свій власний злочин над українським безборонним населенням, пришивають самим таки українцям, змушують цих нечисленних щасливців села Волковиї, яким вдалось врятуватися від їхнього бандитського ножа, підписувати цього роду документи. Такі «документи» підписало й тих кілька осіб цього села, яких тільки під тою умовою, бандити з УБП випустили з Польщі за океан. Вони й є живими свідками оцього жахливого морду, якого допустилась польська комуністична голота над безборонним українським населенням села Волковиї.

Годі, панове полковники! Вам не вдалося, — бо не вдалось вам вимордувати усіх жителів села Волковиї. Залишились однак живі свідки цієї жахливої події. Не вдалось вам і не вдасться змити з себе п'ятно ганьби за морди у Волковиї та їм подібні, як не вдасться вашим працедавцям — москалям, обмитись і перенести на гітлерівців масового морду, який поповнили вони на ваших таки братах-поляках під Катинем.

Далі, із сторінки 79, Станіслав Валах повертається знову до терену Новосандеччини. Він пише:

«Перші прояви діяльности «бандерофцуф» датуються від осени 1945 року. Банда «Смирного» мала в тому часі 60 - 70 людей і прибула вона з теренів воєвідства Ряшів. Сам «Смирний», як більшість його підвладних походив з повіту Сянік, решта з повіту Горлиці. «Смирний» в часі (німецької) окупації,

закінчив 4 кляси гімназійні в Криниці, тому й знав добре цей терен»... Стверджує він теж, що багато вояків УПА, зв'язані із Криницею, бо тут в 1940 році українці зорганізували Український Допомоговий Комітет та Український Учительський Семинар, в якому вчився не тільки сам Смирний, але й багато його підвладних. «В оперті на вихованках Українського Учительського Семинара в Криниці поставали навіть декотрі сотні УПА».

Цікава, зрештою до певної міри зрозуміла, тенденція С. Валаха. Він створивши свою «наукову» теорію про населення Української Лемківщини, яке поділяє на лемків і «частково» українців, та тільки тим останнім закидає співпрацю і активну участь в УПА. Свій «науковий» етнографічний витвір — спеціяльних лемків (покищо немає відваги сердега, назвати їх «родовітимі поляками»), звільняє від цієї співпраці з УПА. «Навіть, якщо така була, (тобто співпраця), то тільки під терором українських націоналістів».

Вислід його «наукової праці» цілком простий: — жили собі на теренах «Бєщадуф» (Бескиду) якісь там лемки. Нараз прийшли українські націоналісти і під впливом їхнього терору, частина лемків перестала бути лемками, а стала зненавидженими С. Валахом українцями. Подібно, як це сталось із самим полковником. Спершу був він «ґуралєм», опісля став поляком, а вкінці прийшли москалі і перейшов до «вєлікаво русскаво народа». І тепер не «ґураль» він і не поляк, а під впливом «старшого брата», став таки москалем.

С. Валах у своїй книжці звільняє «10 тисяч лемків»-українців Новосандеччини від усякої співпраці і активности в УПА, бо як це можливо йому визнати істину, що під самою ниркою Польщі — Краковом, жили українці, та мало того, що жили, але ще збройно обороняли свої Богом дані права. Описуючи територіяльне розміщення українців-лемків у Новосандеччині, він допускає цю територію тільки до правого боку ріки Попраду. Відтинає «обиватель пулковнік» таким чином українську етнографічну територію по лівому боці ріки, на якій розташовані ряд свідомих українських сіл.

Для «справлення книжки» автор повинен взяти до уваги таке:

а) Організаційна мережа районів дій УПА однаково добре була зорганізована, як в Новосандеччині, так і в інших частинах Лемківщини.

б) Відділи і командування УПА на терені Західньої Лемківщини рекрутувалися таки із цих теренів, а не із східніх. В рядах УПА в однаковій мірі були заступлені терени Новосандеччини, Горличчини, Ясельщини й Короснянщини.

в) Ні сам Смирний, ні «більшість його підвладних» не походили із Сяніччини, а були уродженцями терену своїх дій.

г) В часі німецької окупації Смирний не міг кінчати чотири кляси Криницької гімназії, бо там такої не було.

ґ) Що до: «В банді «Смирного» діяв між іншими Степан Слівінський, лікар з Криниці, син попа з Нової Весі, з якого наказу бандити застрілили працівника ППУ в Криниці, Вятра» (стор. 80), заявляю: Ніхто з району дій Смирного такого лікаря не знав і само-собою, цей лікар, жадного відношення до УПА не мав. Треба припускати, що цього лікаря, «Богу духа винного», попередник С. Валаха із своїми опришками з УБП арештували і замордували. А замордували його тільки за те, що був він українцем, ще й до того лікарем. Зрештою, це не перша і не остання жертва УБП. Про їхню «шляхетність» і масові морди треба було б писати не одну таку книжку, як написав С. Валах, але цілі томи.

На доказ «вини» лікаря С. Слівінського, шеф УБП, С. Валах, при описі акції УПА на село Лабову, на сторінці 85-ій, наводить такі арґументи:

«Самоходом їхали: водій авта Мєчислав Кляр, його помічник Зиґмунд Пухайда і працівник ППУ, Юзеф Вятр. В Лабовій наткнулись на заставу банди, яка затарасувала шлях пнями дерев. Кляр пробував втікати, але авто задніми колесами застрягло у рові. Кляр із Вятром, вискочивши з авта, почали втікати. Ранений в ногу Вятр упав, тоді, коли Клярові вдалося втекти. Пухайда залишився в авті смертельно ранений серією кулемета. Акцією на шляху керував згадуваний вище Слівінський — лікар з Криниці, якого Вятр добре знав. У першій хвилині Слівінський наказав перев'язати Вятрові ранену ногу, але зорієнтувавшись, що цей розпізнав його, змінив децизію і дав наказ відвести Вятра знову до авта та там його застрілити. Працівник ППУ одержав серію в голову та тіло його вкинено під задні колеса тягарового авта. Тягарове авто облято бензиною і підпалено. Тіло Пухайди було спалене, а Вятра — надпалене».

Оце вам доказ шефа УБП на причину арешту і вбивства лікаря-українця — С. Слівінського.

Самого С. Валаха там не було, але він має двох, неабияких свідків — спалене тіло Пухайди та надпалене — В. Вятра. Вони оба, ті два трупи, розказали С. Валахові всі ті подробиці та свідчили (по смерті), що ніхто інший тільки лікар Слівінський керував цією заставою УПА, та наказав одного з них дострілити і наполовину, а другого, — цілком спалити.

Яскраво виходить наверх московсько-енкаведівська школа С. Валаха. — Обов'язково «знищити ворога народу», а опісля «втягнути щонебудь у протокол». А там, що далі, — на це «наплювать».

У дійсності ситуація, якої я був свідком, а про яку С. Валах сплів незугарну байку, виглядала так:

Заставою, зложеною із 3-ох кулеметів від сторони Нового Санча, керував не лікар із Криниці, а хто інший. Був ним командир одного із кращих відділів УПА, сам лемко із Ясельщини, який не був лікарем і нічого спільного з медициною не мав. На заставу над'їхало 3 військові вантажні авта. Затримане несподівано перше вантажне авто, нагло зупинилося. Це було причиною, що задні збилися на нього. З котрогось авта почувся вистріл у сторону застави. У відповідь — із сторони застави УПА, посипались серії з кулеметів та іншої зброї запальними кулями, внаслідок чого вантажні авта моментально почали горіти. Скільки було людей у горіючих автах, ніхто не мав змоги провірити. Знову ж сумерк вечора не дозволяв бачити чи комусь вдалося втекти з горіючих вантажних авт. Про те знає, чи радше повинен знати сам С. Валах.

У дальшому своєму «історичному» описі С. Валах згадує, що відділи Смирного переводили грабункові акції. Спочатку на поодинокі господарства, а опісля в 1946 році на цілі села. І ні однісінького доказу на своє твердження. Щоб вам хоч сякий-такий. Принаймні хоч такий, як у випадку лікаря, — таки ні. Не спрепарував нічого! Зрештою, це не конче й треба. Йому — «шефові вальк з бандитизмем» не треба доказів, йому зобов'язані всі вірити і баста.

Дуже цікава і рідко зустрічна логіка його «історичних» фактів. Хоч упівці грабляють і тероризують, нібито, поодиноких господарів і цілі українські лемківські села, то (його власні слова) — «нічого дивного, що «Смирний» скорим темпом збільшує свій відділ» тими власне «ограбленими» лемками, який «в половині 1946 року начислював около 150 - 200 людей, тобто стільки, як мали інші повні сотні УПА».

Не легкі до виконання завдання шефа УБП, бо: «В лемківських селах «бандерофци» дістають допомогу в зібранні різних потрібних їм інформацій, а також інформації про акції проти них, які організував УБП. В багатьох випадках організовані засідки чи акції польськими силами не вдавалися. Невдавалися навіть у таких випадках, коли докладно було знане місце стаціонування відділу УПА. Звичайно, на кільканадцять хвилин перед прибуттям польських груп, упівці, інформовані своїми аґентами, розміщеними в лемківських селах, ліквідували табір і зникали в глибоких лісах».

«Початкові дії УБП, Міліції, ОРМО (допомогова міліція — М.М.) і Війська Польського проти УПА, давали дуже скромні результати. Вдається тільки зліквідувати ряд «мєлін» і співпрацівників УПА».

Так, дійсно, «обиватель пулковнік» має рацію. Зліквідували вони неодного такого «вспулпрацовніка УПА», як лікаря з Криниці.

Далі ідуть його оправдування, чому властиво не мали вони «сукцесу в боротьбі з УПА». — «Бандерофци» діяли однак в теренах надзвичайно трудних, гористих і лісистих. При тому часто і скоро міняли місце свого постою. Крилися вони в недоступних лісах, у яких мали підземні леговища, в яких могли помістити десятки людей. При тому заховували обережність — на місцях постою, день і ніч виставляли далеко висунені вперед стійки».

«Часто переходили на терен Горлицького повіту, а нераз аж до Чехо-Словаччини».

«Атакували (упівці ж) великими силами, а опісля розділювались на малі групи. Головним тереном дій (автор має на увазі тільки саму Новосандеччину — М. М.) були такі місцевості, як Тилич, Грибів, Криниця, Північна, Лабова, Навойова, хоча нерідко переходили аж до поблизьких теренів Нового Санча».

На тому полк. С. Валах закінчує свої оправдування, та переходить до опису акції УПА на село Лабову, придержуючись при тому стисло своєї засади — один правдивий, а потім десять брехливих, перекручених фактів.

Автор розпочинає своє «оповяданє» так:

«В надзвичайно зухвалий і несподіваний спосіб «бандерофци» заскочили мешканців села Лабова в ночі з 27-го на 28-ого червня 1946 року, тобто в ніч перед референдум. Збли-

жалась година 23-тя. У місцевій станиці МО трьох міліціянтів їли вечерю перед відходом на нічну службу. Несподівано хтось задзвонив. Через вікна, в місячному світлі, міліціянти побачили, що станиця оточена хмарою озброєних людей. Різнородне умундирування, автоматична зброя та схрещені ленти набоїв на грудях, — вказували на те, що це «бандерофци».

Треба погодитись із полковником, що наша акція була для УБП неймовірним заскоченням, шаленою відвагою і великою несподіванкою. Тим більшою несподіванкою, що розпочалася вона не о годині 11-ій ночі, як пише автор, але точно 7:30. Отже дньом. Точно о тій годині наші застави, одна — з півдня від Криниці, друга — з півночі від Нового Санча, були на своїх місцях на шляху, перервавши телефонічне сполучення між цими двома містами а селом. Наш відділ, біля 60 вояків, у цьому самому часі маршував селом у польських уніформах (не різнородних) самою серединою шляху Криниця — Новий Санч, та наближався до згадуваної станиці міліції. Міліція приміщувалась у мурованому будинку, хороненому трьома бункрами. В цьому самому будинку приміщувалась у часі німецької окупації українська поліція, який Армія Людова на спілку з большевицькими партизанами безуспішно атакували цілу ніч і то набагато більшими силами як були наші. Тому рішили ми здобути її підступом, хоч були добре приготовані й на збройне її здобуття. Перед брамою міліції наших трьох вояків у польській старшинській уніформі зустрів стійковий міліціянт. Відділ УПА хоронений перед оком стійкового поблизькими деревами і хатами, чекав на евентуальну атаку. Стійковий міліціянт, побачивши польську старшинську уніформу, виструнчившись, вдарив двома пальцями в дах, як і належиться доброму воякові, та на бажання старшин, повів їх до коменданта «постерунку» пана Міхала Ваховскеґо. Опинившись у коридорі станиці, старшини тихенько розброїли заскоченого міліціянта і самі відшукали пана коменданта. Сидів він з двома іншими міліціянтами в канцелярії станиці в товаристві двох гарненьких дівчат. У спокійній атмосфері, без найменшого спротиву, всі три віддали нашим двом старшинам зброю, тоді, коли третій у цьому самому часі був у спальні на поверсі. Тут застав він кількох міліціянтів під час відпочинку. Відпочивали вони напевно перед нічною службою. Заскочені бідолахи, навіть ще якслід не прочунявшись з просоння, а вже сходили на долину і не «готові до нічної служби», як пише С. Валах, а таки у підсорочинках, в калісонах і босі.

Таким способом була здобута станиця міліції в Лабовій без однісінького стрілу. Не тривала ця операція довше п'ятьох хвилин. Смішно і дуже неповажно з боку полковника польського уряду безпеки, коли він на 82-ій сторінці про цей випадок пише так: «Міліціянти з поверху будинку боронились аж до вистрілу останнього набою. Коли перестали стріляти, «бандерофци» підмінували задні двері й дістались до будинку. Про дальшу боротьбу не було й мови»,

Але це не суттєва, зрештою, кожному добре знана, польська чванькуватість. Справа в тому, що коли читач прочитав у книжці С. Валаха про акцію УПА на Лабову, міг винести враження, що вояки УПА палили своє село, яке по-давньому було замешкане українцями. Однак, так воно не було.

Зразу по переході німецько-большевицького фронту, на скору руку зорганізувалась польська комуністична влада і насильно виселила українців села Лабової. В тому часі виселювали ще на схід. Лабова розташована в чудовій гірській околиці, на шляху Криниця — Новий Санч. Село в нормальних обставинах мало всі дані розвинутись на містечко, бо ще за «панської санаційної Польщі», на досить великому «ринку» Лабової, відбувались щотижневі торги, на які з'їжджались доокілишні селяни із своїми продуктами. Отже, поляки взяли Лабову на перший приціл і зразу в 1945 році вигнавши українців, заселили поляками. Переважно були це ґуралі. В селі з давніх його мешканців залишились декілька родин.

Рік пізніше, згідно з датою С. Валаха, в запланованій акції УПА на Західній Лемківщині, для ліквідації деяких найактивніших польських станиць міліції і погран-застав, попала і станиця міліції в Лабовій. При тій нагоді спалено й ці хати Лабової, які зайняли новоприбулі поляки. В акції палення не заторкнуті були хати давніх мешканців Лабової, без різниці, чи вони належали полякам чи українцям. Коли взяти до уваги, що в тому самому часі були ліквідовані станиці міліції в Крампній (Ясельщина), Гладишові (Горличчина) і Лабовій (Новосандеччина), стане зрозуміло, чому в акції на Лабову брав участь малий відділ УПА.

Останньою брехнею є ось така писанина Валаха: «Розбиті на групи і поодиноко (мова про вояків УПА), впадали до хат, рівночасно в різних пунктах села, зривали зі сну мешканців і давали їм п'ять хвилин часу на вдягання і винесення майна».

Передусім ніхто з мешканців ще не спав і тому не треба було їм часу на вдягання. Рій вояків УПА, посуваючись селом з півдня в північному напрямку, повідомляв усіх нових мешканців, що справжні власники оцих хат, прийшли спалити свої хати, та щоб вони забирали негайно своє рухоме і нерухоме майно і збиралися на площі-ринку. Попереджали рівночасно, щоб ніхто не відважувався втікати із села, бо може бути застрілений. Спорожнілі вже хати, коли вже добре смеркалось, палили вояки другого роя. Одна молода мама, почувши (може й вперше у своєму житті), українське слово з уст вояка УПА, цього вояка, про якого доводилось її чути «страшне і окропне жечи», попавши у нервовий розстрій, вискочила з хати та попала прямо у мої руки. За хвилину з хати вийшов, тепер вже покійний вояк УПА — Крук, з дитиною на руках, та передав її переляканій мамі. Треба було досить часу, щоб успокоїти нещасну жінку та допомогти їй винести з хати це мізерне майно, яке привезла з собою з «под самуськіх Татер».

Тому, таку писанину, як «бандерофци» на підпитку, в брутальний спосіб побивали мешканців» та «застрілили Юзефа Шонса, який хотів винести з хати машину до шиття» і т. п. — треба уважати останніми бздурами полковника УБП.

З цивільних людей у Лабовій був вбитий тільки війт-зайда, який вискочивши з хати, почав утікати до потока, при тому відстрілювався з пістолі. Дуже можливо, що йдеться тут про того самого Юзефа Шонса, про якого згадує С. Валах, якого нібито, застрілено тільки за те, що хотів винести з хати машину до шиття. Поза тим, — усіх мешканців Лабової на другий день, мав нагоду зустріти звітодавець С. Валаха, живими і здоровими, втікаючи перед нашим наступом на горі Рунок. Зустрів він напевно в Лабовій і тих усіх своїх «валєчних» міліціянтів, які крім свого архіву, списка аґентів, 5 фірманок зброї і амуніції, передали нам також і свої уніформи. Вітали його (тобто шефа УБП — попередника С. Валаха) міліціянти вистроєні в лаву, у спідній білизні, визбувшись не тільки зброї, але й дійсно — останнього набоя.

А тепер коротко, про «конечність вицофанняся польських сил» з бою з нашим відділом на горі Рунок, біля Криниці, про що автор згадує на сторінці 86-ій. Щойно о годині 10-ій перед обідом, вдалося нам дістатись на Рунок. Кожний вояк вкрай перемучений довгою акцією і транспортацією у гористому терені кільканадцяти фірманок, наладованих не тільки зброєю

і амуніцією, але також потрібними нам харчами, які забрано із «спулдзельні». Зброю, амуніцію та більшість харчів, відставлено зразу до криївок. Решта нашого відділу заквартирувала на скраю поляни, з південної її сторони. Дехто з нас приготовлявся до заслуженого відпочинку, коли несподівано посипались понад наші голови серії з польських кулеметів. Короткий рішучий наказ: — на становиська! За хвилину — другий: Огонь! І посипавсь з нашої сторони град куль. На польській стороні стало тихо, Настрашились «хлопакі». Тоді голосний, протяжний наказ нашого командира: — Хлопці вперед! — Під оклики слава, рушили ми в наступ. З польської сторони — кілька коротких серій та крісових пострілів і панічна втеча. Розбіглись вони як зайці по лісі Рунка, а опісля втікали селом Угрин і зупинилися аж у Лабовій. За кілька днів мав я нагоду читати у краківські польській газеті про акцію УПА на село Лабову та бій на Рунку. Українські сили обчислювалось там від 2-ох до 3-ох тисяч вояків, знова ж, з польської сторони, в бою брав участь якийсь там полк ВП з різними додатками. Щодо польських втрат, газета обчислювала їх на кільканадцять вояків. По нашій стороні не було ні вбитих ні ранених, хоч газета подавала якусь там, з повітря взяту, цифру.

Байку полк. С. Валаха про акцію УПА на Лабову заперечує друга така (нібито уривок спомину) тодішнього міліціянта, а тепер солтиса в селі Поворозник — Юзефа Вуйтовіча, яка поміщена на сторінках 83 - 84. С. Валах твердить, що міліціянти готові до відходу на нічну службу, почали відстрілюватись до останнього набою. Знову ж Юзеф Вуйтовіч дослівно пише: «Поширюваний вогонь припікав наші тіла, одягнені тільки в калісони».

Чи бува, не в підштанцях (для готовости) вибирались панове міліціянти на нічну службу?

Полковник Валах мусів би знати, що відділи Бродича, Смирного і Сокола не відійшли зразу із Словаччини на Захід. Вони дуже скоро повернулись із Словаччини на Лемківщину. Частина із них відходила на Захід щойно осінню 1947 року, інші на Схід, а ще інші залишались на терені своїх дій аж до липня 1948 року. Я особисто належав до тих останніх і в червні 1948 році мав нагоду провірити — чи друзі Крук і Ольга Вітяк попали в польські руки чи ні.

О. Вітяк і Крук в сам день латинського Великодня 1948 року зайшли до однієї із хат не в Щавнику (як пише С. Валах),

а у Верхомлі. Сусід-поляк завважив це і доніс частині ВП, яких не бракувало в жадному спорожнілому тоді українському селі на цілій Лемківщині, Заалярмована частина ВП окружила хату в якій знаходились двоє повстанців. Сл. пам'яті О. Вітяк і Крук боронились завзято до останнього. Вкінці, підпалили із собою хату, залишаючи напевно останні набої для себе. Так згинули сл. п. О. Вітяк-Оксана і Крук.

Ні обивателю пулковнику! — Тих двоє героїв, уродженців Щавника і Лосього біля Криниці, вам у ваші закровавлені руки українською кров'ю, — не дістати!

На цьому полк. С. Валах кінчає своє «історичне» оповідання про дії УПА на Західній Лемківщині. Але не можна не згадати про ще два «документи» полковника, тобто дві знімки на вставленій картці між сторінкою 96 а 97.

По середині між горішньою і долішньою знімками — підпис: «Члени УПА з банди Смирного». На обох знімках по чотирьох озброєних і по-різному уніформованих вояків. Само собою не є це вояки Смирного. Можна догадуватись, що можуть це бути перебрані самі убеписти, або евентуально члени польського т. зв. «реакційного підпілля». Треба ствердити, що полковникові С. Валахові, або хтось передавав всякого роду «документи», або він сам препарував їх — і то дуже немудро. Так, як у попередніх випадках, так само й тут, поміщуючи знімки, нібито «членів УПА Смирного», не доглянув бідолаха, що двох із тих «членів» мають англійські автомати «Стени», яких в УПА ніхто немав. «Стени» мали тільки польське націоналістичне підпілля, які, можна догадуватись, доставляв Польський Лондонський Уряд. Отже, це не тільки не вояки Смирного, але взагалі не вояки УПА. Це ще один доказ брехливости працівників польського комуністичного уряду безпеки.

КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА
«БУДУЧНІСТЬ»
140 Бетирст Ст., Торонто, Онтаріо
Тел.: 366-9863 або 366-4547

● Приймаємо особисто й поштою ощадності та проводимо чекові обороти. ● Уділяємо мортґеджові та особисті позички на догідні сплати. ● Видаємо «моні ордери» і «травел чеки» Амерікан Експрес.

ПРОТОКОЛ*)

Засідання Української Дипломатичної Місії до Польщі відбувшогося в Варшаві дня 16 падолиста 1919 р.

Присутні: Голова Місії — Андрій Лівицький, 1 уповн. голови — Леонід Михайлів, 2 уповн. голови д-р Стефан Витвицький, Прокіп Понятенко, д-р Антін Горбачевський, д-р Мих. Новиковський, Петро Мшанецький і Борис Ржепецький. Запрошені: д-р Кирило Студинський, д-р Крипякевич, міністер Ковалевський.

Проводить голова Місії Андрій Лівицький і протоколує д-р Горбачевський.

Початок в 11 год. перед полуднем.

Справа установлення основ для польсько-українських взаємовідносин:

Голова Місії Андрій Лівицький, відкриваючи засідання, з'ясовує домагання ставлені польським урядом для нав'язання прихильних взаємовідносин. Обіймають вони три точки:

1. Українська держава зрікається своїх суверенних прав на Галичину;

2. Кордони межи Польщею і Сх. Україною установлюються в той спосіб, що гранична лінія проходить на схід від Буга — при чім Холмщина припадає Польщі;

3. Земельне питання буде розглянено в установчім парляменті, а до того часу признані будуть за земельними власниками юридичні права звязані з посіданням землі.

Мін. Микола Ковалевський інформує про скрутне положення військове. Частини Галицької Армії перейшли з ген. Тарнавським до Денікіна а решта війська неспосібна до бою бо 75% жовнірів хорі. Треба згодитися на домагання польської сторони бо се одинокий спосіб рятовання України.

Проф. д-р Студинський висказує(ть)ся рішучо проти зреченняся щодо Галичини.

Д-р Ст. **Витвицький** домагається вилучення справи Східної Галичини з теперішніх переговорів з тим що вирішення сеї має наступити пізніше.

*)З оригіналу збереженого в приватнім архіві родини Др. Горбачевського.

Леонід **Михайлів** полемізує з Витвицьким, домагається приняття польської формули бо інакше наражене на небезпеку держав. питання України.

Мих. **Новаковський** обстоює становище д-ра Витвицького.

Андр. Лівицький старається в довшім виводі ви(к)ладати користи для України з заключення з Польщею договору. Зречення суверенности на Галичину не буде мати значення наколи буде застережена для Галичини широка автономія. Коли нас зліквідують — то не буде кому боронити інтересів Галичини.

Проф.**Студинський** реплікує виводи Лівицького а **Ковалевський** підпирає сі виводи (тобто Лівицького).

Понятенко вказує на се що для України порозуміння з Московщиною з огляду на централізм є неможливе і тому треба опертися на Польщу яка має в порозумінню з Україною інтерес свого економічного розвитку.

Крипякевич вказує на те, що пропоновані поляками межі на схід від Буга (отже по Горині) криють у собі небезпеку бо відкривають ніким не боронену дорогу до Києва.

На тім засідання перервано та відложено дальшу дискусію о 4. годині по полудні до 6-ої години вечером.

Продовження

починається о годині 6.45 вечер. при участи тих самих осіб що й попередньо з виїмком проф. д-ра Студинського.

Проводить Голова Місії Андр. Мих. Лівицький, — протоколує д-р Горбачевський.

Д-р Витвицький звертає увагу, що поляки використають заяву на шкоду України а зокрема Галичини. Дипломатична Місія не має компетенції складати в справі Галичини заяви без виразного поручення правительства З. О. У. Н. Р. в так важкій справі вказане є ... (не читке) порозуміння з загалом громадянства Галичини а се, покищо, неможливе.

Андрій **Лівицький** пропонує стілізацію декларації щодо кордонів у той спосіб що кордон межи Україною і Польщею проходить по давнім кордоні межи б. Австрією і Росією.

Мшанецький заявляє що буде голосувати проти пропонованої декларації бо не бачить передумов, які оправдують таку велику жертву з боку України і не має певности що сповнення сего що бажають поляки принесе позитивні успіхи.

Л. Михайлів інформує що до теперішнього стану військового на фронті Шепетівка-Проскурів, а се становище принаглює

до вирішення справи політичної декларації по думці бажань польського уряду.

По замітках **д-ра Витвицького** і **Понятенка** на тему наслідків з приводу подання або зачекання подання декларації відповідаючої бажанням польського уряду ставить голова місії декларацію на **голосування:** а) уступ декларації відносячійся до земельного питання в стилізації: «Земельне питання вирішене буде українським парляментом... До того часу за був. землевласниками лишаються юридичні відносини до землі, яка перейшла в користування селян»

— з'єднав у голосуванні 4 голоси — проти 3 —

б) уступ щодо кордонів у тім розумінню, що кордон межи Польщею і Україною має проходити по р. Стир.

— з'єднав за собою 4 голоси, проти цего заявилося 3 голоси.

в) За уступом декларації в справі становища Галичини сформульовано: «Справа устрою Галичини буде вирішена на основі широкої територіяльно-національної автономії»...

— заявилося (з дочисленням голосу Голови) 4 голоси а за відкинення цього уступу цілком — 4 голоси.

г) Пропозиція щодо Галичини делеґатів в стилізації: «Справу Східної Галичини передається до вирішення Мирової Конференції...»

— осягнула в голосованню — 4 голоси; проти — 4 — які заявилися проти неї.

Понятенко домагається поновного голосовання і підання цілої декларації «ен блок» під рішення.

Голова заряджує поновне голосовання і ставить під рішення всі три уступи: а, б, в нараз.

— Вислід голосовання: за приняттям (разом з головою) — 4 голоси, — проти — 4 голоси.

На тім засідання закінчено дня 17. падолиста 1919 р. в год. 5-ій рано.

Др. Антін Горбачевський

ARKA Company
DEPARTMENT STORE
48 East 7th St. • New York 3, N. Y.
Phone: GRamercy 3-3550

ЗАПИСКИ ФРОНТОВИКА З ЗАПІЛЛЯ

Це що я погав писати багатьом на злість не сталося з моєї вини. Завинили ті, що мене підвищили в ранзі і мої приятелі, які замість справити мені бугу — зробили несподіванку.

Раділи мої товариші, радіти мусіла й ціла громада, що дістала ще одного старшину, бо гаси непевні. Ану ж китайський смок пігне кусатися з московським ведмедем. Так хог будемо мати вже готових старшин. В гасі несподіванки — гарка по гарці, а за нею ще одна гарка і прийшло до патріотигних дискусій, опісля ще більш патріотигних пісень... Закінгено імпровізований концерт унісоном піснею «Бодай ся когут зндув...» Тоді порішено, що я повинен списати свої переживання.

Як писати — то писати. Купив я собі писальну машину і погав пальцем вистукувати літеру за літерою, навіть пальця не треба слинити. Літери виходили прямі так, що ніхто не потребує сліпати над незугарними закарлюгками. Характер письма не зраджує ги я гуцул, лемко або інший галиганин-самоук.

Щоби увіковігнити своє ім'я, слід писати з погатку, систематигно. Отже менш-більше перед 50-ти роками з шумом-криком прийшов на світ незамінимий «патріота», себто я. А що від самого народження я був дуже голосний, всі передсказували мені світле майбутнє: якщо не стану якимсь прем'єром, то принаймні «ксьондзом». Якщо свідки мого народження були б жили наприклад тепер, то гідний ги негідний, а може були б предсказали мені вскогити в «біскупи».

Спогатку називали мене бубном, опісля тромбою, а вкінці фуярою. І так фуярою покликала мене вже на тиждень перед вибухом війни моцарствова Польща рятувати її від Гітлера. Цілу польсько-німецьку кампанію перебув я в першій лінії — цілих 17 днів утікав. Десь на другий або на третій день я дістав першу командну функцію. Мені дано під команду віз, запряжений у дві шкапи, а третя, сумно зітхаюги за пропадаюгою на наших огах ойгизною, тягнула ноги за возом.

Чим ближге дому, мене погало щораз більше огортати зовсім виправдане невдоволення, що я цілий гас на фронті, а готовий додому вернутися фуярою без ніяких відзнак. Так роздумуюги, я і не сгувся, як мені саме щастя впхалося в руки. По дорозі якийсь лицарський «оброньца» зложив на моїм

возі свою військову блюзу (то так, щоби відтяжити свою душу), на якій я врешті завважив три срібні паски. Я логічно «вифігурував», що це саме для мене, бо якщо силу одної шкапи числити щонайменше за силу трьох вояків (розуму на фронті шкапам не треба), то мені належиться щонайменше десятника.

При найближчій нагоді в малому містечку на всякий випадок ще зробив собі фотографії для увіковічнення моєї заслуженої шаржі, а тоді проміняв блюзу за бохонець чорного хліба, який підсилив мої патріотичні почування, що я ані ґудзика не віддав даром. З заходу йшли німецькі, а з сходу московські визволителі. Маючи до вибору між чортом а дідьком, я вибрав чорта і приліпився до заходу.

Коли мене мадяри зловили в кукурудзах і впевнили мене, що я є «добровольцем» до українського війська, я нагадав собі, що в мене були ще від дитинства музикальні нахили. Коли поліція запровадила мене до набірної комісії, я «добровільно» зголосився і як документ тицьнув свою фотографію в мундурі з трьома срібними пасками, що викликало поважне враження. Зголосився я до оркестри, обраховуючи в своїй голові, що це найбільш безпечна бойова частина, а що я був завжди голосний, приділили мені бубон.

Мабуть в нас (себто в мене і в бубна) були ідеологічні розходження, бо він завжди вдаряв тоді, коли не було потрібне, не «під крок», то незабаром дали нам розвід (за фактами не треба було шукати, про них всі знали) і післали мене до сотні якихсь «фризієрів», чи як там їх називали. І так я їхав у напрямі на Броди. Але мабуть судьба готовила щось іншого, бо мене під Бродами вже не було потрібно.,. самі без мене втікали, коли ванька пригрів катюшами, яких звук не сприймали ні моє музикальне вухо, ні мої штани.

Як давнього «десятника» мене призначено на підстаршинський вишкіл і я собі міркував, що краще сидіти в лавці і слухати (або дрімати) викладів, як сидіти в рові і слухати реву гармат. А що наші хлопці не дуже рвалися на вишколи, а я відчув в собі військову жилку, тож на вишколах я дочекався майже кінця війни. Був раз «ранений» і щось два дні ходив з розпухлим носом і розтятою горішньою губою, що надавало мені бойового вигляду. Так закінчив я цілу німецьку кампанію на сході.

У Римині записався до школи, але там мав таких обмежених учителів, що мене нічого не могли навчити і по приїзді

до ЗСА, де процвітає і буяє бойовий дух, вписався змісця до Братства Дивізійників. Швидко зорієнтувавшися, що там нікого не догекаюся, хіба якогось «бефелю» знову під якісь броди, я погав записуватися до всіх комбатантських організацій (безплатно покищо, бо людину не вистагить всюди платити!) бо відгув, що військо — це моя одинока професія. В кожній організації подавав зовсім правильно вищий військовий ступінь, покликуюгись на мій ступінь з попередньої організації.

Добрі приятелі не радили мені подавати перед своїм прізвищем мій останній військовий ступінь, бо ану ж за рік дістану підвищення і тоді може наступити непорозуміння. Вперше від 1939 р. в мене виринула поважна проблема. Як так піде з тими авансами далі, то заки Китай рушиться на совєтів, я можу бути в ранзі генерала, а це вже не те саме, що командувати двома охлялими шкапами. А що тоді? *Іван Тромба*

СУСПІЛЬНА СЛУЖБА КОМБАТАНТІВ
ЛИСТОПАДОВА ЗБІРКА НА ДАР УКРАЇНСЬКОМУ ВОЄННОМУ ІНВАЛІДОВІ В 1970 Р.

Місцевість:	квота:
Ню Йорк	3,111.00
Філядельфія	2,665.00
Клівленд	1,100.50
Чикаґо	1,023.75
Бофало	937.30
Нюарк	850.75
Дітройт	733.00
Рочестер	488.25
Піттсбурґ	320.00
Ню Гейвен	303.00
Балтимор	267.50
Лос Енджелес	260.00
Амстердам	256.50
Вільмантінґ	202.06
Вашинґтон	170.50
Маямі	165.00
Міннеаполіс	150.00
Болтон Ландінґ	115.00
Гартфорд	106.50
Джерзі Сіті	100.75
Трентон	77.00
Єлизабет	73.00
Бінґгамтон	70.00
Сиракюзи	70.00
Пассейк	65.07
Ютика	60.00
Бостон	56.00
Трой	51.00
28 громад	13,848.43
Нижче по $50.00	
15 громад зложили:	610.25
Разом	**14,458.68**

Уділено допомог в 1970 р..

За З. Заслону	1,493.49
Европа	3,990.00
Південна Америка	175.00
Канада	480.00
ЗСА	5,618.00
Адміністраційні витрати	437.40
Разом	**12,198.89**

Орест Корчак-Городиський

ІЗ ЩОДЕННИКА ГЕН. КОРДІЯН-ЗАМОРСЬКОГО

Майже кожна людина віднотовує для пам'яти на майбутнє певні дані свого життя. В залежности від її інтелігенції та активности, записи в таких щоденниках бувають цікаві тим, що вони записані за свіжої пам'яті, насвітлюють обставини і подають характеристику і потягнення других осіб, які в той самий час діяли.

Майже всі високопоставлені особи в політиці, суспільному, господарському, економічному, церковному чи військовому життю провадять свої менше або більше точні щоденні записи.

Мимо свого суб'єктивізму щоденники є дуже важним документом для істориків, бо в багатьох випадках кидають світло на «закуліси» подій і тим способом дістаємо більш виразні образи осіб чи подій. Щоденники помагають також зрозуміти обставини.

Деякі події II. світової війни стали відомі широким кругам головно завдяки особистим споминам окремих осіб. Загально відомим є щоденник кол. ген. губернатора Ганса Франка, в якому було багато напр. копій офіційних документів.

Не всі щоденники пишуться з думкою, що в майбутньому будуть друковані. Вони не є систематичні, за те більш щирі та отверті в оцінці осіб чи подій. Такі щоденники це радше нотатки, писані «телеграфічним» стилем, до яких пояснення може дати тільки сам автор такого щоденника. Так само рідко коли вони викінчені стилістично.

Ми, українці, не маємо багато не то що щоденників, але навіть, загально кажучи, споминів наших визначних діячів. Візьмім тільки до уваги наших активніших політичних чи суспільних діячів поміж двома світовими війнами, а також воєнний період 2-ої світової війни, дуже цікавий період в нашій історії, на жаль, не описаний.

Не маємо споминів ані наших колишніх послів до польського сойму, ані керманичів нашого господарського життя чи навіть учасників подій в часі війни, споминів в'язнів колишніх німецьких концентраційних таборів чи борців українського підпілля. Згадую про це тому, що другі народи створили після 2-ої світової війни велику і цікаву мемуарну літературу, залишаючи тим майбутньому потомству взори, як і що робити або не робити, і матеріяли для розсліду історикам. Це все пропадає разом з фізичною смер-

тю кожного такого члена нашої спільноти. Часто пропадають навіть документи, яким властиво навіть не можна визначити ціни, а залишені спадкоємцям, остаточно знаходять своє місце на смітнику.

***

Під час 2-ої світової війни попали українцям в руки деякі оригінальні документи колишніх польських політичних діячів, в яких є багато згадок про українців і українську проблему в рямцях польської держави. Збігом обставин попав до їх рук оригінальний рукопис щоденника кол. головного коменданта польської поліції і великого звеличника маршала Й. Пілсудського — ген. Кордіян-Заморського.

Зшиток-щоденник має 281 сторінок, а записи були роблені радше «на гарячо», на робочому столику генерала. Той щоденник є для нас українців цікавий тим, що ген. Заморскі не робив записів з думкою про дослівну публікацію їх, це були радше нотатки для власного вжитку, «на маргінесі». В щоденнику знаходимо згадки про українську проблематику, як теж і гострі завваги про польських політичних і військових діячів. Щоденник зачинається записом з дня 24 лютого 1931 і кінчається днем 30 квітня 1934 р. Другий чи може черговий томик свойого щоденника ген. Кордіян-Заморскі згубив під час вересневої втечі 1939 року закордон. Він попав в руки теперішнього польського режиму, який опублікував його в 50 рр.

Згадуючи в одному місці щоденника про ген. Веняву Длуґошевского, що походив з Бобової, повіт Горлиці, як про свого краяна, можна догадуватися, що й він походив з західнього Підкарпаття чи Лемківщини.

Реферуючи цей шоденник, записи буду подавати в українському перекладі, при чому деякі з тих будуть подані «факсіміле» його письма.

Деякі нотатки в щоденнику потребували б коментарів осіб, що орієнтувалися у відносинах, особах чи подіях, бо самі записи є за скупі в інформацію, щоби могти їх зрозуміти.

Нище подаю переклад цікавіших записів з невеликими коментарями.

***

«27 лютого 1931 — дир. Сьміґельскі представив жалюгідний стан нашого дипльоматичного представництва в Парижі, де сидять лайдаки й дурні. Німецько-большевицька пропаганда ро-

бить кольосальні поступи, а наші представники не роблять в тій справі нічого».

Таких критичних записів в дальшому буде далеко більше і вони вказують, що в найвищих урядових колах існувала система протекційности і хабарництва, завдяки чому на найвищі державні пости попадали невідповідні люди. Автор щоденника дуже часто згадує телефонічні розмови та інтервенції для вироблення протекції і в той спосіб влаштуватись на працю самому чи комусь протеґованому.

«28. II. 31 пполк. Спатек реферує справу моторизації саперів — гарно, але відкіля взяти гроші?..»

9. III. 31. Під тою датою є цікавий запис, що торкається української проблематики.

«Розмова на тему становища Польщі в Европі. Пацифікація Східньої Малопольщі (Галичини — О. Б.) розжарює Західню Европу до білої гарячки. Кружляють тисячі фотографій побитих в часі карних експедицій, м. інш. і священиків, про що сказав св. Отець Папа Римський нашому послові Скшинскому в дуже нечемний спосіб, кинувши йому плік фотографій на стіл зі словами, «або говорите неправду, або не знаєте, в такім випадку довідайтесь про це...»

На дипльоматичній мові сказано досить. Напевно та розмова не була приємна ані польському послові ані його урядові, як рівнож не були приємними негативні відгуки світової преси

на польське варварство XX. сторіччя, що спричинило навіть інтерпеляції в парляментах Европи (напр. в Англії). Такими необдуманими, заглобянськими вибриками, упоєних силою малих людей, Польща попсувала собі репутацію серед народів Европи.

Виходить, що відповідь Папи була широко коментована в польських урядових колах, коли ген. Заморскі відзначив її в свойому шоденнику.

Багато з нас пригадує собі акцію писання листів до маршала Пілсудського під час його побуту на острові Мадейра. Учні шкіл мусіли підписувати стереотипні побажання, виписані на картках з подобою марш. Пілсудського.

Згадує про це під цею самою датою, 9. III., ген. Заморскі.

«Німці знову розпочали пропагандивну офензиву у зв'язку з виїздом на Мадейру, що в загальному заключається в слідуючих тезах: Пілсудський зідіотилий і спаралізований, до Польщі більше не поверне, листи за нього пише Войчиньскі, ніхто не може зближитись до віллі, бо є обсаджена узброєними польськими старшинами. Ті поголоски допровадили до того, що родина Коменданта звернулась до п-ні Александри (жінка Пілсудського) з запитом і домаганням покликати графолога, який мав би ствердити чи листи, що приходять, є листами Пілсудського, чи ні. Щоб покінчити з сплетнями, п-ні Маршалкова мала інтерв'ю з Сцежиньскім, якому заявила, що здоров'я Маршалка є знамените, а зі сплетняимми є важко воювати...»

Під датою 10. III. занотував розмову з ген. Піскором на тему прийняття позички від Франції. «Славек має час і нічого не хоче робити підчас неприсутності коменданта. Франція настоює на уділення пожички тепер, бо як тільки розпічнуться розмови на теми роззброєння, тоді Франція не схоче утруднювати власної політичної ситуації, бо кожний знатиме, що позичка уділена Францією Польщі піде на узброєння.

Якщо в загальному мало говориться у Франції про Польщу і не має до неї симпатій, то тільки тому, що французьких грошей не має в Польщі. Пересічний француз не цікавиться краєм, який не дає йому можливости льокати його капіталу...»

Чи тільки ті причини складались на холодне відношення французької публічної опінії до Польщі — не важко відгадати. Звіти французьких дипльоматів про внутрішню ситуацію в Польщі, звіти французьких туристів про відношення польських урядових чинників до національних меншин, також мали свій вплив.

В дальшому записі того самого дня ген. Заморскі бідькається, що до сьогоднішнього дня не є відомим скільки армій мають змобілізувати і де. Занехано всі праці на тому відтинку, бо не має наказу Маршала, а такого він не дає. Мафійний балаган, апатія і поденервування ген. Сосновского... Всі дані до підвищень є приготовані в Персональнім Відділі, який боїться щонебудь випустити без коменданта...»

Вже ті короткі записи вказують, який вплив мав Пілсудський на ціле життя в Польщі, а коли зважити, що невилічима хвороба Пілсудського не тільки нищила його фізично, але також і психічно, то вимагати від хворої людини правильних рішень і потягнень є важко. Щоправда, це вказує також на сліпий послух Пілсудському усіх його співробітників, що в свою чергу викликав у них своерідний комплекс меншевартости. Треба однак дивуватись найближчому оточенні Пілсудського, яке силою свойого становища в державному правлінні було співвідповідальне за правильне функціонування державного апарату, що воно не зуміло мати більшого впливу здорових людей. Існували й опозиційні кола, але вони виявили свою активність щойно після упадку Польщі у вересні 1939 р. і то вже на еміграції.

Вже в одному з попередніх записів згадував Заморскі, що ген. Сосновскі приготовив плян уліпшення в КОП (прикордонна сторожа). 17. III. нотує, що ген. Сосновскі ще раз опрацював плян змінення КОП-у, але той його елябoрат мав бути ще узгіднений. «Боюсь балагану тому, що до тих праць заанґажовано полки, які не зуміли заховати відповідної таємниці. Гім...ні (має на увазі старшин тих полків) їздили понад границю і робили рух в тій справі...»

31.III. пполк. Квятек реферував Заморскому проект мобілізації львівського ґарнізону протягом 24 годин.

Не є виключеним, що ті пляни були приготовані на випадок, якщо б українці Галичини викликали якісь поважніші заворушення.

В місяцях від квітня до липня в щоденнику нічого не записано.

Під датою 8. VIII. на кількох сторінках автор щоденника реферує шпигунську аферу кол. російського (царського) старшини, у той час старшини польської армії в ранзі майора Демковского, який працював для большевиків. Майор Демковскі закінчив вже в Польщі Вищу Военну Школу та працював в Генеральному Штабі.

Після цього запису ген. Заморскі залишив 4 незаписані сторінки, мабуть, щоби закінчити історію цієї афери, чого одначе з якихсь причин не зробив.

Як закінчилася афера майора Демковського, ген. Заморскі не згадує, але не важко догадатися. Під датою 24. VIII. записано нову шпигунську аферу поручника 9-го полку важкої артилерії Богдана Гумніцкого, який від 1927 р. був на службі большевиків, ген. Заморскі одержав був посередньо телефонічне прохання від родини, щоби доставити йому револьвер, щоби Гумніцкі міг застрелитися. На підставі вироку наглого військового суду пор. Гумніцкого засуджено на кару смерти і вирок виконано у фортеці в Бересті.

11. VIII. радник Комарніцкі розмовляв з ген. Заморским на тему виїзду майора Закщевского до балтійських країн. На думку Комарніцкого — всі проєкти Закшевского прекрасні, на жаль, тільки на 10% здійснилися. На думку Заморского, як дипльоматія передвоєнна (1-а світ. війна), так і теперішня це трупи. Ліга Народів приготовляє і спричинить в майбутньому найстрашнішу війну.

13. VIII. ген. Заморскі відбув розмову з майором Закшевським в присутності ген. Каспшицкого й радн. Комарніцкого на тему польських тез на роззброєневу конференцію Ліґи Націй. У зв'язку з цим майор Закшевскі виїхав до балтійських країн, щоб одержати від них піддержку для польських плянів на конференції в Женеві.

24. VIII. повернувши з подорожі, майор Закшевскі звітував, що Фінляндія і Естонія ітимуть на форумі Ліґи Націй з Польщею. Лотва взагалі не хотіла з поляками говорити, піде самостійно. У відношенні до Польщі панує там прямо вороже відношення.

(Далі буде)

В разі потреби за солідною обслугою звертайтесь

до

УКРАЇНСЬКОГО ПОХОРОННОГО ЗАВЕДЕННЯ

J. CARDINAL & SON

366 Bathurst Street, Toronto, Ontario — Tel.: 368-8655

92 Annette Street, Toronto, Ontario — Tel.: 762-8141

ДО ІСТОРІЇ 2. УД УНА

(Два листи)

Лист до Редакції бунч. О. Корчака-Городиського, поміщений в ч. 3-4 "Вісті Комбатанта" викликав відзов, якого ми сподівалися і ждали, як теж кинув певне насвітлення на деякі не вповні з'ясовані справи. Знаємо випадки, що деякі вояки, які прийшли, як поповнення після Бродів, вважали себе помилково членами 2-ої дивізії. **Редакція**

До
Хвальної Редакції
"Вісті Комбатанта".

Бунчужний УЛС і І УД УНА пан О. Корчак-Городиський поміст н в свої цінні зауваги до моеї статті "Військова Управа у Відні" у 3-4 числі "Вістей Комбатанта", які одначе вимагають певних пояснень.

Пан Корчак-Городиський обстоює думку, що 2-га Дивізія була тільки бригадою під німецьким командуванням, та що її початком не був ніякий український легіон.

Фактом є, що в німецькій військовій номенклятурі Друга Українська Дивізія була офіційно ведена, хоча б з причин воєнних дій, тільки її частина, відома під назвою "Протипанцирна Бригада Вільна Україна", брала участь, як складова частина армійської групи ген. Вернера, в боях на східному фронті. Друга Українська Дивізія була створена заходами Українського Національного Комітету. Перші курені Другої УД складалися з вояків-українців, колишніх полонених, що робили службу у протипожежних відділах. До формування 2 УД зістав покликаний полк. Петро Дяченко, що до цього часу воював зі своїм легіоном (прошу не мішати з Українським Легіоном Самооборони, що постав на Волині) проти большевицьких партизан на терені Польщі. Друга УД формувалася і вишколювалася під Берліном у містечку Німек (Niemegk), де теж находилась українська старшинська школа. З перешколених вояків, підстаршин та старшин зорганізовано протипанцирну Бригаду, яка вже з кінцем лютого 1945 вирушила на фронт.

Німецькі джерела:

J. Thorwald: Wen Sie Verberden Wollen, стор. 416, 474 і 475.

Українські джерела:

Кость Паньківський: "Від Комітету до Державного Центру". Стор.: 97, 98 і 99.

Полк. Петро Титаренко: Протипанцирна Бригада "Вільна Україна".

"Вісті", число 20-21, стор. 3, 4.

Добре сталося, що бунчужний УЛС О. Корчак-Городський подав офіційну назву "Українського Легіону "Самооборони", як теж і близчі дані про українських старшин та душпастирів цього легіону.

Може ця наша виміна думок причиниться до цього, що хтось із старшин УЛС напише коротко його історію, зокрема про цього легіону бої з большевицькими партизанами на Волині. **Роман Крохмалюк**

До Хвальної Редакції
журналу "Вісті Комбатанта"

Ласкаво прошу помістити у Вашому цінному журналі наступне вияснення:

В. ч. 4-5 "Вісті Комбатанта", мабуть з недогляду Вш. Редакції, яка

напевно має вірні відомості про всі бойові частини УНАрмії, лист до Редакції, **поміщенний на стор. 89** про те, що Окрема Протипанцирна Бригада "Вільна Україна" мала німецьку назву і не мала над собою укукраїнського командування. Я, як б. Начальник Штабу тої Бригади вияснюю:

1. Бригаду було зформовано з полонених українців б. вояків совєтської армії та з допоміжних поліцийних батальйонів. Приймалося виключно бувших вояків, при чому підстаршинам і старшинам на місці роблено короткі устні іспити. Знаю те тому, що я належав до комісії набору від першого дня організування Бригади. В Бригаді було біля 80% придніпрянців.

2. Бригада ніколи не мала німецької назви, бо з німцями жодних зносин не мала аж до часу прибуття на фронт в Чехії.

3. Підчас організаційно - вишкільного (Німек) і вишкільного (Гляц) періодів Бригаду підпорядковано лише і виключно Командуючому УНА Генералові П. Шандрукові, який в організаційно-вишкільному часі (час біля 6 тижнів) в Німеку відвідав Бригаду 3 рази.

4. Генерал П. Шандрук призначив був Командиром Бригади Генерального Штабу Полковника П. Дяченка.

5. Етат Бригади уклав Полковник П. Дяченко, а затвердив його Генерал П. Шандрук.

6. Бригада складалася з 3-ох куренів штурмової піхоти, батереї тяжкої протипанцерної зброї, резервного куреня, зв'язкової сотні, сотні саперів, санітарних, господарських та інших частин разом біля 3,900 осіб.

7. 8 квітня 45 р. Бригада склала присягу, яку уклав Генерал П. Шандрук, на вірність українському народові і українській державі. Підчас промови до Бригади в той час Генерал П. Шандрук підкреслив, що — мовляв — честь Вам, бо Ви є перша бойова частина УНА, яка складає присягу на вірність Україні! Підчас того святкування гостювала у нас Капеля Бандуристів ім. Т. Г. Шевченка під керівництвом маестра Гр. Китастого. Присягу перевів о. Митрат Ф. Білецький.

8. При Бригаді чи в Бригаді не було жодного німця, навіть зв'язкового, одного разу з Генералом П. Шандруком приїздив до Бригади німецький полковник Л. Вольф, який мав перевірити забезпечення Бригади харчами. Харчі довозилися до Бригади німецьким транспортом, але розподіляли їх виключно наші старшини. Крім того команда впоряду та бойових вправ подавалась лише в українській мові.

9. Для листування зі Штабом УНА вживалося українського штампу "Штаб Окремої Протипанцирної Бригади УНА" і тому, — мені здавалося, що кожному підстаршині з стажем є відомо, що **Окрема Бригада** рівняється Дивізії!

10. Бригада пересилала свої справоздання до Штабу УНА і я часто, навіть кілька разів в тижні, зголошувався особисто в різних справах в Штабі УНА.

11. Внаслідок заходів Генерала П. Шандрука, Бригаду було приділено до Групи Армій Нім. Середнього Фронту, яким командував Фельдмаршал Шернер, а безпосередньо до Панцирного Корпусу Генерала Гра-

фа фон Штрахвіца і там Бригаду в повній мірі забезпечено технічними матеріялами.

12. Так само, під час перебування Бригади на фронті, до неї не було приділено жодних німецьких зв'язкових, бо командири куренів і сотень та всі старшини на відповідальних становищах говорили бездоганно німецькою мовою.

А дальше, 27 квітня 45 р. Бригаду було введено в тяжкі бої за Бавцен проти червоних сил, який (Бавцен) наша Бригада відбила. Пізніше перекинено наші частини на північ проти комуністичної польської Дивізії ім. Косцюшки, якій ми завдали великих втрат, беручи сотні вояків в полон, здобуваючи маси зброї та різного воєнного "добра" проломивши фронт і посуваючись вперід, при порівнюючи малих втратах. Та сусідні німецькі частини, морально вже заломані, почали відступати і довелось давати наказ відступу.

Перед нашою Бригадою ворог був розбитий, не був в силі нас переслідувати і відступ був майже без втрат. Змучені боями, безсонням і відступом приступлено до будовання нових оборонних становищ. Полковник П. Дяченко виїхав по виклику до Штабу Корпусу і якраз в час його неприсутности проголошено капітуляцію Німеччини.

Німці панічно кидали зброю. Штаб Бригади дав наказ частинам відступати на захід в прямому напрямі до ріки Ельби. В той час наш Штаб ще мав точні інформації про рух ворожих сил. Всім командирам частин переслано точні іінформації про ситуацію.

Відмарш на захід був дуже тяжкий, хоч ворог нас не переслідував. Він старався всі там військові частини окружити і не допустити вислизнутись з їхніх рук. Тому, щоб сповільнити наш відступ і віддячитися за Дивізію Косцюшки, большевицькі літаки, ескадра за ескадрою, низькими полетами на протязі цілого дня шматували наше помучене вояцтво. Там Бригада понесла 60% знищення в людях і матеріялі. Ніч була спокійна і по короткому відпочинкові дальше форсованим маршем відходили ми на захід. Треба було занятися раненими та вбитими. При тому вже тут багато вояків зникало, перебираючись в реквіроване у німців цивільне вбрання і губилось серед населення.

В 4-ій годині ранком ще наші санітарні вози (це все що нам залишилося) переїхали з раненими через Ельбу. Коли ж наші частини — розбитки добились туди вже в 8-ій годині ранку, то вже всі мости були обставлені большевиками. Ми в окруженні!

Скрившись в глибоких лісах, ми провели розвідку над Ельбою і на підставі зібраних інформацій рішили залишки Бригади розділити на групи по кілька осіб (один, що знає німецьку мову) і самостійно кожна група мала пробиватись до американців. Я особисто відійшов з останньою групою.

Багатьох большевики виловили, багатьох розстріляли, напевно сотні заслані в табори. Частина дісталась до Баварії. Там вояки Бригади не тільки, що вдержували між собою зв'язок, але взаємно допомагали собі пролазити різні "скринінги". Включилися активно в роботу

Військового Центру при ЗП УГВР, а після того працювали в різних військових референтурах, військовими референтами і інструкторами на різних військових вишколах. А дальше вояки Окремої Панцирної Бригади віхали до Австралії, Аргентини і Америки та включилися активно в інші наші комбатантські організації.

Підчас перебування Бригади в резерві Панцирного Корпусу, Полковник П. Дяченко одержав наказ від Генерала П. Шандрука переіменувати Бригаду на 2. Українську Дивізію. Наказ був відчитаний під час вечірного апелю в сотнях. Мені відомо, що Ген. П. Шандрук особисто таємно наказав Полковникові П. Дяченкові використати всі можливості і не втягатися в бій, та при першій нагоді відтягти цілу частину на захід, але — на жаль — такої можливости не було.

Підготовано вже багато цікавого матеріялу про 2. УД УНА, дальше його підготовляємо і в свій час появиться все друком. А коли йде про зв'язок з Командиром, який в 1965 році відійшов у вічність, фізично це прямо неможливо! Багато з нас майже що кілька тижнів відвідуємо Його могилу на Цвинтарі-Пам'ятникові в Баунд Брук і складаємо Йому наш салют!

Не хочеться вірити, що п. бунчужний Городиський, який не мав нічого спільного з 2. УД УНА, так з легкої руки не тільки ображує. почуття вояків цеї Дивізії, але й міною знавця відбирає право бути 2. УД УНА тим, чим вона насправді була.

Майор В. Гладич

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"

М. Бігус, Торонто (збірка на 75-літтю д-ра О. Яворського)	$73.20
плк. М. Битинський, Торонто (другий раз)	58.32
Стрілецький Гурток, Братства 1-ої УД УНА в Торонті	30.00
п-ні М. Микитка, Вінніпеґ	15.00
о. С. Орач, Англія	15.00
Промбанк Інвестмент Ко., П. Яцик, Торонто	15.00
п-ні Редкевич, Монтреаль	12.00
В. Семчук, Торонто	10.00
М. Байрак, Едмонтон	7.00
Р. Герасимович, Маямі, ЗСА	5.00
М. Елнів, Нью Йорк, ЗСА	2.00
В. Давидяк, Ванкувер	2.00
З. Матвіїв, Лондон, Онт.	2.00
Е. Керніцкий, Вінніпеґ	1.50
о. Я. С. Гайманович, Монтреаль	1.00
П. Левицький, Торонто	1.00
Разом	$250.52

Щиру подяку жертводавцям складає

Адміністрація.

НЕ-ФАНАТИК

Перед большевицьким наступом на замок в Фельдбаху десятник К. просить свого товариша, щоби той на випадок його смерти повідомив його дітей про його смерть.

— Але ж ти завжди казав, що ти нежонатий.

— То правда, але в тій справі я не є фанатиком.

ЧИ ВИ ВЖЕ ЗЛОЖИЛИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД «ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА»?

ПОСВЯЧЕННЯ ПАМ'ЯТНИКА-ХРЕСТА
в Бавнд-Бруку, ЗСА

За почином Владики Мстислава, Архиєпископа Української Православної Церкви в ЗСА та її Консисторії дня 13-го червня 1971 р. здвигнено в Бавнд-Бруку величавий хрест-пам'ятник в честь і на славу Борцям за волю України. До участи в акті посвячення як і для переведення самого святкування запрошено українські комбатантські та молодіжні організації. Перших — колишніх учасників боротьби за волю України, а молодь — як майбутніх борців — аж до остаточної перемоги.

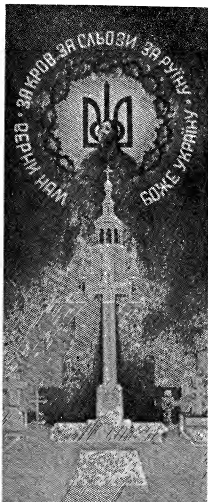
Для влаштування самого свята Владика Мстислав скликав нараду, на яку прибули представники ОбВУА, Братства кол. Вояків І УД УНА, Українського Вільного Козацтва, Союзу Українських Ветеранів в Америці, організацій кол. Вояків УПА й Українського Резистансу, Пласту, СУМА й ОДУМ, Української Православної Ліґи та студентських організацій.

На перших сходинах обрано Комітет, який мав зайнятися підготовою запляннованого свята й на голову цього комітету обрано ген.-полк. Павла Шандрука, його заступником пполк. Юрія Лопатинського, а секретарем побр. Ю. Ференцевича. На двох дальших сходинах членів Комітету обговорено плян святкування та вирішено, що поза вичисленими вже організаціями, участь у програмі буде обмежена тільки до репрезентації без виступів з промовами. Заповідачем свята визначено побр. Дацьківського, командантом свята — пполк. Ю. Лопатинського, впорядчиками — побр. Вол. Гриньоха і Яр. Балабана. Сотн. І. Козак перебрав команду над прапороносцями і їх асистою, командантом Почесної Варти вибрано побр. Грицковяна, а побудовою огорожі для відмежування мирян від офіційних учасників з прапорами й вінцями зайнялися побр. Дацківський, Лопатинський, Яремчук, Гриньох та інж. Безсонів. Вазу і паленище для "Вічного Вогню" придбав побр. В. Мазяр. Побудовою шатер інформації, першої допомоги тощо, зайнялись члени Братства при Церкві у Бавнд-Бруку.

Дня 13 червня о год. 10-ій ранку Соборну Службу Божу відправив сам Владика Мстислав в асисті Владики Марка та духовенства. О год. 11-ій перед церквою на середньому підході до дверей уставлено прапори, а на площі впорядковано представників з вінцями: на першому місці від родини сл. п. Головного Отамана Симона Петлюри та від Центрального Комітету для Вшанування пам'яти Гол. Отамана С. Петлюри. За ними йшли організаційні представництва: Братство УСС, відділи ОбВУА Нью-Йорк і Філядельфії, Союз Українських Ветеранів в Америці, колишні вояки 3-ої Залізної Дивізі, Українська Стрілецька Громада Канади, Союз б. Українських Вояків Канади, Вільне Козацтво, Союз Ветеранів Українського Резистансу, Об'єднання кол. Вояків УПА, Т-во кол. Вояків УПА, Братство кол. Вояків 1 УД УНА, Братство Броди-Лев, Українські Американські Католицькі Ветерани, Українські Американські Ветерани, ОДУМ, Пласт, СУМА, МУНО Канади, Українська Православна Ліґа, СУСТА, ТУСМ ім. М. Міхновського, Академічне Т-во "Зарево". Дальше слідува-

ли вінки від ДЦ УНР, УНС, ОДВУ і десяток інших громадських і політичних організацій.

О год. 11:45 вирушив похід від церкви до пам'ятника, очолений хрестом і патерицею, національними прапорами й церковними хоругвами, далі бойовий прапор 3-ої Залізної Дивізії, а після нього всі інші прапори в майже такому самому порядку як вінці. Ліс прапорів кількістю перевищав число вінців.

Пам'ятник Борцям за Волю України, проєкту Ігоря Кучмака.

Владики йшли в асисті священиків, а за ними поступав ген.-полк. Павло Шандрук в асисті сотн. Л. Футали і пор. Івана Скіри. Генерали А. Валійський і П. Самутин очолювали групу делеґатів.

Акту відслонення Хреста-Пам'ятника доконав ген. П. Шандрук в асисті трьох представників СУМА, Пласту і ОДУМ, які разом з ним церемоніяльно запалили "Вічний Вогонь". Після цього Архиєпископ Мстислав посвятив Хрест-Пам'ятник і виголосив змістовну проповідь, в якій, між іншим, ствердив, що "як давні українські могили єднали в думці й чині наших славних прадідів, так і нас — їхніх нащадків зібрали вони сьогодні великою громадою на цьому освяченому місці, щоб не тільки в глибокій пошані схилити наші голови перед усіма українськими могилами, але й довести нас до урочистої присяги: — **бути вірними тим ідеалам, за які життя своє віддали наші діди і батьки".**

І далі: "Провід нашої Церкви і я прагнули, щоб урочистість посвячення Пам'ятника-Хреста стала нагодою до об'єднання у великій ідеї служіння нашій нації старих українських вояків з нашою молоддю, зорганізованою у Пласті, ОДУМ, СУМА і МУН. Тому й переведення сьогоднішньої урочистості Церква передала в руки одних і других. Дай же, Боже, щоб цей день не став скороминаючою хвилиною, а набув змісту приречення над могилами поляглих у боротьбі за волю й держав-

ність України, які, разом з Симоном Петлюрою та гідними великої пошани його послідовникам — полковником Євгеном Коновальцем і генералом Тарасом Чупринкою, кличуть до нас із усіх могил: — "Пам'ятайте, кров наша, пролита для ствердження права української нації на державне життя, ніколи не засхне! Тепло її все теплим буде в душі нації, все відограватиме ролю непокоюючого, тривожного ферменту, що буде нагадувати про нескінчене й кликатиме до продовжування розпочатого".

З промовами виступали також ген. П. Шандрук і ген. В. Вишневський, а ген. П. Самутин відчитав назви всіх військових частин, викликаючи їх до апелю. Потрійна сальва і бойова сурма доповнили апель.

Коротку промову виголосив віцепрезидент УНР, проф. Микола Степаненко, даруючи до музею у Бавнд Бруку на руки Владики Мстислава ланцюг гетьмана Івана Мазепи. Більшість представників виголошували свої короткі слова при складанні вінців. Представник Братства УСС, д-р Ст. Ріпецький передав Владиці Мстиславові до музею історичну пам'ятку — скривавлену книжку санітаря УСС із списком ранених у бою під Маківкою, де санітар-записувач був убитий.

На закінчення відбулась дефіляда прапорів перед пам'ятником та організованих рядів учасників при звуках барабанів. Маршові колони провадив пполк. Ю. Лопатинський в асисті побр. В. Мазяра і Б. Дацківського.

У святі взяло участь коло 4,000 гостей і делеґатів і слід додати, що помимо спеки і великого числа присутніх, все проходило в зразковому порядку. Тільки несподівана різка критика організаторів свята одним делеґатом, була дисонансовим епізодом. **В. Г. Д.**

УВАГА! **УВАГА!**

УЧАСНИКИ ДРУГОГО ЗИМОВОГО ПОХОДУ АРМІЇ УНР!

ВАЖЛИВЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

Уряд Української Народньої Республіки в екзилі встановив Орден Залізного Хреста для учасників Другого Зимового Походу Армії УНР. Щоб його одержати, треба подати заяву на подану внизу адресу п. Івана Винника, майора Армії УНР і секретаря-скарбника Орденської Ради Ордена Залізного Хреста Армії УНР. В заяві відмітити повне ім'я і прізвище учасника згаданого Походу та точну адресу, цю останню в англійській мові. Всім зголошеним будуть вислані анкетні листи для виповнення.

За Орденську Раду Ордена Залізного Хреста Армії УНР:

Іван Винник, майор Армії УНР.

Адреса:

Mr. IVAN WYNNYK,

5282 Post Road, New York, N. Y., 10471, U.S.A.

М. Федак

ДО СПРАВИ ОБ'ЄДНАННЯ КОЛ. ВОЯКІВ УПА

(На марґінесі двох комбатантських організацій)

Вичерпані фізично, з поважно надщербленим здоров'ям нечисленні щасливці рейдуючих частин УПА пробились осінню 1947 і в 1948 роках крізь кордони й сильні ворожі застави на Захід.

Тут зустрілися ми з новою дійсністю, дійсністю, про яку ніхто з нас не був докладніше поінформований і до неї якслід неприготований. Усіх нас направду щиро вітала українська еміґраційна спільнота. Нас приймали, гостили, одягали, лікували, приміщували по таборах ДіПі та всі на усі лади інформували про життя по таборах, можливості виїзду за океан та про нашу громадську й політичну еміґраційну дійсність.

Найболючішими і незрозумілими тоді для нас були інформації про незгоду й розбиття на нашому громадському і політичному секторах. Прямо нехотілось вірити, що в такій тяжкій ситуації, в якій знайшовся наш нарід, наша еміґраційна політична верхівка не може знайти спільної мови, не може здобутись на спільний політичний центр та спільно, скоординовано вести визвольну політику.

Ми розбрилися більшими й меншими групами по численних таборах ДіПі в Західній Німеччині. Тут почалася «ревна опіка» нами деяких політичних чинників, наслідком якої — є розбиття і поділ між колишніми вояками УПА, що покутує аж до сьогодні.

Провід Закордонних Частин ОУН вишукував між нами колишніх членів Організації і вимагав негайного включенняся і активізації в ЗЧ ОУН. З другої сторони — зверхній чинник рейдуючих частин УПА — Закордонне Представництво УГВР, ясно й недвозначно поставив справу недемобілізації вояків Рейдуючих Частин УПА та виніс заборону включуватися нам в життя якоїнебудь політичної організації чи партії. Як наслідок повищих двох різних постав і вимог, прийшов і двоподіл думок між вояками УПА.

Нерідко між колишніми вояками УПА можна почути думку, що вина за наше розбиття таки у нас самих, а радше за нашим тодішнім командним складом. Йому бракувало тоді рішучости і твердої постави — стати у такій ситуації, як цілість

збоку, і своєю поставою зберегти одність та впливати тим самим на оба політичні чинники — знаходити спільну мову, співпрацю і однозгідність їх рішень. Але сьогодні, це тільки роздумування — «щоб то було б, як би було».

Дійсність була інша. Частина вояків згуртувалася біля Братства колишніх Вояків УПА ім. св. Юрія Переможця, друга частина — біля Місії УПА. Такий стан існував аж до 1953 року, коли то на еміґрацію надійшла пошта від Проводу Краю з вимогою ліквідації конфлікту між ЗЧ ОУН та ЗП УГВР, назначуючи для цього Колеґію Уповноважених.

Довідавшись про вимогу Краю, члени Головної Управи Братства кол. Вояків УПА*), на своєму засіданні вирішили, не чекаючи на результати праці Колеґії Уповноважених, а ліквідувати в першу чергу конфлікт між самими вояками УПА.

Про рішення Управи Братства негайно повідомлено членів Місії УПА**) та визначено спільну зустріч в цій справі. Почались переговори. Обі сторони стверджували помилковість дотеперішнього стану та виявляли бажання — спільного знаменника. Розуміється, що крім ділових виступів, не бракувало також гострих і темпераментних. Дехто з учасників нарад не відкидаючи самої ідеї об'єднання, за всяку ціну старався знайти винних у розбитті й то якраз між приявними на нарадах. Пройшло немало часу на неплідну дискусію. Вкінці перемогла думка, що, якщо учасники нарад направду бажають згоди і потрібного об'єднання, обов'язково мусять залишити минувшину, а зосередитись над способом і формою об'єднання всіх колишніх вояків УПА,

В дальшому відбувались направду вояцькі, ділові наради, вислідом яких були такі однозгідні рішення: а) ліквідація Братства кол. Вояків УПА ім. Св. Ю. Переможця, б) створення нової комбатантської організації для всіх кол. вояків УПА, як Братства так і Місії, під назвою — Об'єднання кол. Вояків УПА.

Спільно випрацьовано й передискутовано проєкт статуту нової комбатантської організації та визначено реченець і місце першого основуючого загального З'їзду.

---

*) До Головної Управи Братства кол. Вояків УПА ім. Св. Юрія Переможця входили тоді такі друзі: Вернигора (голова), Горислав, Марко, Смирний, Ірина, Скала (в цьому часі виїжджав до США) та інші, яких докладно не пригадую.

**) В переговорах від Місії УПА брали участь такі друзі: св. пам. полковник Іван Бутковський, Прірва, Ворон, Зенко та інші.

Загальний основуючий з'їзд відбувся у Мюнхені, на який з'їхалося багато вояків, колишніх членів Братства і Місії. З'їзд затвердив статут, назву організації та вибрав першу Головну Управу Об'єднання кол. Вояків УПА. Головою обрано одноголосно св. п. полковника Івана Бутковського-Буцула (Місія). До управи входили такі друзі: Горислав (Братство), Прірва (Місія), Марко (Братство), Ворон (Місія), Смирний (Братство), Зенко (Місія), Ірина (Братство) та інші, яких сьогодні докладно не пригадую.

На цьому з'їзді, на загальне здивування, опонував св. п. Вернигора, який пропонував відсунути з'їзд аж вияснитеся справа переговорів між членами Колеґії Уповноважених. Здивування було тим більше, що св. п. Вернигора був одним із перших ініціяторів об'єднання. Незабаром всім стало відомо, що в тому самому часі дійшло до зірвання переговорів між членами Колеґії Уповноважених, а св. п. Вернигора повнив функцію краєвого провідника ЗЧ ОУН на Францію. Не прийняв він також функції в Головній Управі Об'єднання кол. Вояків УПА.

З відбуттям основуючого з'їзду Об'єднання кол. Вояків УПА, здавалося, що справи колишніх вояків належно наладнані і остаточно розв'язані. Та на жаль, так воно не сталося. По лінії ЗЧ ОУН пішли інструкції за океан (на терені Зах. Европи, завернути колеса вже не вдалося, бо майже всі кол. вояки УПА включилися в життя Об'єднання), щоб творити Товариство кол. Вояків УПА.

Справа і мотиви створення Об'єднання кол. Вояків УПА не була і, здається мені, по сьогодні не є якслід відома всім кол. воякам УПА на американському континенті і тому ЗЧ не мало спеціяльних труднощів в оснуванні свого Товариства, та охоплення ним певної частини кол. вояків УПА.

До написання отих кілька фактів з минувшини, які я сам переживав і брав у них безпосередню участь, спонукала мене вістка, що в ЗСА почались, тим разом «цілком серйозні» переговори, про ще одне об'єднання, але як довідуюсь, спонукане й також узалежнене від закінчення зустрічі на вершинах: Штуль — Лебедь — Стецько.

Друзі по зброї! — Якщо дійсно лежить нам на серці наше об'єднання, спільна праця в одній комбатантській організації (тієї непроробленої праці, яка обтяжує нашу совість — так багато!), не узалежнюймо її від порозуміння і співпраці інших,

бо при такому підході до справи — ледви чи дочекаємося цієї одности чину, що кожний з нас виніс з безпосередньої боротьби з ворогом на рідній землі. Найвищий вже час, щоб ми не стояли у хвості координаційного процесу всі творчих сил нашої політичної еміґрації, а починали цю координованість, єдність і співпрацю від себе самих. Будучи членами однієї комбатантської організації, залишім кожному з нас свободу особистих політичних поглядів і праці в тій чи іншій політичній чи суспільній українській організації. Власне у них і через них змагаймо до координації і співпраці усіх наших політичних і громадських організацій для служіння одній і тій самій справі — визволенню нашого народу.

ЗАГАДОЧНЕ ВБИВСТВО В ПОЛЬЩІ

Літом цього року польське пресове агенство (ПАП) подало вістку з Варшави, що там у власному мешканні вбито 50-річного публіциста Яна Ґергардта.

Він був відомий як автор протиукраїнської книжки "Луни в Бєщадах" і інших, а крім того був автором численних статтей в польських журналах і газетах про саму УПА, як теж про боротьбу польського війська проти УПА. Він був активним учасником тої боротьби і в ранзі полковника польських військ оставив серед українського населення Лемківщини та Закерзоня як найгіршу пам'ять. Він особисто знущався над українським населенням і відзначився незвичайною жорстокістю підчас допитів полонених членів УПА.

Релігія та її видимі представники в особах українських священиків були для нього червоною плахтою. Про нього оповідають, що в організованню нападів на українські села, він мав певну методу. Насамперед особисто стріляв до хреста на церкві. А що був він добрим стрільцем, то нераз вдавалося йому хрест зламати. Такий "подвиг" він скрупулятно записував у своюму записнику і тоді викрикував до своїх вояків, що він "розстріляв українського "бога" — отже його вояки, можуть безкарно палити, грабити і мордувати, на що польські вояки тільки чекали.

На вістку про наближення банди Ґергарда, люди оставляли весь свій мізерний дорібок, залишали села і рятували життя, криючись по лісах. Двічі відділи УПА розбили банду Ґергарда, але крім поранень, йому особисто нічого не ставалось і він наново організував з нових добровольців нову банду. З невідомих причин, покинув службу у війську і займався виключно літературно-публіцистичною діяльністю.

Факт подання самої сухої вістки без ніяких коментарів, як теж факт, що слідство в тій справі не провадить поліція, але спеціяльна комісія міністерства внутрішніх справ, кидає тінь таємничости на це вбивство.

Гаврило Гордієнко

ІВАН КОСТЬ

Читаючи спогади Василя Вериги «Прорив з окружения» на ст. 37 «ВК» ч. 3-4, натрапив я на рядки: «Всі наші дивізійники продісталися сюди **з зброєю в руках** (підкреслення моє Г. Г.), хто з крісом, а хто з скорострілом. Німці покидали по дорозі все, тільки підпиралися дерев'яними кийками». Прочитав і призадумався, мов би майбутнє стояло перед очима, яка це грізна сила народиться на Світ Божий, коли український юнак допадеться до своєї національної зброї?!

Одному із героїчних юнаків нашої доби й присвячено ці рядки. Іван Кость народився, виріс і вчився в Синовіру-Товчці, Волівської округи (тепер Міжгірський район) на Закарпатті. Відбувши військову службу в чехословацькому війську, Іван Кость служив, як пограничник, і року 1938, коли творилася держава Карпатської України, він був приділений до пограничного посту в селі Торунь на польському кордоні.

Одного вечора в жовтні 1938 року Іван Кость відбув свою зміну, повернувся до касарні, повечеряв і почав грати в карти з товаришами по службі, які, крім нього, всі були чехи.

Ще не дуже й звечеріло, а в горах у жовтні місяці смеркає скоро, в околиці поштового уряду, там таки в Торуні, почулися вистріли. Мабуть — напад на пошту польських терористів, які тоді вешталися в Карпатській Україні в прикордонних лісах.

Іван Кость лишає розвагу — гру в карти, хватає свій карабін і збирається вибігати на звуки вистрілів. А його товариші — чехи кажуть йому: «Іване, сиди, не рухайся, не твоя зміна». А Іван Кость їм на те: «Не моя зміна, але моя Україна-» І з карабіном в руках вибіг рятувати «свою Україну».

Не врятував Іван Кость ані «своєї України», ані себе, кілька куль пронизали його тіло й Іван Кость поляг смертю славних в обороні «своєї України». В найближчу суботу в його рідному селі Синевиру відбувся величавий похорон молодого героя. Була розкішна соняшна осіння днина, на довколишніх верхах чорніли смутком смереки, золотом вкривалися буки та ще де-не-де багряніли явори, пригадуючи кров молодого Івана Костя пролиту за «свою Україну».

Похорон звеличали чота чехо-словацького війська та чота жандармерії. Коли вояки з почесної чоти гідно трималися, як і належить в такому випадкові, то жандарська чота більш уважно приглядалася на довколишні ліси, сподіваючись провокацій польських терористів.

З численних сіл прибули люди віддати останню пошану

місцевому героєві. Людей було так багато, що вояки в жалібному поході мали труднощі йти військовим ладом і кроком, бо цивільні люди йшли не «вногу»!

Поховали Івана Костя на найпочеснішому місці в селі, коло великої мурованої церкви, щоби його могила стало нагадувала всім, хто буде там проходити, молодого героя, який поклав, що мав найдорожчого, своє життя за «свою Україну», що й підкреслювали численні промовці над свіжою могилою!

На жаль, о. Шімша, греко-католицький (тепер він уже православний!) парох Синевира, в своєму слові декілька разів ужив вислову «нещасна куля перервала нитку молодого життя Івана Костя», ніразу не уточнивши, чия то була куля! Не дивно, бож о. Шімша був мадярського роду і його та Україна, за яку поляг Іван Кость, зовсім не цікавила.

Для повноти контрасту між героїчним місцевим громадянином Іваном Костем і його службовиками товаришами чехами треба додати ще такий факт. Коли року 1938 Чехословацька республіка опинилася в небезпеці, для кращої охорони границь були створені допоміжні відділи, до яких входили, крім пограничників, ще жандарми та колишні вояки чехословацької армії, які перебували в цивілю і ще не були мобілізовані. В жовтні 1938 року один такий відділ збільшеної охорони границі вийшов на нічну службу на північ від Синевирської Поляни. Провідником був старший рангою пограничник, крім нього були пограничники, жандарми і місцевий українець, поштовий робітник (уже помер) на прізвище Галатиба, від якого я й знаю цю пригоду.

Причаїлася ця група в кущах недалеко самої границі з Польщею. Десь коло півночі почувся рух з боку Польщі й на віддалі дослівно десять кроків пробиралися польські терористи з Польщі до Карпатської України.

Відділ збільшеної охорони був озброєний в карабіни, пістолі й ручні гранати. Начальник відділу наказав строгий спокій, хоч інші пропонували закидати терористів гранатами. Але начальник відділу пояснив, що він, як чехо-словацький легіонер, має вже багато років служби й до повної пенсії йому залишилось зовсім небагато, то чому він має ризикувати своїм життям, або каліцтвом, бож терористи напевно будуть відстрілюватися.

Так пройшли польські терористи на територію Карпатської України! Може якраз з їхньої злочинної руки й загинув Іван Кость, який боронив «свою Україну» і не в свою зміну.

А чехи не боронили своєї батьківщини ані в «зміну», ані поза «зміну», тому й дійшли до подій 1968 року!

50-ЛІТТЯ УВО

Центральна Управа Організації Державного Відродження України (ОДВУ) і Братні Організації в ЗСА в днях 28 і 29 серпня ц. р. на оселі ім. О. Ольжича в Лігайтоні, Па., відмітили 50-річний ювілей заіснування Української Військової Організації (УВО) на Українських Землях.

З цієї нагоди Центральна Управа ОДВУ видала відозву до українських громадян такого змісту:

"В цьому 1971 році, довершується 50 років, як на Рідних Землях впав перший стріл до старту революційної дії, Української Військової Організації (УВО). Українські старшини й вояцтво, які не прийняли поразки на фронтах; які не признали перед окупантами капітуляції; які **вважали мировий договір амбасадорів в Парижі за наругу й несправедливість** супроти українського народу, — рішили вести далі визвольну боротьбу аж до побідного завершення, аж до встановлення на українських землях УССДержави. Це був 1921 рік.

Свідомість програних Визвольних Змагань і втрата Української Держави, що коротко проіснувала від знаменного проголошення 22 січня 1918 року, не захитала вояцького "ВІРУЮ", а дала подивугідну силу й витривалість, оновлену ідею і жертвенність, охоту до нових змагів і чинів, що їх героїчно започаткував четар УГА Степан Федак, стріляючи 25 вересня 1921 року у Львові до першого маршала Польщі, Й. Пілсудського.

А за тим пострілом посипалися інші. Вже за короткий час почали горіти польські маєтки в Галичині, почали вибухати бомби, почав лунати голос протесту проти польської окупації, скрайнього шовінізму та використання, що їх ввели в життя засліплені владою і тимчасовою перемогою, — поляки.

Начальна Команда УВО і боєві одиниці, а за ними весь український народ вчасно зрозуміли, що програвши відкриті бої на фронтах до сильнішого ворога, можна і треба продовжувати вузвольну боротьбу в інших формах, застосовуючи відповідну до цього тактику й методи.

І вони, Члени УВО, це бездоганно виконали.

Бо через УВО, ми дійшли до геройських чинів ОУН і УПА, кладучи міцні основи української революційної дії, що продовжується на Рідних Землях аж до сьогоднішніх днів. І ця дія, безкомпромісова боротьба з окупантами України, яка дістала своє боєве хрещення в УВО, буде продовжуватися й міцніти аж до побідного кінця, — до встановлення на українській землі своєї власної і від нікого незалежної, соборної ДЕРЖАВИ.

Тому вшануймо і віддаймо належний салют всім поляглим і ще живим Членам УВО, в їхнє 50-річчя!"

В дні 28 серпня зорганізовано ювілейний бенкет, після якого відбулася зустріч українського громадянства з живучими ще членами Української Військової Організації (УВО).

Головну промову на бенкеті виголосив історик УВО, д-р Зиновій Книш із Торонта. Він зокрема підкреслив ролю УВО у збереженні тяг-

лости української визвольної боротьби, наскрізь соборницький характер УВО в часі трагічного двоподілу серед українства по війні, а зокрема наголосив широко розгорнені дії УВО під московсько-большевицькою окупацією, які й досі прикриті серпанком таємности, а зокрема браком відомостей, які зійшли в могилу з членами УВО, закатованими московсько-большевицькою тиранією. Д-р З. Книш з притиском наголошував, що УВО не була єдиною в тому часі силою, що продовжувала визвольну боротьбу. Були це широкі кола української народної гущі, а УВО була тільки їх передовою мобілізаційною ланкою, яка стимулювала віру в перемогу.

На багатьох приявних зробили велике враження живучі ще члени УВО, деякі з них близькі співпрацівники сл. п. полковника Євгена Коновальця, а були серед них ще й ті перші, які організували УВО після упадку української державности, сьогодні вже 70 і 80-літні старички, які не жалували ще ні труду ні часу, щоби зійтися із своїми бойовими друзями і доказати громаді, що чин не постає самий з себе, але його творять люди, які з сильною вірою задивлені у велику Ідею.

В неділю 29 серпня колишній капелян Української Дивізії УНА, о. Богдан Левицький, у співслуженні о. радн. Станислава Даша та в приявності українського православного духовенства, відправив урочисту Службу Божу в намірені українського народу та живих і мертвих членів Української Військової Організації та виголосив палку проповідь, провідною думкою якої була євангельська правда, що "Немає більшої любови, як віддати життя своє за друзів своїх".

Ветерани всіх українських військових формацій, на чолі з колишнім полковим Української Повстанської Армії Іларіоном Поліщуком, в супроводі прапорів впровадили Преосвященного Владику Марка, єпископа Української Православної Церкви, в асисті духовенства та зібраного громадянства до висипаної могили-пам'ятника "на вічну славу Українському Революціонерові". Владика Марко, в співслуженні українських католицьких священиків, о. Богдана Левицького й о. радн. Станислава Даша та українського православного духовенства — о. прот. Андрія Дверäківського, о. прот. Нестора Столярчука, о. Євгена Новицького та о. Нестора Коваля, відправив молебень в намірені українського народу, посвятив з о. Богданом Левицьким дубовий хрест на могилі-пам'ятнику й відправив з духовенством Панахиду.

Програма Здвигу була виповнена промовами та мистецькими точками.

Українська Молочарня

GREEN VALE DAIRIES LTD.

3156 Dundas St. W., Toronto, Ont. Tel.: RO 7-1728

ПРО ДУХОВНУ ОПІКУ НАД УКРАЇНСЬКИМИ ВОЯКАМИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ ЗСА

У Збройних Силах ЗСА під сучасну пору служать тисячі (точного числа ніхто не знає) української молоді та поважне число наших професійних вояків. В тяжкому переломовому часі свого молодого життя, далеко від рідні, української парохії, громади і товариства, вони зрекрутовані американськими державними властями, чи самі зголосившися до війська, залишилися без рідної духовної опіки. Їх неначе залишено на призволяще.

Чи не тривожить нас думка, що українським воякам в Американській Армії у В'єтнамі приходиться брати участь у тяжких боях на протикомуністичному фронті без своєї духовної опіки? Немає там українських священиків, щоби заосмотрили наших вояків Найсвятішими Тайнами. Ні американський уряд, хоч він є зобов'язаний конституцією дбати про опіку над всіма вояками у Збройних Силах ЗСА, ні Рада Капелянів Збройних Сил, ані українська громада в Америці не подбала про це. Не один український вояк є огірчений і зневірений ізза цього. Деякі з них відчужуються від української громади, переходять до чужої церкви, або навіть стають безвірками.

Кожного місяця, а то й тижня, українські часописи подають тривожні посмертні згадки про упавших у боях українських вояків у В'єтнамі. Всі вони впали без духовної опіки від українських священиків, а поховали їх або чужі військові капеляни або українські цивільні парохіяльні священики. Чи направду наші впавші вояки не заслужили собі навіть на те, щоби їх похоронили українські військові капеляни? Винні тут не тільки американський уряд чи Рада Капелянів Збройних Сил, але також і ми самі, а в першу чергу українські церковні власті та Екзекутива УККА.

Без духовної опіки від наших українських священиків залишилися також українсько-американські ветерани, що як інваліди, тяжко хворі чи старші віком ветерани, є розкинені по різних ветеранських шпиталях і інституціях.

Справа духовної опіки над українськими вояками у Збройних Силах ЗСА не є нова. Потребу зреалізування її відчуває українська громада в Америці. Про цю справу мені довелося ще минулого року писати до українських громадських і церковних властей та до українських часописів. Здавалося, що справа скоро наладнається. На превеликий жаль, і на велику шкоду українській спільноті в Америці, справа духовної опіки над нашими вояками застрягла десь у наших властях.

Про поновне піднесення справи духовної опіки спонукала мене геройська смерть мого молодшого друга і краяна сл. п. Юрія Лева Ліщинського, старшого сержанта спеціяльних парашутних частин («ґрін берейтс») американської Армії. Він поляг 5-го липня ц. р. у бою на протикомуністичному фронті у В'єтнамі. Хоча похорон поляглого українського вояка-героя був величавий та за українським традиційним звичаєм, все ж таки цей похорон не був вповні військовий, бо ховали його не українські військові капеляни, а наші цивільні парохіяльні священики.

Вважаю, що справу духовної опіки над українськими вояками у Збройних Силах ЗСА требаזактивізувати і в якнайкоротшому часі перевести в життя. Успіх цієї важної справи буде залежати від нашої постави.

Для всіх тих, кому ця справа є дорога, прошу писати до:

Українських церковних властей, Екзекутиви УККА, українських і американських комбатантських товариств, організацій української молоді, українських і американських часописів, конґресменів і сенаторів, американських урядових властей, Ради Капелянів Збройних Сил на адресу:

The Armed Forces Chaplains Board
Office of the Secretary of Defense
Washington, D. C. 20330

до Адміністрації Ветеранів на адресу:

Veterans Administration
Director of Chaplaincy Services
Vermont and H Strs.
Washington, D. C. 20420

до Військового Ординаріяту (римо-католики) на адресу:

The Military Ordinariate (Roman Catholic)
The Rt. Rev. Msgr. Joseph Marbach, Chancellor
Military Ordinate
30 East 51st Street
New York, New York 10022

і до Генеральної Комісії Капелянів (протестанти) на адресу:

The General Commission on Chaplains and Armed Forces Personnel
122 Maryland Ave., N.E.
Washington, D. C. 20002

Володимир Ю. Маєвський

CHRISTIE DRUGS STORE

451 Christie St. — Toronto 4, Ont. — Tel.: 536-8151

Власник: мґр. В. Федорів.

ІЗ КРАЄВОГО З'ЇЗДУ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ І. УД УНА У ЗСА

Дня 4 вересня ц. р. відбувся на оселі Українського Робітничого Союзу «Верховина» у Глен-Спей, Пенсильвенія, краєвий з'їзд делегатів Братства кол. Вояків І. УД УНА у ЗСА. У з'їзді взяли участь також як гості Голова Гол. Управи Братства д-р Мирослав Малецький та секретар п. Володимир Гузар. Від Краєвої Управи Братства Канади взяли участь також двох членів, а саме: голова інж. Богдан Підгайний і організаційний референт п. Володимир Полочук.

З'їзд звеличав своєю присутністю також і кол. Головнокомандуючий УНА, генерал Павло Шандрук. Редакція «Вістей Комбатанта» ще не одержала звідомлення із перебігу з'їзду, але має слово ген. Шандрука до учасників того з'їзду, яке поміщуємо понижче. **Редакція**

Дорогі Друзі Вояки І. УД!

Вітаю Вас, учасників XII. Краєвого З'їзду Братства в ЗСА. Вітаю Високу Президію З'їзду, вітаю Головну Управу на чолі з д-ром Мирославом Малецьким, вітаю Краєву Управу в ЗСА на чолі із майором Богданом Лисяком, вітаю Краєву Управу на Канаду на чолі з п. Володимиром Гузаром, вітаю представників інших Краєвих Управ, вітаю представників Братства Броди-Лев, вітаю присутніх на З'їзді Ваших гостей.

Мабуть можливість перебувати серед Вас, Дорогі Вояки, можливість набратися духа дальшого життя приходить до мене як «лебедина пісня» з огляду на кінцевий шлях моєї життєвої подорожі на цьому світі. І тому власне в повній відданості проблемам українського національно-політичного і в своїм часі мілітарного заангажування, в якому я брав ту чи іншу участь, хотів би я скористати з цієї так сприятливої нагоди, щоб поділитися із Вами деякими думками, щоє так безпосередньо пов'язані з тими, згаданими, проблемами. Вони торкаються біжучого часу та нашого, українського, майбутнього.

В тім і в другім випадку Ви, Дорогі Друзі, пам'ятайте, що Ви є мабуть **єдиною зорганізованою потенціяльною силою української еміграційної діяспори** і тому не можете вагатися йти в проводі еміграції, щоб її утримати на належній височині наших патріотичних завдань. То є особливо важливим у нашім часі, коли на наших очах рушив у незнане цілий світ. Саме тому залишай-

теся надалі зразком духової твердості та спадкоємцями славних традицій недавнього минулого і тих, кого вже заступаєте, хто вже, як сказав ген. МекАртур, відходить.

Але чи не в зв'язку з тим, що чекає нас всіх тих, що вже перестали бути українським активом, та що стоїть великим завданням перед Вами, чи не було б довільним в рамах сучасних можливостей присвятити дещо часу на поширення не тільки через нашу пресу, але й в індивідуальних виступах принаймні засад військового знання, використовуючи зокрема тих наших славних вояків, що мають вже найновіший вояцький досвід. Подумайте, обставини є грізним мементом і можуть цілком несподівано змінитися, ніхто не може передбачити подій найблищих днів, а може заіснувати потреба взяти в них ту чи іншу участь. Треба подумати про наших наймолодших. Наша молодь, наступна по Вас ґенерація, втягнена в ряди молодечих патріотичних організацій, виховується духово і фізично, але чи цього досить? Переказування традицій боротьби в історичнім аспекті, зазнайомлення — хочби теоретичне — з модерними засобами і способами боротьби — мені так видається — є наказом хвилі. У Ваших, Друзі, руках лежить можливість зорганізування циклю викладів для молоді в різних осередках нашої діяспори.

Бажаю успіхів у праці та в житті.

ЗГАДКА ПРО МИНУЛЕ

У Відні проживає тепер колишній старшина Українських Збройних Сил інж. Юрій Курманович. Батько його о. Лев Курманович походив з Холмщини. Народжений в селі Запитові, коло Львова, середню освіту закінчив в українській гімназії у Львові. В 1918 році вступив до австрійської армії і служив в 4 полку до 2 листопада 1918.

По повороті до дому вступив до Української Армії. Служив під Львовом в батереї хорунжого Вельничука, походженням з Буковини. В 1919 році закінчив старшинську артилерійську школу в Станиславові (тепер Івано-Франківське) під проводом сотника Сітницького, поручника Мацюка і булавного Веґерля. Там зорганізовано було окрему батерію під командою сотника Сітницького. Та батерія в цілості опісля перейшла під напором поляків враз з цілою УГА за річку Збруч в простори східньо-українських земель. Там її розв'язано, окремих однорічних приділено до батерій 3 Бережанської Бригади. Комендантом полку був отаман Шепарович, а комендантом батерії сотник Скацель, чех з походження

дження. Вкінці 1919 року сотник Скацель, в тифозній гарячці, позбавив себе життя при помочі револьвера. В батерії був ще поручник Галасса, який помер на тиф, чотар Остап Огар з Тернополя та булавний Кульчицький з Львова. Всі вони це високо ідейні одиниці, які вірно служили Українській Державі.

Батерія брала участь в боях під Бердичевом, Житомиром, Коростенем, Каменець-Подільським і ін. Останной бій батерії був в Романівці, коло Києва, де поляки захопили її в неволю. Інж. Ю. Курманович пережив плямистий і поворотний тифи в Тульчині.

Після закінчення війни інж. Курманович вернувся додому, але вже в листопаді 1921 року виїхав до Відня, де і дотепер проживає з родиною. Там закінчив лісовий відділ «Гохшуле фір Боденкультур».

При тому треба згадати, що сотник Скацель оженився був на дуже гарній дівчині, дочці українського священика в Житомирі.

В батерії служили ще: підхорунжий Дмитро Цимбаліста, підхорунжий Володимир Левицький і підхорунжий Володимир Радзикевич (тепер лікар).

Юрій Курманович служив в Українській Армії в ранзі підхорунжого. Тепер Уряд Української Народньої Республіки в екзилю підніс його до ранги хорунжого і наділив воєнним хрестом заслуги.

З НОВИХ КНИЖОК

ПРО 2-ий ЗИМОВИЙ ПОХІД

Дмитро Герчаківський: **"Вигнати окупанта"**, Дітройт 1969, Видання автора, стор. 154.

Дмитро Герчанівський — колишній сотник Січових Стрільців і згодом VI-ої Січово-Стрілецької Дивізії, адьютант шефа штабу Повстанської Армії 1921 р. ген. шт. полковника Юрія Отмарштейна. Його книжка — це спомини учасника тієї воєнної операції, яка перейшла до історії українських визвольних змагань під назвою Другого Зимового Походу. Але ця книжка — це радше не мемуаристика, а студія, в якій використано всі дотеперішні джерельні дані про ту подію, хоч, очевидно, Автор, який живе у Дітройті, не був усилі все зібрати і все знати. Все ж твір Дмитра Герчанівського — це преважливий добавок до існуючої військово-історичної літератури, тим більше, що якраз про Другий Зимовий Похід були дотепер спомини й нариси здебільша фраґментарного характеру. Література, яку подає Автор, мапи, списки учасників, статистичні дані — це все документарний матеріял безцінної вартости.

У вступі до книжки автор підкреслює, що він шанує тільки те, що можна доказати й тому нехтує леґендами та неперевіреними вістками. Але він сам признає, що в його книжці багато недосказів. Можливо, що власне його відданість безумовній правді, себто опертим на документах фактам, стримала його від з'ясування різних сумнівів і — за його висловом — леґенд, які існують довкола тієї злощасної опе-

рації, яка так трагічно закінчилась розгромом Волинської групи в бою під Миньками та розстрілом 21 чи 22 листопада 1921 р. 359-ох воїнів, які воліли згинути, ніж прийняти большевицьку пропозицію і включитись до червоної армії. Тому в тій книжці Д. Герчанівського не знаходимо відповіді на все ще гнітуче питання: чи головна причина тодішньої невдачі не було те, що не зійшлись Подільська і Волинська Групи, ані не ті моменти, що їх наводить автор у своїх висновках, які скромно назвав "Трохи міркувань", а те, що всі пляни того українського походу передали большевикам польські розвідники, які водночас були большевицькими агентами?! І друга до цього часу нерозгадана тайна, яка мабуть ніколи виясненою не буде: хто, властиво, був вбивником Юрія Отмарштейна? Відомо, що появились були дві брошури, двох високих українських старшин, з яких один ще живе, та в яких один одному закидав той злочин. Авторові цих рядків оповідав раз полк. Євген Коновалець, що слідство, що його переведено з його наказу, устійнило вбивника в особі якось польського підстаршини, якому його начальство наказало вбити полк. Отмарштейна, старшину з великою військовою освітою та кришталевою вдачею. Причина того вбивства нібн була в тому, що він власне й знав забагато про сплетені нитки польської і большевицької розвідок.

Жалюгідний хід цілої операції в 1921 р., повна невдача головного пляну — дати поштовх до протибольшевицького повстання по всій Україні й перевести його координацію, — затрата зв'язку між двома головними групами армії, Подільською і Волинською, — безмірно трагічний розстріл 359 вояків-героїв, врешті й особа Юрка Тютюнника, командира Повстанської Армії, все воно склалось на те, що коли Перший Зимовий Похід — це гордість української визвольної війни, то про Другий тепер або зовсім не згадується, або згадується з почуттям ніяковости. Але дослідники-аналітики мусять доходити правди, хоч би яка вона була прикра й болюча. Дмитро Герчанівський мабуть не сказав усього, що знає, але у великій мірі причиннився до пізнання правди про Другий Зимовий Похід.

На превеликий жаль, він дав популярно-пропаґандивний заголовок книжці, яка своїм змістом і тоном відкидає гурра-патріотичні пропаґандивні фрази, зайві й шкідливі в діловій військово-історичній студії. Давши своїй книжці заголовок "Вигнати окупанта", Автор підкреслив, що такою була ціль воєнної операції, про яку мова у книжці, і хоч та операція не вдалася і цілі не здобуто, гроте та ціль завжди актуальна.

Під технічним оглядом книжка видана гарно, чепурно.

І. Кедрин

Складаємо подяку Станиці І. УД УНА в Вінніпезі та представникові "Вістей Комбатанта" на Вінніпег другові Л. Рудницькому за збірку $61.00 на пресовий фонд "В. К." з нагоди зустрічі з головою Головної Управи Братства кол. вояків І. УД УНА д-ром М. Малецьким.

Адміністрація "В. К."

ЯКИМ ХРИСТИЧ
(1884 — 1971)

Покійний Христич походить зі старої козацької родини. Його давні попередники були козакамн полтавського охочекомоиного полку. Родичі Покійного були заможні, батько — ветерииарний лікар, мати — учителька. Народився 9-го вересня 1884 року в містечку Потоки, Кременчуцького повіту на Полтавщнні.

Коли Якимові було 5 років, мати продала свою господарку і переїхала до Кремеичука над Дніпром, до Батькового брата. Покидаючи рідні Потоки, мати взяла Якима зі собою, а з Батьківської бібліотеки взяла "Кобзаря" Т. Шевченка і велику Біблію.

Після 5-ти років перебування у Кременчузі, де закінчив початкову школу, переїхав разом з матірю до Катеринослава, де вступив до середньої школи. Не хотівши кидати иауки, коли гроші з продажу господарки вичерпалися, иаймився працювати (мити щоденно підлоги) і так закінчив середню школу з срібною медалею.

Одержавши від багатого фабриканта стипендію, переїхав до Петроградў, де записався на студії в технологічнім Інституті. Але вже в 1905 році вертається до Кременчука і там записується до комерційного Інституту, де студіює екоиомію, баиковість і міжнароднє право.

Коли в 1905 р. наслідком иещасної війни Росії з Японією почалися иа терені московської імперії робітиичі заворушення, які не мниули й Кременчука, Яким переїхав до столиці Грузії — Тифлісу, де продовжував свої розпочаті студії.

З Тифлісу покликано його до військової служби, до школи прапорщиків. В листопаді 1915-го р. прийшла загальна мобілізація і Покійний був покликаний до чииної військової служби.

Зголосившись добровільио до воєнно-морської воєнної фльоти, був приділений до корпусу берегової оборони в Севастополі в раиві мічмана.

Революція 1917 р. застала Якима Христича в Севастополі.

В недовгім часі створилася там Українська Чорноморська Громада. Покійний очолив цю громаду, що начислювала коло 7-ім тисяч бувших морських вояків-українців. Дальші воєнні події приносили швидкі зміни. В Севастополю зорганізували морський курінь, що начислював понад шістсот озброєних моряків-українців і який виїхав до столиці Києва, 24-го листопада 1917-го року. Цей курінь очолив мічман Яким Христич.

В бурхливих 1917-1920 рр. Яким Христич бере живу і активну участь. Побіч згадуваного вже головування в Севастопільській Українській Чорноморській Громаді Покійний Яким Христич був членом Української Центральної Ради в Києві, брав участь в Перших Двох Військових З'їздах у Києві, був Державним УНР Інспектором Продовольчих і Земельних Справ, Комісарем Українських Справ УНРеспубліки в Криму, Комісарем Кремечуцького Повіту, на Полтавщині, на доручення Директорії УНР відбув подорож до Одеси — до Юрка Тютюнника, став Комісарем Могилів-Подільського Повіту, на Поділлі і врешті в жовтні 1919 р. Уряд УНРеспубліки призначив його на пост: Губерніяльного Комісара Полтавщини.

В листопаді 1920 року залишає свою рідну Україну. Переходить річку Збруч, коло Гусятина, в Галичину, що була окупована поляками. Поляки запроторили його до воєнно-полонених таборів до Ченстохови в західній Польщі.

Тут Покійний пережив нечуваний голод. Харчування було таке погане, що спричинило масові захворіння, аж до смертних випадків. Тоді Покійний почав занепадати на здоров'ю. Лікарі порадили якнайскорше залишити ченстоховські мури, бо вже були позначки сухіт. Покійному вдалося вирватися з табору і в липні 1921-го року прибув в Галичину, до міста Коломиї.

Від 1921 р. аж до 1944 жив з сім'єю в Коломиї, де отримав працю в друкарні і займався кольпортажею українських книжок. Опісля став головним редактором українського часопису "Воля Покуття".

Перед наступом большевицької навали опустив з рідною в 1944 р. Коломию, виїжджаючи до Німеччини, а звідси в 1950 р. до Гамільтону, в Канаді. Не знайшовши в Гамільтоні відповідної праці, після року переїжджає до Виндзору, Онт. Осівши в Виндзорі, кидається у вир громадської праці, одночасно дописуючи до української преси.

Від 1962 р. Яким Христич побував у містах ЗСА, як Дітройті і Чікаґо, в своїх дітей. По недовгій недузі відійшов у вічність 27. 3. 1971 і похоронений на цвинтарі "Бронзвуд", приблизно 20 миль від Чікаґо.

ІВАН БАЙДАК
(1897 — 1971)

В неділю, 6 червня 1971 року помер на удар серця кол. хорунжий Січових Стрільців (київських), довголітній голова Станиці Бувших Українських Вояків і голова Інституту "Просвіта" у Вінніпеґу, бл. п. Іван Байдак.

Народився 4 липня 1897 р. в селі Кривенькє, повіт Гусятин. Тут закін-

чив народию школу, до гімиазії учащав в Тернополі.

Весиою 1918 р. він переходить річку Збруч і в Києві вступає до полку СС, які, під командою полк. Євгена Коиовальця, в часі Центральної Ради, боролися за самостійну Українську Державу. В цій формації дослужився степеия хоруижого.

Після закінчення визвольної боротьби вертається 1920 р. до рідного села, бере живу участь в культурній праці села, в Читальні "Просвіти" і веде аматорський гурток. Переслідуваний польською окупаційною владою, за допомогою рідного брата Володимира, який в тому часі жив в Саскачевані, приїжджає 1929 року до Канади. Прибувши до Вінніпеґу, відразу включається в організаційну працю Інституту "Просвіти" і займає тут різні посади. Вів вечірню Рідну Школу, був режисером і головою аматорського гуртка, а згодом секретарем і кількакратним головою Інституту.

Покійний був довголітнім головою Станиці Бувших Українських Вояків.

В 1939 р. команда Канадійського Легіону прийняла цю станицю у свої члени і надала їй своє порядкове число: Відділ 141. Від тої пори ця Станиця, під командою Покійного, брала щороку участь в "Декорейшон Дей" і тоді у 1939 р. перший раз, по закінченні 1-шої Світової війни, український прапор повівав на головних вулицях міста Вінніпеґу.

В травні 1939 р. Канаду і Вінніпеґ відвідував англійський король Юрій і Станиця БУВ тримала почесну варту, за що отримала подяку від місцевої команди канадійського леґіону, від домініяльного комендаита і навіть від самого короля Юрія, що його польова канцелярія вислала була з Галіфаксу.

Весною 1942 р., на пропозицію і припоручення місцевої військової команди, українці зорганізували сотню Самооборони, завданням якої було на випадок нападу ворожих (німецьких) літаків, повнити санітарну поліційну службу. Комендантом тієї сотні був бл. п. Іван Байдак.

Він не тільки працював в Інституті "Просвіти", але брав живу участь і в других організаціях і комітетах. І так: був головою Комітету Політичних В'язнів, завданням якого було фінансово допомагати українським політичним в'язням, які каралися по польських тюрмах в Рідному Краю. Був теж головою опалової кооперативної спілки Північного Вінніпеґу.

Панахида за спокій душі Покійного відбулася, при переповненій по береги каплиці Завідовського 10-го червня і тут коротку промову сказав о. Семен Іжик, а довшу і докладну розповідь про життєвий шлях Покійного виголосив голова Станиці БУВ, Дмитро Микитюк. Почесну стійку, враз з прапорами, тримали члени згаданої станиці.

Похорон відбувся в церкві св. Покрови 11-го червня, а тіло спочило на цвинтарі Всіх Святих.

Покійний осиротив дві замужні дочки, а саме — старшу Любку і молодшу Надію.

Вічна Йому Пам'ять!

Д. Микитюк
б. УСС

CONTENTS:

ALU-WOOD WINDOWS & DOORS CO.
Алюмінієві вікна і двері
3195 Lenworth Dr., Cooksville, Ontario

УКРАЇНСЬКА САМОСТІЙНА ФІРМА
ALBERTA FUEL OIL LTD.
278 Bathurst Street — Toronto, Ontario — Tel.: EM 2-3224
Постачання опалової оливи

Українська будівельна фірма
E. KOST CONSTRUCTION CO. LTD.
Mississauga, Ontario **Tel.: 270-0070**
Будова нових хат і фабрик. **Власник: Евген Коструба.**

U.S.A.: $1.50
Canada: $1.50

СОЛІДНА ОБСЛУГА В УКРАЇНСЬКІЙ ФІРМІ

R. CHOLKAN CO. LTD.

Real Estate Brockers and General Insurance

527 Bloor St. W. (near Bathurst St.) — Toronto, Ont. — 532-4404
2232 Bloor St. W. (near Runnymede Rd.) — Toronto, Ont. — 767-5454
660 Wilson Ave. (near Dufferin) — Toronto, Ontario — 636-1501
10 Collier Street — BARRIE, ONTARIO — 728-4401
217 King Street — ST. CATHARINES, ONTARIO — 682-6628